

รายงานผลการวิจัย
โครงการวิจัยชุด
"การสื่อสารจิตสำนึกสาธารณะ"

เรื่อง

การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชน:
กรณีศึกษา เครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา

**Media Technology Usage for Developing Youth Public Consciousness:
A Case Study of Muslim Club Network in Higher Education Institutions**

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว

คณะนิเทศศาสตร์

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ.2551

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

ก

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ข

กิตติกรรมประกาศ

ค

สารบัญ

(1)

สารบัญตาราง

สารบัญรูปภาพ

สารบัญแผนที่

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

นิยามศัพท์

ขอบเขตของการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิจัย

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

อภิปรายผล

ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ก.แบบสอบถาม

ข.ประวัติผู้วิจัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วง 1 ทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยต้องประสบกับสภาวะวิกฤติอย่างรุนแรงรอบด้าน ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ได้แก่ วิกฤติด้านเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ.2540 ซึ่งทำให้รัฐบาลต้องประกาศค่าเงินลอยตัว และขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (ไอเอ็มเอฟ) วิกฤติด้านความมั่นคง อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 และวิกฤติด้านการเมืองจนนำไปสู่การรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน ปี พ.ศ.2549

ปัญหาของประเทศไทยดังที่กล่าวมา เกิดขึ้นท่ามกลางความผันผวนเปลี่ยนแปลงในระดับโลก ซึ่งอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากยุคสงครามเย็น ก้าวเข้าสู่ยุคสงครามต่อต้านการก่อการร้ายและกำลังดำเนินต่อไปอย่างเข้มข้นภายใต้เงื่อนไขใหม่ คือสภาวะโลกไร้พรมแดน โดยมีสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัย อาทิ สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อโทรศัพท์มือถือ ฯลฯ เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและเชื่อมต่อชุมชนกลุ่มต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่หมุนไปอย่างรวดเร็ว กระแสการหลั่งไหลของวัฒนธรรมเป็นสิ่ง ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะเมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารในทุกวันนี้ก้าวหน้าจนสามารถเชื่อมโลกทั้งใบ ให้สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ สื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตยิ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการสร้างสังคมโลกไซเบอร์ที่ทำให้โลกอันกว้างใหญ่นี้เล็กลง เมื่ออินเทอร์เน็ตแพร่หลายจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนส่วนหนึ่งในสังคม การสื่อสารทางวัฒนธรรมจึงยิ่งเปิดกว้างแบบไร้พรมแดนยิ่งกว่าในยุคใดที่ผ่านมา ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวนี้ คือสิ่งที่ท้าทายสังคมไทยในอนาคตว่าจะสามารถรับมือกับปรากฏการณ์ใหม่

ได้หรือไม่ โดยปัจจัยหลักคือการตระหนักรู้และรับเป็นธุระร่วมกันในภารกิจส่วนรวมด้วยการมีจิตสำนึก
สาธารณะที่ทุกๆ ฝ่ายต้องช่วยกัน ถึงแม้ว่ามีความแตกต่างและหลากหลายทางวัฒนธรรมดำรงอยู่ก็ตาม
นอกจากนี้ ยังเป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงทฤษฎีเรื่องการสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะของคนกลุ่มต่างๆ
ภายในพหุสังคมอีกด้วย

ถึงแม้ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย โดยทั่วไปมีเชื้อสายไทยและนับถือศาสนาพุทธ
แต่อันที่จริงแล้ว ยังมีผู้คนอีกเป็นจำนวนมากที่ประกอบด้วยเชื้อชาติและศาสนาอื่นๆ ซึ่งแตกต่างไป
จากวัฒนธรรมกระแสหลัก ตัวอย่างเช่น ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ อันประกอบด้วยจังหวัดยะลา
ปัตตานี นราธิวาส สตูลและสงขลา ซึ่งมีลักษณะพิเศษเพราะประชาชนมีวิถีการดำเนินชีวิต
ที่แตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ นอกจากความแตกต่างด้านเชื้อชาติและศาสนาแล้ว
ยังรวมถึงเรื่องภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีอีกด้วย เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่แห่งนี้
นับถือศาสนาอิสลาม และใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน แม้บางคนสามารถ
พูดภาษาไทย แต่ชอบที่จะสื่อสารด้วยภาษามลายู ส่วนลูกหลานของพวกเขาจะพูดภาษาไทย
ได้ต่อเมื่อได้เรียนภาษาไทยในโรงเรียนของรัฐ ซึ่งความจริงแล้ว ภาษามลายูของมุสลิมในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้มีความหมายมากกว่าภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เพราะมีนัยว่าผู้พูดเป็นมุสลิมและ
ถือเป็นผู้ที่รักษาอัตลักษณ์ของความเป็นมุสลิม (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต 2548)

ตามสถิติการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) (อ้างในกฎดล ทรง
ประเสริฐ 2549) ระบุว่าในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมด ซึ่งอยู่ในเขตการศึกษา 2 มีโรงเรียน
ปอเนาะอยู่กว่า 550 แห่ง โดยแบ่งออกเป็นโรงเรียนสอนศาสนาอย่างเดียว และไม่ได้รับเงินอุดหนุน
จากรัฐบาลมีอยู่ประมาณ 300 แห่ง ส่วนโรงเรียนปอเนาะ ซึ่งเปิดสอนทั้งวิชาสามัญและศาสนา
อิสลามมีอยู่ประมาณ 250 แห่ง โดยไม่ได้นับโรงเรียนปอเนาะซึ่งยังไม่ยอมจดทะเบียนกับทาง
ราชการอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งไม่มีตัวเลขที่แน่นอน หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนปอเนาะ
ต่างๆ เหล่านี้เน้นความสำคัญให้กับการสอนศาสนาอิสลามเป็นหลักการสำคัญสูงสุด ทำให้เด็ก
นักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนปอเนาะในชั้นมัธยมปลาย นอกจากส่วนใหญ่แทบใช้ภาษาไทย
ทั้งภาษาเขียนและภาษาพูดไม่ค่อยได้แล้ว ยังไม่มีความรู้สามัญอื่นๆ ซึ่งจำเป็นจะต้องนำไปใช้ศึกษา
ต่อในระดับเตรียมอุดมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษาอื่นๆ ในประเทศไทยได้อย่างยากลำบาก

ชมรมมุสลิม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ชมรมมุสลิม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จัดตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษามุสลิมที่ได้เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต สามารถมารวมตัวแล้วมาทำกิจกรรมตามหลักการของศาสนาอิสลามที่กำหนดไว้ อาทิเช่น การละหมาดและการละหมาดใหญ่ในวันศุกร์ นอกจากนั้น ยังช่วยให้นักศึกษามุสลิมได้เรียนรู้และเข้าใจถึงการดำเนินชีวิตของนักศึกษาเอง เพราะโดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่มาจากต่างจังหวัด โดยเฉพาะภาคใต้ แต่ได้เข้ามาเรียนหนังสือต่อระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร (สัมภาษณ์อาจารย์อิพัชร์ ดาดี)

การทำงานภายในชมรม โดยทั่วไปนักศึกษาจะทำงานด้วยตัวเอง โดยการจัดกิจกรรมจะอยู่ในหลักการของศาสนาและเน้นไปในรูปแบบของการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งกิจกรรมที่ผ่านมาของปีการศึกษา 2549 มีทั้งหมดรวม 15 โครงการ แล้วก็ได้เข้าร่วมในการพิจารณาเป็นชมรมดีเด่น ซึ่งโครงการหลักๆ ก็จะมีโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม การละหมาดรวมกันทุกวันศุกร์ จะมีนักศึกษามุสลิมประมาณ 60-70 คน เข้ามาใช้ห้องละหมาด และกิจกรรมที่ 2 คือ โครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งในปีนี้ได้นำนักศึกษา ปีที่ 1 ที่เข้ามาใหม่ ปีการศึกษา 2550 และนักศึกษารุ่นพี่ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2549 เข้าไปอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่มวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นสถานที่ของมุสลิมเองเป็นเวลา 2 คืน 3 วัน เพื่อไปอบรม คุณธรรม จริยธรรม ให้นักศึกษาเห็นว่าสิ่งใดทำได้ สิ่งใดทำไม่ได้ ตัวอย่างเช่น นักศึกษาบางคนเรียนมาก่อนข้างน้อยทางศาสนา ไปยึดติดกับสังคมที่เป็นอยู่ แล้วก็อีกกลุ่มก็คือ กลุ่มที่เขาเรียกตามเพื่อนหรือตามสังคม ก็ทำให้เกิดปัญหาหลุดจากศาสนาอิสลามได้ ฉะนั้นจึงต้องมีการอบรมว่าจะทำอย่างไรให้เขาอยู่ในหลักการศาสนา แล้วก็โครงการกีฬาสัมพันธ์เป็นการแข่งขันระหว่างรุ่นพี่ รุ่นน้อง โครงการเจ้านกน้อยเจ้าจะบินได้อย่างไร เป็นต้น

การนำนักศึกษามุสลิมในสถาบันต่างๆ มาร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อให้พบปะสังสรรค์กัน มาทำกิจกรรมกันในหลักการศาสนาให้ถูกต้อง ซึ่งมีสถาบันการศึกษาในกรุงเทพและปริมณฑล ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (จปร.) เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังมีโครงการละหมาดฮายัตเพื่อให้ภาคใต้ สนับสนุน โครงการละศีลอด โดยจะมีสถาบันอื่นๆ เข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมด้วย

สำหรับหน่วยงานภายนอก ซึ่งเข้ามาช่วยสนับสนุนมีสหพันธ์อิสลามแห่งประเทศไทย สหพันธ์นักคอรีย์แห่งประเทศไทย ศูนย์กลางอิสลามแห่งประเทศไทย มูลนิธิสตรีอิสลามแห่งประเทศไทย ฯลฯ ที่ชมรมมุสลิม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ทำงานร่วมกันอยู่ แล้วก็ได้เข้ามาช่วยสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ การประสานงานและค่าใช้จ่ายในเรื่องของสถานที่จัดงาน

นักศึกษาในชมรมส่วนมากจะเป็นคนที่ค่อนข้างเคร่งในเรื่องของศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยชมรมมุสลิมจะมีองค์ประกอบการทำงานก็คือ ที่ปรึกษาชมรม ประธานชมรม รองประธาน เหนือญิก ฝ่ายอาคารสถานที่ ซึ่งการทำงานเหล่านี้แบ่งออกเป็นสายงาน เพื่อให้ทุกคนสามารถดูแลในเรื่องต่างๆ เมื่อเกิดปัญหาหรือผิดพลาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาก็มักระเบิดประชุมร่วมกัน และอาจารย์ที่ปรึกษาก็จะมีบทบาทเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาต่อไป

จากข้อมูลเบื้องต้นของชมรมมุสลิม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ทำให้ทราบว่านักศึกษามุสลิมได้รับการส่งเสริมให้ทำกิจกรรม ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยมุ่งเน้นด้านศาสนา และสาธารณประโยชน์ ซึ่งกิจกรรมทั้งหลายช่วยนำไปสู่การสร้างเครือข่ายที่กว้างไกลมากยิ่งขึ้น

ในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมองว่ากลุ่มนักศึกษาชมรมมุสลิมของสถาบันอุดมศึกษาเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ของวัยรุ่นกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย การศึกษานี้จึงมีความน่าสนใจ เพราะเป็นการศึกษาจากมุมมองที่ว่าเยาวชนกลุ่มนี้เป็นใครในสังคม พวกเขามีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และจิตสำนึกสาธารณะเป็นอย่างไร สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทเพียงไหน อย่างไรต่อการดำรงคงอยู่ การปรับตัวและการติดต่อสื่อสารเชื่อมร้อยกับกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ ภายในสังคม

จากสาเหตุของปัญหาตามที่กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยพิจารณาเห็นความสำคัญของเรื่องดังกล่าว จึงได้กำหนดเป้าหมายของโครงการวิจัยย่อยเรื่อง "การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชน: กรณีศึกษาเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา" เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการต่อยอดความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งร่วมผลักดันแก้ไขปัญหาวิกฤติของชาติ ตลอดจนเสริมสร้างผลงานวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ เพื่อการพัฒนาสังคมและองค์ความรู้ภายใต้พื้นฐานศักยภาพที่มีอยู่ของวัฒนธรรมไทย อันจะมีส่วนเสริมสร้างยกระดับคุณภาพชีวิตและจรรโลงประโยชน์สาธารณะให้แก่ผู้คนในสังคมได้ต่อไป

ปัญหาการวิจัย

1. จิตสำนึกสาธารณะของเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยอะไรบ้าง
2. การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา เป็นอย่างไร
3. สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาชมรมมุสลิมอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเรื่องจิตสำนึกสาธารณะของเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา
2. เพื่อศึกษาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของเครือข่ายชมรมมุสลิมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ขอบเขตการศึกษา

ระยะเวลาที่ทำการค้นคว้าวิจัยรวมประมาณ 1 ปี (พ.ศ.2550-2551) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นสมาชิกเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา โดยเริ่มต้นจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ จากนั้นจึงขยายออกไปยังชมรมเครือข่ายในสถาบันอื่นๆ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นตัวแทนของกลุ่มเยาวชน ทั้งในด้านลักษณะทางประชากรและลักษณะทางวัฒนธรรม

นิยามศัพท์

เครือข่ายชมรมมุสลิม

กลุ่มนักศึกษามุสลิมในระดับปริญญาตรี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งมีความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสถาบัน และอยู่ในตำแหน่งคณะกรรมการชมรมมุสลิมของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

จิตสำนึกสาธารณะ

สภาวะจิตใจในเชิงเกี่ยวเนื่องกับสังคม ความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนคนหมู่มาก ทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชนแบบมหภาค

นักศึกษาชมรมมุสลิม

สมาชิกชมรมมุสลิมทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีตำแหน่งอยู่ในคณะกรรมการชมรมมุสลิมของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

วัฒนธรรมย่อย

กลุ่มคนที่มีรูปแบบวิถีชีวิต ประเพณี การปฏิบัติ ที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่น ๆ หรือแตกต่างจากวัฒนธรรมที่เป็นแกนหลักของสังคม ในงานวิจัยเรื่องนี้หมายถึงสมาชิกชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมย่อยกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย

สถาบันอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยที่จัดให้มีการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งมีชมรมมุสลิมเป็นส่วนหนึ่งของงานกิจกรรมของนักศึกษา ในงานวิจัยเรื่องนี้หมายถึงมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

ในงานวิจัยเรื่องนี้คือ อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ และโทรศัพท์มือถือ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อประยุกต์และพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านนิเทศศาสตร์ โดยเฉพาะมิติเรื่องผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีต่อเยาวชน ซึ่งในที่นี้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างจากคณะกรรมการชมรมมุสลิมของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
2. เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงวิชาการ ในเรื่องสื่อใหม่กับพื้นที่สาธารณะของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยในพหุสังคม โดยศึกษาผ่านกรณีตัวอย่างจากเครือข่ายชมรมของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการชมรมมุสลิมของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
3. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามแก้ไขปัญหาวิกฤติชาติ ในด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคมวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความปรองดองและเจริญรุ่งเรืองอย่างผาสุกยั่งยืนต่อไป เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันถึงรูปแบบ และวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่มีความแตกต่างหลากหลายภายในสังคม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมย่อย
2. แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะ
3. แนวคิดเรื่องการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์
4. ทฤษฎีการสื่อสารกับเทคโนโลยีสารสนเทศ
5. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์
6. ทฤษฎีการสื่อสารกับโลกาภิวัตน์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย

เมืองใหญ่ในปัจจุบันประกอบไปด้วยความหลากหลาย ภายใต้อันตรายและวัฒนธรรมใหญ่ อันเดียวกันจะประกอบไปด้วย "วัฒนธรรมย่อย" (Sub-culture) อีกหลายวัฒนธรรม คนในสังคม ย่อมปฏิบัติวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมใหญ่ และในขณะที่เดียวกันก็ต้องปฏิบัติวัฒนธรรม ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มอีกด้วย สมาชิกของกลุ่มวัฒนธรรมย่อยแต่ละกลุ่มจะมีความเชื่อ และมีพฤติกรรมที่ค่อนข้างแตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ และมีลักษณะเด่นเฉพาะเป็นของตนเอง และวัฒนธรรมเฉพาะนี้เองในทางสังคมวิทยาเรียกว่า "วัฒนธรรมย่อย" ซึ่งอาจจำแนกเป็นวัฒนธรรมย่อย ทางเชื้อชาติ (Ethnic) ตามเกณฑ์อายุ (Age) ตามท้องถิ่น (Regional) ตามอาชีพ (Occupational) เป็นต้น

ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย เป็นทฤษฎีที่สังเคราะห์ทฤษฎีตัวกำหนดและทฤษฎีองค์ประกอบ เข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบเมืองได้ดียิ่งขึ้น โดยฟิชเชอร์ (Fisher) เป็นผู้เสนอ ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อยขึ้นมา ฟิชเชอร์ กล่าวว่า วิถีชีวิตในเมืองมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในสังคม กล่าวคือ ไม่เพียงแต่ไม่ทำลายกลุ่มทางสังคมเท่านั้น แต่กลับเป็นสิ่งที่สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม

อีกด้วย วัฒนธรรมย่อยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาให้กับผู้คนที่มาอยู่ร่วมกัน (Fischer 1976, pp.35-38 อ้างถึงใน ภริดา โกเชก, 2548:22-23)

วัฒนธรรมย่อยเป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจเข้าใจการปฏิสังสรรค์ทางสังคมของมนุษย์ที่ต้านกระแสของวัฒนธรรมและระบบสัญลักษณ์เดิม ในระดับของโครงสร้างนั้นวัฒนธรรมย่อยจะเป็นตัวชี้ว่าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือและเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันทางสังคมของบุคคลอย่างไร ในระดับบุคคลจะเป็นตัวชี้ให้เห็นว่าการแสดงออกถึงภาพลักษณ์ (Image) และอัตลักษณ์ (identity) ของบุคคลในวัฒนธรรมย่อยนั้นมีความหมายอย่างไร นอกจากนั้น เบรก (Brake 1980, p. 9 อ้างแล้ว ภริดา โกเชก, 2548:23) ยังมองว่า การวิเคราะห์วัฒนธรรมย่อยในสังคมยังรวมไปถึงการตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม และความหมายทางสังคมอีกด้วย

ตามแนวคิดของทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย ความหมายของคำว่า เมือง หมายถึงการมาอยู่ร่วมกันของประชากรเป็นจำนวนมากและตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมาก วัฒนธรรมย่อยจึงเป็นรูปแบบของความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน และขนบธรรมเนียมประเพณีของระบบย่อยของสังคมที่มีลักษณะชัดเจน เช่น เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสถาบันที่มีอยู่ ภายในระบบสังคม และวัฒนธรรมที่ใหญ่กว่า

ฟิชเชอร์ (Fischer 1975, pp. 1324 - 1330 อ้างแล้ว ภริดา โกเชก, 2548:23) เสนอข้อเสนอไว้ 4 ข้อ คือ

ข้อเสนอนที่ 1 ในพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมากก็จะมีวัฒนธรรมย่อยเกิดขึ้นหลากหลายการที่มีประชาชนเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดมีวัฒนธรรมย่อยที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งข้อเสนอนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับ 2 กระบวนการ คือ

กระบวนการที่ 1 ขนาดของประชากรก่อให้เกิดความแตกต่างทางโครงสร้างตลอดจนถึงกระบวนการปฏิสังสรรค์ทางสังคมของบุคคล ขณะเดียวกันอิทธิพลของการแข่งขันกันความได้เปรียบในด้านผลประโยชน์ และการเลือกสรรความสัมพันธ์ก่อให้เกิดความแตกต่างของรายละเอียดภายในระบบย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นทางสังคม อาชีพ วัฏจักรชีวิต และกลุ่มที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน

กระบวนการที่ 2 วิถีชีวิตในเมืองทำให้มีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายตลอดจนทำให้มีการย้ายถิ่นเข้าเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ ที่ใดที่มีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ขนาดใหญ่และมีคนกลุ่มต่างๆ อยู่มาก พื้นที่นั้นจะมีผู้คนมากมายย้ายถิ่นเข้ามาอยู่มาก และทำให้เกิดวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มผู้ย้ายถิ่นขึ้นมา กล่าวโดยสรุปคือ ถ้าเมืองมีขนาดใหญ่มากเท่าใด การย้ายถิ่นเข้าก็จะยิ่งมีมากขึ้น และจะมีกลุ่มวัฒนธรรมย่อยมากขึ้นเท่านั้น

ข้อเสนอก่อนที่ 2 พื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมาก ทำให้วัฒนธรรมย่อยมีความเหนียวแน่น (intensity) มากขึ้น

ความเหนียวแน่น คือ การมีความผูกพัน (attachment) ซึ่งเป็นอิทธิพลของวัฒนธรรมย่อยที่มีต่อความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน และขนบธรรมเนียมประเพณี ความเหนียวแน่นมีความเกี่ยวข้องกับ 2 กระบวนการ คือ

กระบวนการที่ 1 ในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยยังมีการอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากเท่าใดก็就会有การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้คน โดยมีการสร้างสถาบันที่สมบูรณ์ (institutional completeness) มากขึ้นเท่านั้น นั่นคือ ถ้ามีจำนวนคนมากพอจะทำให้สามารถแบ่งหน้าที่ของสมาชิก และสามารถสร้างลักษณะที่เป็นสถาบันที่เป็นของกลุ่มขึ้นมา ลักษณะที่เป็นสถาบันจะช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมย่อยและเป็นที่มาของอำนาจที่ถูกต้องชอบธรรม โดยเป็นศูนย์รวมของผู้คนมาอยู่รวมกลุ่มกัน กล่าวคือ จำนวนคนยังมีมากจะทำให้สามารถสร้างสถาบันที่เป็นของกลุ่มได้

กระบวนการที่ 2 การที่วัฒนธรรมย่อยมีความเหนียวแน่นนั้น มีสิ่งที่เกี่ยวข้องอีกอย่างหนึ่งคือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม พื้นที่ที่มีวัฒนธรรมย่อยหลากหลายจะทำให้มีความแตกต่างและความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมย่อย ผลที่ตามมาคือทำให้วัฒนธรรมย่อยมีความเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น ในระดับกลุ่มจะทำให้มีความเชื่อมแน่น (cohesion) มากขึ้น เนื่องจากมีการแข่งขันกันและขัดแย้งกันของผู้คนระหว่างวัฒนธรรม ในระดับบุคคลการคบหาสมาคมกับคนแปลกหน้า จะยิ่งทำให้เกิดความเหนียวแน่นในกลุ่มของตนมากขึ้น

ข้อเสนอก่อนที่ 3 พื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมาก จะเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการแพร่กระจาย (diffusion) เข้าสู่วัฒนธรรมย่อยของผู้คน

การแพร่กระจาย หมายถึง การปรับเปลี่ยนทางด้านความเชื่อ พฤติกรรมของสมาชิกของวัฒนธรรมย่อย ซึ่งเป็นผลมาจากความหลากหลาย (ในข้อเสนอนี้ 1) และความเหนียวแน่น (ข้อเสนอนี้ 2) ของวัฒนธรรมย่อยภายในเมืองมหานคร อัตราและทิศทางของการปรับเปลี่ยนจะมีความผันแปรไปตามขนาดของความเหนียวแน่น ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม และรวมถึงระดับการติดต่ออำนาจและเกียรติภูมิอีกด้วย

ความสำคัญของข้อเสนอนี้อยู่ที่กระบวนการเกี่ยวกับความเหนียวแน่นของวัฒนธรรมย่อยในเมือง จะสวนทางกับกระบวนการอื่นๆ ในเมือง ซึ่งถ้าไม่พิจารณาความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมและการแยกตัวออกจากวัฒนธรรมย่อย การปรับเปลี่ยนบางอย่างจะเป็นไปได้สูงเมื่ออยู่ใกล้กัน และต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ผลของการปรับเปลี่ยนก็คือ เกิดการผสมผสาน และการรวมตัวกันใหม่ในองค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรม ทำให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมขึ้น (social innovations)

ข้อเสนอนี้ 4 พื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมาก ผู้คนจะมีความเชื่อ มีพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมสูงมากขึ้น

จากข้อเสนอนี้ ข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 3 นำมาอธิบายข้อเสนอนี้ 4 ได้ดังนี้

1. จากความหลากหลายของวัฒนธรรมย่อยในพื้นที่เมือง (ข้อเสนอนี้ 1) ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงและมีวัฒนธรรมย่อยที่มีลักษณะเด่นเฉพาะ ทำให้ผู้คนมีพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม
2. ผลกระทบของความเหนียวแน่นในวัฒนธรรมของผู้คน (ข้อเสนอนี้ 2) ก่อให้เกิดความแตกต่างของความเบี่ยงเบนในชนบท นั่นคือ จำนวนที่มีขนาดใหญ่มากพอทำให้เกิดความแตกต่างนี้ เช่น ในเมืองเล็กอาจมีจำนวนผู้กระทำผิดเพียงเล็กน้อย แต่ในเมืองมีขนาดใหญ่ขึ้นจะมีจำนวนวัยรุ่นที่กระทำผิดมากขึ้น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมย่อยของเยาวชนผู้กระทำความผิด เป็นต้น

ฟิชเชอร์ เห็นพ้องกับทฤษฎีองค์ประกอบที่ว่าเมืองยังคงมีลักษณะความสัมพัทธ์

แบบกลุ่มปฐมภูมิและมีสังคมที่สมาชิกมีความคุ้นเคยกัน ผู้ที่อยู่อาศัยในเมืองมีชีวิตอยู่ในโลกทางสังคมที่มีความหมาย โลกทางสังคมดังกล่าวนี้เป็นโลกของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะร่วมกันที่สมาชิกของกลุ่มมีความเชื่อและพฤติกรรมที่ค่อนข้างแตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ นอกจากนั้น ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อยมีความเห็นพ้องกับทฤษฎีตัวกำหนดในเรื่องของการกระจุกตัวทางประชากร

ว่าการกระจุกตัวของประชากรจำนวนมากในเมืองเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชน และการสร้างโลกทางสังคมของบุคคล (ทฤษฎีองค์ประกอบไม่ได้ให้ความสำคัญกับผลที่เกิดจากการกระจุกตัวของประชากร) เพียงแต่การมองต่างกัน กล่าวคือ ทฤษฎีตัวกำหนดเห็นว่าการกระจุกตัวของประชากรทำลายกลุ่มทางสังคม ในขณะที่ทฤษฎีวิวัฒธรรมย่อยเห็นว่าการกระจุกตัวของประชากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “มวลชนวิกฤติ” (critical mass) มีผลในทางบวกต่อผู้อยู่อาศัยในเมือง นั่นคือ มองว่าการกระจุกตัวของประชากรหรือวิถีชีวิตแบบเมือง ทำให้กลุ่มวิวัฒธรรมย่อยมีความเข้มแข็งขึ้น

วิถีชีวิตแบบเมืองช่วยให้วิวัฒธรรมย่อยเข้มแข็งขึ้นโดยอาศัยกระบวนการ 2 แบบ

1. กระบวนการของการสร้างมวลชนวิกฤติ (Process of attaining critical mass) กล่าวคือ เมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่เพียงพอ ก็จะทำให้กลุ่มนั้นมีเอกลักษณ์ที่เห็นได้ชัดและมั่นคงขึ้นในสายตาของคนทั่วไป ทำให้กลุ่มสามารถกระทำการใดๆ ในนามของกลุ่มและสามารถมีการปฏิสังสรรค์ทางสังคมได้กว้างขวางมากขึ้น

2. กระบวนการของปฏิกริยาเชิงวิวัฒธรรม (Process of attaining critical mass) คือ ความเข้มแข็งของวิวัฒธรรมย่อยอาจเป็นผลของการปฏิสังสรรค์ทางสังคมระหว่างวิวัฒธรรมย่อย กล่าวคือ ในกรณีที่คนต่างกลุ่มวิวัฒธรรมมีการติดต่อสัมพันธ์กันอาจเกิดความขัดแย้งหรือเกิดการกระทบกระทั่งกันขึ้นได้ สมาชิกของวิวัฒธรรมย่อยที่เห็นว่าวิวัฒธรรมของตนถูกรุกรานโดยวิวัฒธรรมย่อยอื่นจะมีปฏิกริยาโต้ตอบโดยการยึดมั่นในวิวัฒธรรมย่อยของตนมากยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า แม้ทฤษฎีวิวัฒธรรมย่อยจะกล่าวถึงความตึงเครียดและความขัดแย้งระหว่างวิวัฒธรรมย่อย แต่ก็มองว่าวิวัฒธรรมย่อยอาจมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน เช่น คนภาคใต้อาจชอบรับประทานอาหารของภาคอีสาน คนอีสานเองก็อาจชอบรับประทานอาหารของคนใต้ เป็นต้น ดังนั้น การแพร่กระจายวิวัฒธรรมย่อยข้ามกลุ่ม และการที่คนในเมืองมีโอกาสพบเห็นหรือเข้าร่วมในวิวัฒธรรมย่อยต่างมากมาย จึงเป็นเสมือนสะพานที่เชื่อมต่อระหว่างวิวัฒธรรมย่อย ทำให้ลักษณะเด่นของวิวัฒธรรมย่อยและการยึดติดกับวิวัฒธรรมย่อยของคนในสังคมเมืองลดลง

นอกจากนี้ ทฤษฎีวิวัฒธรรมย่อยเห็นว่วิถีชีวิตแบบเมืองก่อให้เกิดภาพที่ต่อเรียงกัน เพื่อให้เห็นโลกทางสังคม (mosaic of social worlds) ที่สัมผัสกันแต่ไม่รุกร้ากันใน 2 ทาง คือ

1. เมืองใหญ่จะดึงดูดผู้ย้ายถิ่นได้มากกว่าเมืองเล็กๆ และโดยที่ผู้ย้ายถิ่นต่างมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันติดตัวมาด้วย ทำให้เกิดแวดวงสังคมที่หลากหลายขึ้นในเมือง

2. การกระจุกตัวของประชากรทำให้เกิดความจำแนกแตกต่างทางโครงสร้าง เช่น กลุ่มละแวกบ้าน กลุ่มอาชีพ เป็นต้น กลุ่มต่างเหล่านี้จะมีวัฒนธรรมย่อยของตน และต่างก็จะมีแนวโน้มที่จะสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมย่อยของตนเองขึ้น ด้วยเหตุนี้ การกระจุกตัวของประชากรหรือวิถีชีวิตแบบเมืองจึงก่อให้เกิดโลกทางสังคมที่มีความหลากหลายขึ้นในเมือง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น เกี่ยวกับการอธิบายวิถีชีวิตแบบเมือง โดยทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย พอสรุปได้ว่า ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย เป็นทฤษฎีที่สังเคราะห์ทฤษฎีตัวกำหนด ซึ่งมองว่าวิถีชีวิตแบบเมืองว่า เมืองเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางสังคม และบุคลิกภาพของบุคคลโดยตรง และมักเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่เลวลง โดยมีข้อเสนอว่าการที่คนมีความแตกต่างกันจำนวนมากมาอาศัยอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น จะทำให้บุคลิกภาพของบุคคลแปรปรวนและเกิดการเสียระบบทางสังคมขึ้น กับทฤษฎีองค์ประกอบซึ่งมองว่าการกระจุกตัวของประชากรในเมืองไม่ได้มีผลกระทบต่อบุคคลแต่อย่างใด แต่ความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตแบบเมืองกับวิถีชีวิตแบบชนบทเป็นผลมาจากการที่คนเมือง และคนชนบทมีลักษณะทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการอธิบายวิถีชีวิตอันหลากหลายในสังคมเมือง คือ เชื้อชาติ ชนชั้น และวัฏจักรชีวิต

2. แนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public Space)

ความหมายของคำว่า พื้นที่สาธารณะนั้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2545: 103 อ้างถึงใน วิรัช รักเอี่ยมสะอาด, 2547: 43) เมื่อพิจารณาแล้วประกอบไปด้วยคำสองคำ คือ คำว่า พื้นที่ กับ คำว่า สาธารณะ

ความหมายของคำว่า "พื้นที่" นั้น หมายถึงอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่ง (Area) ที่มีการแบ่งกัน เขตไว้แน่นอน (Boundary) เช่น พื้นที่ในโรงงาน พื้นที่ในบ้าน นอกจากความหมายรูปธรรมดังกล่าวแล้ว "พื้นที่" ยังมีความหมายเป็น นามธรรม เช่น หมายถึง เวที (ทางนามธรรม) ทางสังคมที่มีการช่วงชิงอำนาจ ตัวอย่างเช่น พื้นที่ทางวัฒนธรรมในสื่อสารมวลชน เช่น เมื่อรายการโทรทัศน์

ประเภท Talk Show ต้องเผชิญผู้นำทางบ้าน ตัวแทนชาวเขากลุ่ม มาเล่าประสบการณ์ประสบการณ์ทำงานของเศรษฐกิจแบบพอเพียงและพึ่งตัวเอง ในขณะที่เศรษฐกิจแบบฟองสบู่ที่เคยยึดพื้นที่สาธารณะต้องถอยร่นตกเวทีไป นี่ก็หมายความว่าความรู้และภูมิปัญญาในระดับรากหญ้า (Grass-Root) ได้เข้ามามีที่ทางในทางเวทีสาธารณะของสังคมแล้วระดับหนึ่ง

สำหรับคำว่า "สาธารณะ" นั้น ในความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไปคือคำว่า "ส่วนรวม" (Public) ซึ่งมักถูกให้นิยามโดยเปรียบเทียบกับคู่ที่ตรงกันข้าม คือคำว่า "ส่วนตัว" (Private) สำหรับคำว่า "สาธารณะ" ก็มีนัยยะได้ 2 นัยยะ เช่นเดียวกับคำว่า "พื้นที่" กล่าวคือ สามารถแสดงออกได้ในลักษณะ รูปธรรม เช่น สวนสาธารณะ คือ สวนของส่วนรวม และความหมายเชิงนามธรรม

ปริมณฑลที่สื่อทำงานอยู่ส่วนใหญ่ คือ ปริมณฑลที่เราเรียกว่า "มณฑลสาธารณะ" (Public Sphere) หมายความว่า เรื่องราวที่เป็น "ส่วนตัว" ของใครนั้น เมื่อถูกรายงานผ่านสื่อมวลชนก็จะกลายเป็นเรื่อง "สาธารณะ" ขึ้นมา บุคคลที่อยู่ในสื่อ จึงเป็น "บุคคลสาธารณะ" (Public Figure) เรื่องราวของเขาก็จะเป็น "ประเด็นสาธารณะ" (Public Issue) (กาญจนา แก้วเทพ, 2545 :103 อ้างแล้ว วิรัช รักเอี่ยมสะอาด, 2547 : 44)

สำหรับคำนิยามเรื่อง "พื้นที่สาธารณะ" ตามทัศนะของ Habermas นั้นเขาได้นิยามว่าแนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ "ความรู้สึกเป็นส่วนร่วม" (Sense of Public) แนวคิดนี้มีได้มีลักษณะเลื่อนลอยเป็นนามธรรม หากถือว่าเป็นการปฏิบัติการทางสังคมที่ฝังตัวอยู่ในวัฒนธรรมของแต่ละยุคสมัยด้วย (Culture Embedded Social Practice) (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2545 : 104 อ้างแล้ว วิรัช รักเอี่ยมสะอาด, 2547 : 44)

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่าพื้นที่สาธารณะแล้วจะเห็นได้ว่ายุคอินเทอร์เน็ทนั้นก็เกิดการสื่อสารลักษณะที่เป็นพื้นที่สาธารณะ คือการสื่อสารระหว่างกลุ่มคนในสังคมมารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทัศนะคติกัน อยู่สองแบบ คือ แบบต้อง Online พร้อมกันอย่างห้องคุย (Chat Room) และแบบที่ผู้ใช้ต่างเวลากันก็มาสื่อสารกันได้ (ไม่ต้อง On-Line พร้อมกัน) ซึ่งรู้จักกันในนามของเว็บบอร์ด (Web board) เว็บบอร์ดนับเป็นมณฑลสาธารณะของการสื่อสารทางคอมพิวเตอร์ และเป็นมณฑลสาธารณะในยุคที่ 3 ซึ่งเป็นยุคของ Virtual Communication} Internet, Cyberspace ซึ่งมีความแตกต่างจากพื้นที่สาธารณะในยุคก่อนๆ

“สื่อได้เข้ามาเปิดช่องทางความคิดของปัจเจกบุคคลเข้าสู่กระบวนการสาธารณะ ทำให้เกิดสิ่ง
ที่เรียกว่า “พื้นที่สาธารณะ” (Public Space) นอกเหนือจาก “พื้นที่ส่วนตัว” (Private Space) เท่ากับ
เป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาการแห่งภูมิปัญญา และสร้างเสริมหลักการแห่งสิทธิเสรีภาพและ
ความเสมอภาค ตลอดจนบทบาทแห่งการเป็นพลเมือง (Citizenship) ของมนุษย์ (อ้างถึงใน
สุกัญญา สุตบรรทัด, เอกสารการสอน, 2546 อ้างแล้ว วิธษ์ รักเอี่ยมสะอาด, 2547 : 44) แต่ก่อนอื่น
จะขอล่าวรายละเอียดถึงมณฑลสาธารณะก่อนหน้านี้นี้สักเล็กน้อย เพื่อจะชี้ให้เห็นความแตกต่างของ
รูปแบบของเนื้อหาที่ปรากฏภายในสื่อ

ยุคแรก : Face - to - Face Communication และหนังสือพิมพ์

ยุคสอง : Pseudo - Mediated Communication วิทยู และโทรทัศน์

ยุคสาม : Virtual Communication, Internet, Cyber Space

ยุคแรก : Face - to - Face Communication และหนังสือพิมพ์

Habermas (1970) (วิธษ์ รักเอี่ยมสะอาด, 2547 : 45) กล่าวถึงมณฑลสาธารณะ (Public Sphere) ว่า มณฑลสาธารณะเกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 17 และ 18 ที่ประเทศอังกฤษอันอยู่ในช่วงของ
ทุนนิยม เป็นสถานที่อิสระจากรัฐบาล และ มีการปกครองตนเองทางเศรษฐกิจ การแสดงความคิดเห็น
ทางการเมืองวิจารณ์อำนาจรัฐเป็นการใช้เหตุผลเพื่อข้อสรุปอันเป็นหนึ่งเดียวกัน ข้อมูลข่าวสารเป็น
สิ่งสำคัญสำหรับมณฑลสาธารณะนี้ ประชาชนมีสิทธิมีความคิดที่เปิดกว้างและสามารถเสนอข้อ
ถกเถียงแก่รัฐบาลในขณะนั้นได้ การทำงานของรัฐบาลเปิดกว้างสู่สาธารณะ โดยผ่านการวิจารณ์
และตีพิมพ์เป็นหนังสือพิมพ์

อย่างไรก็ตาม Habermas มีข้อโต้แย้งว่ามณฑลสาธารณะในขณะนั้น อันที่จริงแล้วเป็นพื้นที่
เฉพาะของชนชั้นกลาง (Bourgeois Public Sphere) เนื่องจากในยุคนั้นชนชั้นกลางในชนชั้นที่มี
อำนาจมั่นคงพอที่จะต่อสู้กับระบบทางศาสนาและรัฐได้ เพราะก่อนหน้านั้นถูกครอบงำโดยระบบศักดินา
และเมื่อระบบทุนนิยมเข้ามาก็ทำให้ระบบศักดินาหมดไป มณฑลสาธารณะมีการรวมกลุ่มอยู่ที่
โรงละคร (Theatre) สถานที่แสดงงานศิลปะ (Art Gallery) ร้านกาแฟ (Coffee House)
ห้องรับแขกบ้านขนาดใหญ่ (Salon) นิยาย (Novels) และบทความวิจารณ์ (Criticism) ซึ่งเป็น

การแสดงความคิดอย่างเสรีและเป็นอิสระต่ออำนาจเดิมที่เคยมีอยู่ และเป็นอำนาจของประชาชนที่สามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ นอกจากนี้ยังสามารถทำให้เกิดการปฏิรูปรัฐสภาได้ เมื่อทุนนิยมมีอำนาจขึ้นเรื่อยๆ มณฑลสาธารณณะได้ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด Habermas กล่าวว่า กลายเป็นระบบศักดินาใหม่ (Refudalisation) อีกครั้งหนึ่งเพราะท้ายที่สุดผู้มีอำนาจก็ใช้ประโยชน์จากมณฑลสาธารณณะเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง

ตามแนวคิดของ Habermas เดิมทีหนังสือพิมพ์ เอื้ออำนวยให้เกิดการสื่อสารอย่างมีเหตุผล (Communication Rationality) ซึ่งเขากล่าวว่าเป็นพื้นฐานของพื้นที่สาธารณณะ และเมื่อหนังสือพิมพ์เปลี่ยนแปลงเป็นธุรกิจและสนใจขายผู้อ่านให้โฆษณามากกว่าภารกิจอื่น หนังสือพิมพ์ก็ถอยห่างภารกิจดังกล่าว

ยุคสอง : Pseudo – Mediated Communication วิทยุ และโทรทัศน์

มณฑลสาธารณณะเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งเมื่อถึงยุคของการกระจายเสียง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยุ และโทรทัศน์ ได้เข้ามาสร้างพื้นที่สาธารณณะได้น้อยมาก เนื่องจากเหตุผลเช่น รูปแบบการใช้สื่อที่ใช้อยู่ในบ้าน แบบส่วนตัวเป็นครอบครัว (Domestic) และแม้ว่าจะเป็นสื่อที่เร็วกว่าแต่ก็มีลักษณะแตกแยกเป็นประเด็นต่างๆ เข้ามาสู่ความสนใจและถอยห่างออกไปอย่างรวดเร็ว และรูปแบบเน้นหนักทางประเด็นที่สื่อมวลชนต้องการนำเสนอ และเป็นเรื่องที่ประชาชนโดยทั่วไปสนใจ เช่น เรื่องราวในแวดวงบันเทิง ข่าวสังคมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น อาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนสามารถเอาเรื่องส่วนบุคคลมาเป็นเรื่องสาธารณณะได้อย่างเปิดเผย แต่เป็นในด้านทำให้ความบันเทิงมากกว่าการอภิปราย แสดงความคิดเห็น เช่น การถกเถียงทางการเมือง

แต่อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ที่สนใจบทบาทของสื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ วิทยุ โทรทัศน์ ที่มีต่อการสร้างพื้นที่สาธารณณะก็ได้ให้ข้อคิดเห็นที่มาจากผลการวิจัยเรื่องสื่อนี้ว่าแม้จะอ่อนด้อยตรงที่ถูกนำมาใช้เพื่อการบันเทิง และเป็นสื่อที่ผู้รับสารกับผู้ส่งสารไม่มีโอกาสพบปะเผชิญหน้ากัน แต่ทว่าเราไม่ควรมองข้ามสายสัมพันธ์แบบจินตนาการ (Imagined Connectedness) เพราะจากผลงานวิจัยหลายๆ กรณีได้พิสูจน์ให้เห็นว่าหากมีการใช้โทรทัศน์และวิทยุอย่างสม่ำเสมอ หากวิทยุและโทรทัศน์ตระหนักในบทบาทหน้าที่ ที่จะเชื่อมโยงและสร้างสมานฉันท์ระหว่างคนต่างๆ

และพยายามสร้างรูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมให้เกิด เช่น การโทรศัพท์ หรือเขียนจดหมาย
เข้ามาการเชิญมาออกรายการ ศักยภาพของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้ง 2 ประเภทนี้ ก็ไม่ควรมองข้ามไป

Poster (รัตนาวลี เกียรตินิยมศักดิ์, 2542 : 10 – 14 อ้างแล้ว วิเศษ รักเอี่ยมสะอาด, 2547 :
46) กล่าวสรุปไว้ว่า ในอารยธรรมตะวันตก มณฑลสาธารณะอยู่ในหลายๆ ที่ด้วยกัน เช่นโบสถ์
ท้องถื่น ร้านกาแฟลานชุมนุมประจำเมือง หรือแม้แต่museum ซึ่งเป็นสถานที่แสดงความคิดเห็นใน
ประเด็นต่างๆ ในสังคม สถานที่เหล่านี้เป็นกระแสรสาธารณะมติหรือมติมหาชน (Public Opinion)
ซึ่งในสมัยศักดินานั้น เป็นความคิดเห็นทางด้านการเมือง มณฑลสาธารณะเป็นสิ่งที่แสดงถึง
ความเป็นประชาธิปไตย

ปัจจุบันมณฑลสาธารณะเหล่านี้ยังคงมีอยู่ไม่เพียงแต่เป็นศูนย์กลางทางด้านการเมือง
เป็นอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงเรื่องอื่นๆ ในสังคมด้วย มณฑลสาธารณะบางส่วนย้ายเข้ามาอยู่
ในสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และสื่ออื่นๆ ที่เกิดขึ้นพร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ๆ เป็นการแสดงความคิดเห็น
ในประเด็นต่างๆ ไป อันเป็นสิ่งที่น่าสนใจในสังคมหรือที่เรียกว่า เวทีเสวนาทางวัฒนธรรม
(Culture Forum) ซึ่งเป็นตัวแทนของคนในสังคม (Social Representation)

ยุคสาม : Virtual Communication, Internet, Cyber Space

ยุคที่ 3 ซึ่งเป็นยุคของการสื่อสารเสมือน (Virtual Communication) โดยมีคอมพิวเตอร์
เป็นสื่อกลางในด้านหนึ่ง การสื่อสารแบบเสมือนครั้งนี้ได้ริ่รูปแบบการสื่อสารแบบเผชิญหน้าขึ้นมาใหม่
เพราะสามารถพูดคุยกันได้ตัวต่อตัวและในกลุ่มคน (เช่นในห้องคุย Chat Room และใน Web Board)
ข้อที่แตกต่างกันคือ เป็นการเผชิญหน้าในโลกคอมพิวเตอร์ (Cyber Space) ไม่ใช่โลกทาง
กายภาพ นั่นคือที่กล่าวมาในข้างต้นว่า การสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตไม่เห็นหน้าค่าตากันเนื้อหา
ที่ปรากฏบนเว็บบอร์ดนี้ จึงมีความกล้าแสดงออกมากกว่าเนื้อหาในมณฑลสาธารณะอื่นๆ และ
มีความเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นเพราะทุกคนเท่าเทียมกันหมด ในโลกเสมือนกล่าวคือ
ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้หากต้องการ

และข้อที่แตกต่างกันมากของการสื่อสารแบบนี้กับการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนวิทยุ โทรทัศน์ คือ การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์นั้นเอื้ออำนวยให้เป็นการสื่อสาร 2 ทาง ผู้ที่เข้ามาจะมีลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน (Active Participation) มากกว่าสื่อมวลชนในการเสนอความเห็นและตอบสนองซึ่งคุณลักษณะการสื่อสาร 2 ทาง และการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของผู้ใช้เอื้ออำนวยต่อการสร้างพื้นที่สาธารณะเช่นที่เคยมีมาในอดีต และมีผสมกับคุณสมบัติของอินเทอร์เน็ต ซึ่งสามารถเชื่อมต่อไปยังบุคคลอื่นๆ ซึ่งทำให้ขอบเขตของการสร้างพื้นที่สาธารณะขยายได้กว้างขวางโดยไร้ข้อจำกัดทางกายภาพ สามารถมีผู้เข้าร่วมสื่อเว็บไซต์อินเทอร์เน็ตได้เป็นจำนวนมาก และมีความคิดเห็นและประเด็นการสนทนาสามารถแตกออกมากมายหลากหลายในหัวข้อเรื่องต่างๆ อย่างกว้างขวางมีข้อมูลจำนวนมากสำหรับเป็นวัตถุดิบเพื่อการวิจัย

ปัจจุบันนี้สังคมไทยคุ้นเคยกับการสร้างพื้นที่สาธารณะผ่านคอมพิวเตอร์มากขึ้น เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม นับตั้งแต่ประเด็นทางการเมืองไปจนถึงประเด็นทางวัฒนธรรม และสังคม ก็จะมีการแสดงความคิดเห็นทัศนคติโดยตรงจากผู้ใช้คอมพิวเตอร์ไปยังห้องคุย (Chat Room) และกระดานข่าวสาธารณะ เช่น ประเด็นทางการเมือง การคอร์รัปชัน หรือทางสังคม วัฒนธรรม ประเด็นเหล่านี้จะมีการพูดคุยแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนทางอินเทอร์เน็ตก็เปรียบกับโลกเสมือนที่สะท้อนความเป็นไปที่เกิดขึ้นบนโลกได้เป็นอย่างดี

ในปัจจุบันนี้ พื้นที่สาธารณะที่เป็นการสื่อสารที่เป็นแบบเผชิญหน้ากันมาชุมนุมกันจะมีปัญหาและอุปสรรค เนื่องจากเหตุหลายปัจจัยนับตั้งแต่การขาดอาณาบริเวณที่เป็นรูปธรรมตลอดจนสภาพชีวิตที่แยกกันอยู่ของผู้คน การใช้สื่อมวลชนก็อาจมีอุปสรรคตั้งแต่การประกอบธุรกิจของสื่อตลอดจนสภาพชีวิตที่ค่อนข้างแตกแยกกันอยู่ของผู้คน การใช้สื่อมวลชนก็อาจมีอุปสรรคตั้งแต่ลักษณะทางธุรกิจของสื่อ การถูกควบคุมจากรัฐความยากลำบากที่จะเข้าถึงผู้ส่งสารและสำหรับการใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อ นั้น ต้องการทั้งฐานะทางเศรษฐกิจและระดับการศึกษาความรู้ที่ระดับหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันทั้ง 2 นี้ ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อชนชั้นล่างในสังคมที่จะเข้าถึงพื้นที่สาธารณะผ่านสื่อคอมพิวเตอร์นี้

นอกจากนี้ ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันอีก กล่าวคือ มลทลสาธาณะในศตวรรษที่ 18 เป็นการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดข้อสรุปเพื่อสอดคล้องกัน (Consensus) แต่มณฑลสาธาณะที่ปรากฏในสื่อยุคที่ 3 เป็นการแสดงความคิดเห็นที่ผู้แสดงความคิดเห็นต่างมีจุดยืนที่หลากหลายและเป็นตัวของตัวเองในท้ายที่สุด ไม่จำเป็นต้องมีข้อสรุปเพื่อความสอดคล้องกันแต่ยังเป็นตัวแทนของคนในสังคมก่อให้เกิดเอกลักษณ์ในสังคม (Social Identity) และแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) ในสังคมได้เป็นอย่างดี

Poster (รัตนาวลี เกียรตินิยมศักดิ์, 2542 : 10 – 14 อ่างแล้ว วิรัช รักเอี่ยมสะอาด, 2547 : 46) ยังกล่าวอีกว่าเมื่อวิวัฒนาการของการสื่อสารไร้พรมแดนมาถึง อินเทอร์เน็ตได้ก่อให้เกิดชุมชนเสมือน (Virtual Community) ซึ่งเป็นมณฑลสาธาณะใหม่ในปัจจุบัน แต่มณฑลสาธาณะที่เกิดขึ้นในอาณาบริเวณเครือข่ายการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ (Cyber Space) แตกต่างจากมณฑลสาธาณะในอดีต เพราะการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ทำให้เกิดความแตกต่างจากการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face – To – Face Communication) มณฑลสาธาณะ ในสมัยก่อนเป็นสถานที่ที่ประชาชนสามารถพูดได้อย่างเท่าเทียมกัน เป็นการอภิปรายอย่างเปิดเผยโดยมีการกำหนดสถานภาพของแต่ละคนชัดเจนผู้แสดงความคิดเห็นมีข้อโต้แย้งอย่างมีเหตุมีผล เพื่อบรรลุเป้าหมายที่สอดคล้องกัน แต่คำนิยามของมณฑลสาธาณะในอดีตไม่สามารถใช้ได้กับชุมชนเสมือนที่เกิดขึ้นผ่านการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต ถึงแม้ว่าผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจะมีสิทธิพูดได้เท่าเทียมกัน แต่เป็นการโต้แย้งอย่างไม่ค่อยมีเหตุผลและไม่มีความสอดคล้องกันสาเหตุเพราะคุณสมบัติบางประการของการสื่อสารผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ดังนี้ เดิมเมื่อบุคคลต่างๆ ติดต่อกันจะมีอัตลักษณ์ (Identity) ของตนเอง อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ยึดติดกับลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ ซึ่งเอกลักษณ์นี้เองที่ทำให้บุคคลต้องรับผิดชอบต่อจุดยืนของตนเอง และมีความไว้วางใจระหว่างกัน เพราะการสื่อสารที่เห็นหน้าถึงกันและกัน

แต่สำหรับการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ผู้ใช้สามารถเลือกอัตลักษณ์ และสามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ตามความต้องการ และด้วยอัตลักษณ์ที่ไม่ตายตัวของแต่ละคนทำให้เกิดการรวมกลุ่มที่ไม่ค่อยลงตัวไม่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน และเกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกันมากเกินไป (ทั้งๆ ที่อาจมาจากคนๆ เดียวกันก็ได้) การสื่อสารผ่านสื่อคอมพิวเตอร์จึงเป็นการแสดงความคิดเห็นตาม

ความสนใจของผู้ใช้งาน อัตลักษณ์ของผู้ใช้แต่ละคนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพราะไม่มีสถานภาพของบุคคลที่แท้จริง ไม่ต้องรับผิดชอบผลการกระทำของตัวเองเวลาแสดงออกอันเป็นสิ่งที่แตกต่างจากมณฑลสาธารณะในสมัยก่อน นอกจากนี้ การสื่อสารผ่านสื่อทางคอมพิวเตอร์เป็นการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ ไม่ผูกขาดการส่งสารผู้ใช้งานสามารถใช้เป็นช่องทางในการกระจายข่าวสารได้อีกด้วย

สำหรับมณฑลสาธารณะทางอินเทอร์เน็ตนั้น แบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ สื่อสารด้วยต้อง On-Line พร้อมกันแบบที่ไม่ต้อง On-Line พร้อมกัน ลักษณะการใช้งานการสื่อสารเว็บอร์ดอินเทอร์เน็ตในทางเวลาจะเป็นแบบมีความไม่พร้อมกัน (Asynchronous) สามารถ On-Line ในเวลาที่แตกต่างกันก็สามารถสื่อสารกันได้ การสื่อสารผ่านการพิมพ์ข้อความในเว็บอร์ดข้อความจึงต้องปรากฏอยู่บนหน้าจอเป็นช่วงระยะเวลาสั้น เมื่อต้องการเข้าไปอ่านหรือโต้ตอบกัน นั่นคือ ข้อมูลมีความสามารถเก็บไว้บนหน้าจอมีความคงทนของข่าวสารยาวนานกว่าไม่วิ่งหายไปตามเวลาอย่างรวดเร็วเหมือนการคุย (Chat) ซึ่งสะดวกต่อการติดตามความคิดเห็นของกลุ่มคน

ลักษณะเว็บอร์ดเปรียบเสมือนกระดานแหล่งรวมข่าวสารและความคิดเห็นของบุคคลในเรื่องต่างๆ กัน เช่น สาธารณะหัวข้อเรื่องการท่องเที่ยวกระดานสาธารณะ หัวข้อเรื่องรถ เป็นต้น เมื่อผู้ใช้บริการ On-Line เข้าไปอินเทอร์เน็ตนั้นเขาสามารถเลือกเข้าห้องเว็บอร์ดตามความสนใจจากนั้น เข้าสามารถเลือกอ่านหัวข้อย่อยที่เขาสนใจซึ่งจะมีเนื้อหาและความคิดเห็นของบุคคลอื่นในเรื่องนั้น ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างบุคคลขึ้นในเรื่องนั้นๆ และผู้ใช้ยังสามารถเสนอความคิดเห็นของตนเองได้ หรือหากต้องการความคิดเห็นของคนอื่นก็สามารถกำหนดหัวข้อกระทู้เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจในเรื่องนั้นแสดงความคิดเห็นในเว็บอร์ดได้เช่นกัน

สำหรับการใช้งานเว็บอร์ดนั้น กล่าวได้ว่า เป็นลักษณะมณฑลสาธารณะของการสื่อสารผ่านทางสื่อคอมพิวเตอร์เปรียบเสมือนสภากาแฟอิเล็กทรอนิกส์ที่เปิดให้ผู้ใช้งานมีโอกาสรวมตัวกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นไม่ใช่เฉพาะแต่เพียงเรื่องการเมืองอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงเรื่องในกลุ่มให้ความสนใจร่วมกัน การแสดงความคิดเห็นในเชิงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมุมมองกันมากกว่าที่ข้อสรุปหรือยุติ มีลักษณะเป็นมณฑลสาธารณะจำลองมีการโต้เถียงกันไปมาเพื่อให้เกิดความน่าสนใจน่าติดตามอ่านมากกว่าโต้แย้งกันด้วยเหตุผล ทั้งนี้ ด้วยบริบทการสื่อสารผ่านทาง

สื่อคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นลักษณะ "การสื่อสารจากที่ส่วนตัว" (Personal Space) มาอยู่ที่สาธารณะ (Public Space) ทำให้ผู้ใช้งานใช้งานได้อย่างอิสระและแยกย่อยตามความสนใจ และเนื่องด้วยเป็นการสื่อสารที่ไม่ปรากฏตัวตนที่แน่นอนของผู้ใช้งาน ทำให้เกิดหน้าที่ที่มีลักษณะทางด้านส่วนตัว คือ เป็นสื่อที่ผู้ใช้งานสามารถปลดปล่อยความตึงเครียด ปรึกษาปัญหาส่วนตัวได้โดยตรง โดยไม่รู้สีกังเขยิบ

3. แนวคิดเรื่องการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์

การนำระบบเวปต์ไวต์เว็บมาใช้ในช่องทางการสื่อสารนั้นเรียกว่า การสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ (Computer-Mediated Communication หรือ CMC) เป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สำหรับการแจกจ่ายข่าวสาร เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและมีข้อมูลหลากหลาย การสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์เป็นสิ่งที่ใหม่ในสังคมที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ (Social Oriented) ความไม่เจาะจงในการสื่อสารในรูปแบบ CMC ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าการสื่อสารที่ไม่เจาะจงผู้รับสาร หรือปราศจากอารมณ์ในการสื่อสาร (Social Emotional) ซึ่งไม่เหมือนกับการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face-to-face Communication) นอกจากนั้นการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์เป็นการสื่อสารที่มีลักษณะไม่เป็นกันเอง คือไม่เร้าอารมณ์และไม่เจาะจงผู้รับสาร ซึ่งผู้ร่วมสื่อสารแบบ CMC จะต้องการปรับสภาพตัวเองเพื่อให้เข้ากับการสื่อสารมากกว่าการสร้างปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารแบบเผชิญหน้า

CMC ทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถติดต่อถึงกันได้หลายทิศทาง (Multi-User-Dimension) จากลักษณะในการสื่อสารในโลกของ "ไซเบอร์สเปซ" ที่มีสมาชิก มีการปฏิสัมพันธ์กัน และมีการเกี่ยวข้องกัน ทำให้เกิดชุมชนขึ้น แต่เป็นลักษณะที่เป็นชุมชนเสมือน (Virtual Community) และเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นในรูปแบบการสื่อสารผ่านตัวกลางด้วยคอมพิวเตอร์ในชุมชนจำลองนั้นพบว่ามีการปรากฏการณ์สภาพแวดล้อมในการสื่อสารแบบใหม่ ดังนี้

(ก) สภาพไร้การขัดขวางและการควบคุม

สภาพไร้การขัดขวางเป็นบริบทหนึ่งที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมสื่อสาร ซึ่งสภาพไร้การขัดขวางและการควบคุม หมายถึง สภาพที่ผู้สื่อสารสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระโดยไม่มีบทบาททางสังคม หรือระดับชั้นทางสังคมมาขัดขวางการแสดงออกทางพฤติกรรมสื่อสาร ในการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์นั้น ไม่สามารถเห็นการแสดงออกที่เป็นลักษณะภาษากาย ท่าทางต่างๆ น้ำเสียง โทนเสียง รวมทั้งไม่สามารถรู้ได้ว่าผู้สื่อสารยอมรับหรือไม่ยอมรับพฤติกรรมสื่อสาร

(ข) สภาวะไม่มีขอบเขตในการสร้างความหมาย

สภาวะไม่มีขอบเขตในการสร้างความหมายนั้นเป็นบริบทหนึ่งที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมสื่อสาร ซึ่งสภาวะไม่มีขอบเขตในการสร้างความหมาย หมายถึง สภาวะที่สามารถสื่อสารและแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกผ่านทางรูปภาพ ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์

ตามธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา รูปแบบการสื่อสารปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ผู้สื่อสารจะใช้ทั้งรูปแบบสัญลักษณ์ ที่เป็นภาษากายและท่าทาง (Non-verbal) และรูปแบบเพื่อให้เข้าใจในเจตนาของผู้สื่อสารตรงกัน หากใช้เพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการสื่อสารได้ เพราะรูปแบบสัญลักษณ์ถ้อยคำไม่ได้แสดงบทบาทของการสื่อสารระหว่างบุคคลอย่างเต็มที่ แต่ต้องอาศัยอ่านรูปแบบสัญลักษณ์จากภาษากายและท่าทางในการติดต่อกับผู้อื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง แววตา น้ำเสียง รูปแบบการแต่งกายในขณะที่สื่อสาร จะบอกเรื่องราวได้เกือบครึ่งเรื่อง ไม่จำเป็นต้องบอกว่าเรารู้สึกอะไรอยู่ การแสดงออกของผู้สื่อสารที่มีต่อกันไม่จำเป็นแสดงออกถึงความโกรธ ความรัก ความเคารพ การเกลียดชังกัน หรือแม้กระทั่งการแสดงออก เราจะตัดสินใจว่าเจตนาของผู้สื่อสารเป็นอย่างไรนั้น จะเห็นได้ชัดเจนจากการแสดงออกทางกายภาพมากกว่าการแสดงออกทางถ้อยคำ ซึ่งการแสดงท่าทางที่เป็นภาษากายเป็นการสนับสนุนถ้อยคำ เช่น การผงกศีรษะที่เป็นที่ยอมรับ โดยอาจไม่ต้องกล่าวคำว่าใช่ เป็นต้น ในรูปแบบการสื่อสารในบริบทปกติ การผงกศีรษะ การยิ้ม การสบตากระยะห่างที่สื่อสารสามารถใช้ในการควบคุม ดัดแปลงและแก้ไขการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟังได้

(ค) สภาวะไม่รู้ผู้กระทำ

สภาวะการไม่รู้ผู้กระทำนั้นเป็นบริบทหนึ่งที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการสื่อสารซึ่งสภาวะไม่รู้ผู้กระทำ หมายถึง สภาวะที่ผู้สื่อสารด้วยเป็นใคร อยู่ที่ไหน มีตัวตนอยู่ในโลกแห่งความจริงหรือไม่ สภาวะไม่รู้ผู้กระทำประกอบด้วย

- การปลอมตัว

การปลอมตัว หมายถึง การกำหนดความเป็นตัวตนในอุดมคติของผู้สนทนา ไม่ว่าจะเป็นอายุ เพศ การศึกษา เชื้อชาติ ศาสนา ซึ่งการสื่อสารผ่านตัวกลางเรื่องคอมพิวเตอร์ (CMC: Computer-mediated Communication) เปิดโอกาสให้ผู้สื่อสารปลอมตัวเป็นใครก็ได้

- การหลอกลวง

การหลอกลวง หมายถึง การที่ผู้สนทนาไม่ได้แสดงข้อมูลหรือข้อเท็จจริงของตนเองหรือเรื่องราวในกาสนทนาซึ่งในการสื่อสารผ่านตัวกลางเรื่องคอมพิวเตอร์ เปิดโอกาสให้ผู้สื่อสารหลอกลวงกันได้มากกว่าสังคมจริง เพราะในสังคมจริง พฤติกรรมการหลอกลวงจะถูกสกัดกั้นด้วยการแสดงสีหน้า แววตา น้ำเสียง รวมถึงปัจจัยทางการที่เห็นได้ชัดเจนเช่น รูปร่างหน้าตาที่สามารถชี้ชัดได้ว่าผู้สนทนาเป็นใครหรือกำลังหลอกลวงอยู่หรือไม่

- ความเป็นตัวหลากหลาย

ในสังคมจริง บุคคลหนึ่งสามารถมีได้เพียงหนึ่งตัวตน ซึ่งสิ่งที่ใช้แทนตัวตนในสังคมจริงประกอบด้วย ร่างกาย , เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน , ชื่อและนามสกุล เป็นต้น แต่ในชุมชนเสมือน บุคคลหนึ่งสามารถแบ่งตัวตนสามารถแบ่งตัวตนออกไปได้อย่างไม่รู้จบโดยใช้สิ่งที่เป็นตัวแทน เช่น E-mail Address, หมายเลขไอซีคิว, นามแฝง ฯลฯ ซึ่งบุคคลหนึ่งสามารถสร้างข้อมูลเหล่านี้ได้ไม่จำกัด

- การเปลี่ยนเพศ

เนื่องจากรูปแบบการสื่อสารในห้องสนทนาเป็นรูปแบบที่ทำให้ผู้สนทนาไม่รู้จักตัวตนที่แท้จริงของผู้ที่เราสนทนาอยู่ด้วย ซึ่งทำให้ไม่รู้ว่ามีผู้ที่เราสนทนาด้วยเป็นเพศอะไร จึงทำให้ผู้สื่อสารสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นเพศตรงข้ามกับเพศในโลกของความจริงได้

(ง) จินตนาการ

สภาพการสื่อสารผ่านตัวกลางเรื่องคอมพิวเตอร์ ที่มีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ก่อให้เกิดชุมชนเสมือนขึ้น และสภาพดังกล่าวนี้เป็นสภาพที่ก่อให้เกิดการจินตนาการ ซึ่งในการสื่อสารในกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ ผู้สื่อสารสามารถจินตนาการสร้างภาพ สมาชิกคนอื่นตามที่ได้เห็นจากการพูดคุยผ่านตัวอักษรได้ซึ่งสภาพที่จินตนาการไว้อาจแตกต่างหรือเหมือนกับความเป็นจริงนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการจินตนาการและความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่แสดงออกทางการสื่อสารกับตัวตนที่แท้จริงของผู้สื่อสาร

เกี่ยวกับเรื่องอัตลักษณ์ (Identity) กิตติ กันภัย (2543) ได้กล่าวไว้ว่า CMC เกิดขึ้นในบริบทที่ไม่มีใครเป็นใคร แต่ถ้าให้เวลาไม่นานนัก คนจะค่อยๆ สร้างอัตลักษณ์ออนไลน์ ขึ้นมาได้ในขณะที่จะพยายามปกปิดข้อมูลที่แท้จริง

4. ทฤษฎีการสื่อสารกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

สังคมสารสนเทศ (The Information Society) เริ่มมีความเด่นชัดในสังคมโลกเมื่อ ปี ค.ศ. 1996–1998 ที่ทั่วโลกต่างยอมรับร่วมกันว่า สารสนเทศจะเป็นสิ่งที่เป็นพื้นฐานสู่การขับเคลื่อนต่างๆ ของโลกสังคมอุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ต่างถูกขับเคลื่อนด้วยข้อมูลข่าวสาร ทำให้มีการกำหนดร่วมกันว่า ยุคปัจจุบันคือยุคของสังคมสารสนเทศ หรือยุคข้อมูลข่าวสาร (กมลรัฐ อินทรทัศน์ 2548)

ในทศวรรษที่ผ่านมา เทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งรวมทั้งเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร (ICT: Information and Communication Technology) อีกทั้งยังรวมถึงเทคโนโลยีนำสมัยอื่นๆ เช่น เทคโนโลยีชีวภาพและพันธุวิศวกรรมศาสตร์ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของสังคม รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของ "เศรษฐกิจแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (knowledge-based economy) กอปรกับการเติบโตของระบบสื่อสารที่ทันสมัย ทำให้เกิดภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างก้าว

กระโดดในด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เกิดเป็นระบบเศรษฐกิจใหม่ (new economy) ที่แตกต่างไปจากระบบเศรษฐกิจในรูปแบบเดิมที่เน้นการใช้แรงงานและทุนเป็นหลัก

ระบบเศรษฐกิจใหม่ดังกล่าว นับว่าเป็นผลผลิตที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิตประเภท "สารสนเทศ" (Information) และ "ความรู้" (knowledge) ในระดับสูงอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน การเจริญเติบโตของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก่อให้เกิดกระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ มีความเปลี่ยนแปลงและผันแปรอย่างรวดเร็ว มีนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งในส่วนของโครงสร้างองค์กรและในระบบธุรกิจทุกระดับ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดและรวดเร็วระหว่างหน่วยต่างๆ ของประชาสังคม (civil society) ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน สภาวการณ์ของเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบัน ทำให้ สารสนเทศ และความรู้ มีบทบาทสูงมาก โดยเฉพาะในระบบเศรษฐกิจและในส่วนของ การช่วยเสริมสร้างความมั่งคั่งและงานอาชีพต่างๆ ให้กับสังคมทุกระดับ

สภาวการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดกระแสการใช้ "เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารและความรู้" เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ในสังคมท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ โดยมีความหวังร่วมกันว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดังกล่าว จะสามารถช่วยให้สังคมพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน และสามารถส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมที่ดีขึ้นกว่าเดิม

แต่อย่างไรก็ตาม ความเจริญหรือการขยายตัวของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก็ส่งผลต่อการก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ (digital divide) กับคนกลุ่มต่างๆ ในสังคม อันประกอบด้วยประเด็นหลักๆ คือ ความเหลื่อมล้ำทางโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (infrastructure divide) ของประเทศต่างๆ ความเหลื่อมล้ำทางทักษะ (literacy divide) ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความเหลื่อมล้ำเกี่ยวกับความสามารถในการบริหารจัดการ (management divide) และความเหลื่อมล้ำทางวัฒนธรรม (cultural divide) ที่เกิดจากการไหลย้าของวัฒนธรรมจากฝ่ายตะวันตกฝ่ายเดียว

ดังนั้นบทบาทของการสื่อสารจึงเริ่มเข้ามาทำหน้าที่ร่วมกันเด่นชัดมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ โดยการเข้าไปทำหน้าที่ร่วมกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ต้องเชื่อมประสานช่องว่างดังกล่าวให้คนแต่ละกลุ่ม

ของสังคมสามารถที่จะจัดการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเอง การพัฒนาสังคม และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมหรือวิถีของตนเองให้ได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน จากเหตุผลดังกล่าว กระแสแนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงค่อนข้างที่จะเป็นคำตอบที่ลงตัวให้กับสังคมในปัจจุบัน ที่มนุษย์จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้าไปบูรณาการร่วมมือกัน เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อสร้างความผาสุกให้กับชีวิตที่ยั่งยืนร่วมกัน

ทั้งนี้ เป็นเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดปริณทลแบบใหม่ในโลกยุคสังคมข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่ (space) ที่สำคัญในโลกยุคสังคมข่าวสารประการหนึ่งก็คือ การขยายพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ทั้งในแง่ของข้อมูลข่าวสาร สินค้า ทุน วิถีชีวิต หรือแม้แต่ตัวมนุษย์เองให้สามารถออกไปสัมผัสเหตุการณ์ต่างๆ ในระดับโลกๆ ได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว ดังที่เรียกว่า ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ (Globalization) เพราะในช่วงศตวรรษที่ 16-17 ทั่วโลกยังมีสังคมย่อยๆ จำนวนมากที่อยู่ห่างจากสังคมอื่นๆ ทั้งในแง่พื้นที่และการอยู่กันอย่างกระจัดกระจาย แต่ทว่าเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 นี้ ก็เกือบจะไม่มีสังคมใดแล้วที่จะปิดตัวไม่ติดต่อกับโลกตะวันตก

สภาวการณ์ต่างๆ ที่สังคมท้องถิ่น (local society) ถูกดึงให้เข้ามาประสานกับโลกตะวันตก รวมทั้งโลกส่วนอื่นๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและโครงสร้างของสังคมท้องถิ่นอย่างมาก ดังที่เรามากได้ยินทั่วไปในชีวิตประจำวันว่าทุกวันนี้ไม่ว่าจะคิดทำอะไร จะผลิตอะไร ทุกสังคมย่อยจะต้องคิดในระดับโลกอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น การประกวดนางสาวไทย ที่จะต้องคิดก้าวต่อสู่การประกวดนางงามจักรวาลต่อไป การค้นคิดพัฒนาพันธุ์ทุเรียนสายพันธุ์ใหม่ที่จะสามารถส่งผลทางเศรษฐกิจที่มากขึ้น ด้วยการส่งออกสู่ตลาดโลกในระดับต่างๆ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ในระดับโลกนี้ ส่งผลสะท้อนต่อมิติด้านเวลาและพื้นที่อย่างมหากาล แต่เดิมนั้นระยะห่างระหว่างพื้นที่เป็นอุปสรรคประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเหลื่อมล้ำเรื่องเวลา แต่ตรงกันข้าม เช่น คนไทยที่อยู่ในกรุงเทพฯ แต่ไม่มีงานรับสัญญาณดาวเทียม อาจจะมีเรื่องที่เกิดในกรุงเทพฯ ซ้ำกว่าคนไทยที่อยู่ลอสแอนเจลิส แต่มีงานรับสัญญาณ เป็นต้น นอกจากนี้ปรากฏการณ์ของโลกาภิวัตน์ก็ยังทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายพื้นที่ (Flow) ของทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น เงินทุน ดังที่สังคมไทยได้รับประสบการณ์ตรงในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำช่วง พ.ศ.2540

การเกิดปริณทผลใหม่ของเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ก่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT: Information and Communication Technology) ที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ให้สามารถเข้ากันได้กับกระบวนการทัศน์ใหม่ของการสื่อสารของมนุษย์ในสังคม ที่นับวันยิ่งต้องก้าวเข้าสู่ปริณทผลใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ดังที่เราเรียกกันว่า “ยุคสังคมข่าวสาร” ในปัจจุบัน

ด้วยความเจริญของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่มีความเจริญรุดหน้าอยู่ตลอดเวลาทำให้ระบบการสื่อสารทั่วโลกเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในรูปแบบของการสื่อสารไร้สาย การสื่อสารผ่านดาวเทียม การสื่อสารผ่านเคเบิลใยแก้ว การสื่อสารด้วยระบบไมโครเวฟ และการใช้ระบบคอมพิวเตอร์เชื่อมต่อโทรศัพท์ หลายประเทศกำลังให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีสารสนเทศหรือที่เรียกย่อๆ กันโดยทั่วไปว่า “ไอที” (IT) โดยแต่ละประเทศ ต่างเร่งปรับเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจและสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้และเทคโนโลยีต่างๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยต่างมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาเป็นเศรษฐกิจและสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (Knowledge-based economy) ด้วยความเชื่อว่าเทคโนโลยีและการสื่อสาร จะสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับทุกชุมชนในประเทศของตนได้ โดยเฉพาะชุมชนชนบท รวมทั้งชุมชนที่เป็นชนกลุ่มน้อยต่างๆ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ ได้แก่ ศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่สามารถเอาชนะเส้นแบ่งเขตแดนทางภูมิศาสตร์ได้ ทำให้ชุมชนชนบท รวมทั้งชุมชนด้อยโอกาสต่างๆ ที่อยู่ห่างไกลไม่ถูกทอดทิ้ง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงสามารถช่วยสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนกลุ่มดังกล่าวให้ดีขึ้นได้ โดยการก่อให้เกิดการเชื่อมโยงกันทางสังคมมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น การสื่อสารเชื่อมโยงกันระหว่างครอบครัว เพื่อน พี่น้อง การช่วยยกระดับทางการศึกษาและคุณภาพการบริการทางสังคมต่างๆ การช่วยสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานต่างๆ ทั้งภาคธุรกิจและภาครัฐ การช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการช่วยสร้างความหลากหลายให้กับระบบการเกษตร ฯลฯ

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าราคาหรือต้นทุนเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยภาพรวมจะเริ่มลดลง แต่ผลที่เกิดขึ้นดูจะยังมีมากมายมหาศาล โดยเฉพาะผลในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั้งนี้ก็รวมถึงผลที่เกิดขึ้นในเชิงลบด้วย เช่นปัญหาเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันของคนในสังคม ที่ส่งผลต่อความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนแต่ละกลุ่มในสังคม การแปลกแยกแตกต่างของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ภายใต้สภาวะการณ์ปัจจุบันที่ถูกสร้างให้คนทั่วโลกจำเป็นต้องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ส่งผลให้คนทุกระดับพยายามที่จะเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดังกล่าว แม้ว่ารายได้ การศึกษา อาชีพ ฯลฯ ที่อาจจะยังไม่เอื้ออำนวยต่อการครอบครองเทคโนโลยีฯ ดังกล่าว

โดยภาพรวมแล้ว อาจสรุปผลที่เกิดจากกระแสของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบันออกเป็น 3 ระดับใหญ่ๆ ได้ดังนี้ ผลที่เกิดจากกระแสของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในระดับปัจเจกบุคคล "ชีวิตดิจิทัล" (digital life) มักจะหมายถึง ชีวิตสมัยใหม่ที่เชื่อมร้อยกันด้วยดารสื่อสารด้วยระบบดิจิทัล หรือระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (information communication and technology: ICT) สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือวิถีชีวิต วิถีสังคม วิถีการทำงาน วิถีครอบครัว วิถีทางวัฒนธรรม เปลี่ยนไปไม่เหมือนเดิม กระแสของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่งผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างแยกย่อยจนแยกไม่ออก ไม่ว่าจะเป็นในระดับของปัจเจกบุคคล หรือแม้กระทั่งระดับกลุ่มระดับองค์กร รวมถึงระดับประเทศและระดับโลก อย่างเช่น การที่ใครสักคนเลือกใช้อินเทอร์เน็ตในทุกช่วงของเวลาว่างที่มีเพื่อการพักผ่อนในการคุยกับเพื่อน แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถที่จะใช้เครื่องมือเดียวกันดังกล่าวในการทำงานการประกอบอาชีพ ฯลฯ โดยอาจทำกิจกรรมดังกล่าวทั้งที่บ้านของตนเอง ที่ทำงาน หรือแม้แต่พื้นที่สาธารณะอื่นๆ เช่น การทำการค้าผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) หรือที่เรียกว่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ แต่อย่างไรก็ตาม เราอาจพอที่จะแบ่งประเภทการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับองค์กร ระดับสังคม รวมไปถึงระดับประเทศหรือระดับโลก ดังนี้ คือ

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในระดับปัจเจกบุคคล โดยกระแสในปัจจุบันมักจะมองกันว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถที่จะช่วยยกระดับภูมิปัญญามนุษย์ เพราะการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารตลอดจนองค์ความรู้ต่างๆ อย่างต่อเนื่องและค่อนข้างอิสระ

อีกทั้งยังเป็นข้อมูลข่าวสารที่ปราศจากความจำกัดทั้งในเรื่องของสถานที่และเวลา สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์สามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดเวลา สามารถสร้างความรู้และประสบการณ์ใหม่เพิ่มเติมให้กับตนเองได้ตลอดเวลา ทำให้เกิดการยกระดับภูมิปัญญาของมนุษย์อย่างไม่เคยมีมาก่อน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถที่จะเปิดโลกทัศน์ของมนุษย์ ช่วยทำให้กระบวนการในการติดต่อสื่อสารระหว่างมนุษย์สามารถที่จะทำได้หลากหลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น ทั้งที่เป็นระบบโลกเสมือนจริง (virtual-world) หรือระบบทันทีทันใด (real time) โดยเฉพาะที่เห็นได้ชัดคือ ในแวดวงของการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก (notebook computer) โมเด็ม (modem) โทรศัพท์มือถือ เครื่องมือพื้นฐานดังกล่าวสามารถทำให้นักข่าวที่ทำงานอยู่ตามที่เกิดเหตุผู้สื่อข่าวหรือสถานีถ่ายทอดออกอากาศได้ในเวลาเดียวกัน

ผลที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารในระดับกลุ่มระดับสังคม เมื่อพูดถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารในระดับกลุ่ม ระดับสังคม หลายคนเห็นร่วมกันว่า ชีวิตมนุษย์ในปัจจุบันที่อยู่ท่ามกลางกระแสการไหลบ่าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารท้ายที่สุดจะส่งผลให้เกิดการเชื่อมร้อยสู่การสร้างวัฒนธรรมข้ามชาติ (cross culture) วัฒนธรรมไร้พรมแดน (borderless culture) วัฒนธรรมโลก (global culture) ซึ่งภายใต้วัฒนธรรมดังกล่าว ผู้คนจะมีวิถีการดำเนินชีวิตที่คล้ายๆ กัน ใช้ภาษาลคล้ายๆ กันคือ ภาษาที่ใช้ร่วมกันผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ทั้งๆ ที่ดูเหมือนจะมีวัฒนธรรมย่อยจำนวนมากดำรงอยู่ในโลก แต่ก็จะเป็นการดำรงอยู่ในรูปแบบหรือลักษณะที่มีการเกาะเกี่ยวกันเปราะบางมาก เช่น การเป็นเครือข่ายของกลุ่มอินเทอร์เน็ตกลุ่มเดียวกัน การเป็นกลุ่มที่มีความสนใจเดียวกัน การเป็นกลุ่มที่มีการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกัน การรวมตัวกันเพื่อช่วยกันสนองความต้องการของตนเองในด้านใดด้านหนึ่ง

ในขณะที่คนหนึ่งคนดำรงอยู่ในสถานะสมาชิกของกลุ่ม แต่ในขณะที่เดียวกันคนคนนั้นก็ยังสามารถที่จะดำรงตนอยู่อย่างปัจเจกได้ หรือสามารถไปเชื่อมต่อการสื่อสารของกลุ่มลักษณะต่างๆ เช่น กลุ่มสมัชชาสิ่งแวดล้อม (สวล.) ซึ่งเป็นสมัชชาองค์กรเอกชนด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (สคส.) ได้ทำการเปิดเครือข่าย สวล. ผ่านเว็บไซต์ (website) เพื่อทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์สิ่งแวดล้อมและการทำงานร่วมกัน โดยจัดทำเป็นระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) โดยจัดทำรายชื่ออิเล็กทรอนิกส์ (electronic

mailing list) ของกลุ่มสามชิกกลุ่มภาคีเครือข่ายในระดับต่าง ๆ เพื่อนการร่วมกันระดมสมองร่วมระดมพลังสู่การร่วมด้วยช่วยกันในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ให้ได้อย่างยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้การเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไม่ได้เป็นการเชื่อมโยงเฉพาะภายในประเทศ แต่ยังเป็นการเชื่อมโยงกับเครือข่ายสิ่งแวดล้อมทั่วโลกเพื่อการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารใหม่และทันทีทันเหตุการณ์ตลอดเวลา ไม่ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นในระดับของท้องถิ่น หรือระดับโลกก็ตาม

ผลเกิดจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในระดับประเทศและระดับโลก กระแสการเปลี่ยนแปลงในโลก ซึ่งได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการค้า การเงิน การผลิต การศึกษา ตลอดจนการเกิดเทคโนโลยีใหม่ๆ ขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดเสรีทางการค้า ก่อให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในโลก เมื่อได้มีการประมวลการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ผ่านมาจะพบว่า โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในโลก เมื่อได้มีการประมวลการเปลี่ยนแปลงจากยุคแรกที่เป็นยุคเกษตรกรรม มาเป็นยุคที่สองคือยุคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นกระบวนการผลิตที่ใช้วัตถุดิบและแรงงานเป็นจำนวนมาก และในปัจจุบันที่โลกกำลังอยู่ในโลกยุคใหม่ที่เรียกกันว่า "ยุคเศรษฐกิจแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้" ที่ระบบเศรษฐกิจได้มีการเปลี่ยนเป็นการใช้ความรู้เป็นหลัก ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและความรู้ถูกจัดว่าเป็นปัจจัยทุนอย่างหนึ่ง ผลตอบแทนมากขึ้น ซึ่งปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดดังกล่าวเกิดจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่าง ๆ เป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่เป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญ เพราะกลไกดังกล่าวเป็นทั้งตัวกระตุ้นที่เชื่อมต่อโลกต่าง ๆ เข้าสู่กระแสโลกเดียวกัน "หมู่บ้านโลก" (global village) เป็นกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดจากการเชื่อมต่อของเทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารต่าง ๆ สู่อีกส่วนต่าง ๆ และระดับต่าง ๆ โดยทั่วถึงกัน

5. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์

การทบทวนความหมายของอัตลักษณ์นั้น (สุกัญญา สุตบรรทัด, 2546 : 9 – 17 อ้างถึงใน รัฐพงศ์ ปานเชื้อ, 2547 : 66) ได้เรียบเรียงเอาไว้ว่า เป็นกระบวนการที่สร้างปัญหา

(Problematic) ในแวดวงวิชาการอยู่ไม่น้อย เพราะความหมายของอัตลักษณ์ได้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จากเดิมที่อัตลักษณ์ได้รับการนิยามว่า เป็นคุณสมบัติเฉพาะของคนหรือสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายเดียวกับคำว่า "เอกลักษณ์" แต่ในปัจจุบันมุมมองทางสังคมศาสตร์ได้ริ่สร้าง ความหมายเสียใหม่ให้เหมาะสมกับคำว่าอัตลักษณ์มากยิ่งขึ้นด้วยการพิจารณาความหมายของ อัตลักษณ์ให้สัมพันธ์กับการทำความเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ในบริบทของ โลกาภิวัตน์ที่เน้นปรากฏการณ์ของการมีปฏิสัมพันธ์ในมิติของเวลาอันรวดเร็วและมิติของพื้นที่ซึ่งไร้ ขอบเขตจำกัด รวมทั้ง การเคลื่อนไหวในระดับขบวนการที่เป็นผลให้การก่อรูปของอัตลักษณ์ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทิศทางใหม่ในเชิงสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ และปัจจัยอื่นๆ มากขึ้น ไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งกำหนดจากปัจเจกภาพของบุคคลอีกต่อไป

ซึ่ง สุกัญญา สุตบรรทัด ได้ลำดับการให้ความหมายของคำว่า อัตลักษณ์ ในมุมมองต่างๆ ไว้ดังนี้

แคทริน วูดเวิร์ด (1997) ให้คำอธิบายว่า อัตลักษณ์ (Identity) เป็นคำที่ต้องเชื่อมโยงกับ ความแตกต่าง (Difference) การที่คนให้นิยามตนเองว่า "ฉันคือใคร" มักวางอยู่บนรากฐานของ ความเข้าใจว่าฉัน "แตกต่าง" จากใคร เช่น แตกต่างกันที่ศาสนา เชื้อชาติ ภาษา ดังตัวอย่าง ที่ว่า คนไทยบอกว่าตัวเองแตกต่างจากลาวตรงที่เจริญว่ามีวิถีชีวิตไปในทางวัตถุมากกว่า การสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างมักนำมาซึ่งการถือว่าคนอื่นเป็นคนนอก เป็นคนแปลกหน้าและ มักจะนำมาซึ่งการทะเลาะเบาะแว้ง หรือการบรณาฆ่าฟันถ้าจำเป็นเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของตน ให้คงอยู่เพราะเราไม่สามารถไปใช้ชีวิตในกรอบของคนอื่นได้

ดังเช่นที่ ประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช กำหนดอัตลักษณ์ของชาวอเมริกันว่า มีความเจริญรุ่งเรือง มีวิถีชีวิตที่น่าอิจฉาเป็นฝ่ายเทพแตกต่างจากโลกตะวันออกกลางที่สตรี ไม่มีเสรีภาพ รักความรุนแรงและเป็นฝ่ายมาร ตัวอย่างนี้เป็นภาพของอัตลักษณ์ในระดับร่วม (Communal Identity) เป็นตัวแบ่งแยกรองจากคนอื่นซึ่งในระดับโลกมีแนวโน้มว่าจะเกิดมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะเป็นตัวผลักดันการเกาะเกี่ยวในเครือข่ายถ้าไม่มีอัตลักษณ์เราก็ไม่รู้ว่าจะไปเกาะกับเครือข่าย ของใคร อัตลักษณ์มีความสำคัญเพราะเป็นตัวอธิบายความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นตัวอธิบาย ว่าคนกำลังคิดอย่างไร จะทำอะไร มีเป้าหมายอย่างไร จากอัตลักษณ์ที่สังกัดอยู่เราสามารถ

สังเกตเห็นอัตลักษณ์ของคนได้จากสัทรูหรือมิตรของเขา จากสิ่งที่เขาแสดงออกหรือจากสิ่งที่เขาบริโภคและยึดถือเป็นสัญลักษณ์อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่อง "นี่คือฉัน นั่นคือคนอื่น" โดยดูได้จากสัญลักษณ์ที่แสดงออกมา แต่เมื่อขึ้นไปถึงอัตลักษณ์ร่วมระดับชุมชนหรือระดับชาติ บุคคลอาจต้องละทิ้งอัตลักษณ์ของตนเพื่อเข้ากับกลุ่มให้ได้

อัตลักษณ์เป็นประเด็นสำคัญต่อเมื่อเกิดสิ่งที่เรียกว่า อัตลักษณ์วิกฤติ (Crisis of identity) หมายความว่าสิ่งที่คิดว่าเป็นเช่นนั้นแน่นอนแล้ว แต่เกิดความไม่แน่นอนขึ้นมา นักสังคมวิทยาพูดถึงอัตลักษณ์วิกฤติมากในยุคหลังสมัยนี้ ซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์ได้สั่นสะเทือนอัตลักษณ์เดิมที่เคยสงบอยู่เป็นเวลานาน แรงสั่นสะเทือนนั้นหมายรวมถึงทั้งในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เช่น การหลั่งไหลของวัฒนธรรมการบริโภคแมคโดนัลด์ในหมู่วัยรุ่นทั่วโลก ทำให้เกิดอัตลักษณ์ร่วมอย่างใหม่ในระดับโลก ระบบทุนนิยมโลกทำให้เกิดการปิดผนึกกระแสวัฒนธรรมดั้งเดิม (Cultural convergence) มีผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนให้เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม โลกาภิวัตน์ได้ส่งผลต่ออัตลักษณ์ในหลายด้าน อุดมการณ์ใหม่ที่ถูกผลักดันโดยสื่อทุนนิยมระดับโลกอาจส่งผลให้คนหอบอัตลักษณ์ของตนแยกออกไปจากสังคมใหญ่หรือเกิดอัตลักษณ์ต่อต้าน โดยหันไปหาค่านิยมท้องถิ่นดั้งเดิมหรือเกิดการสร้างจุดยืนใหม่ให้กับอัตลักษณ์ใหม่ของตนก็ได้

อัตลักษณ์ร่วมของสังคม

มโนทัศน์หลักของมานุษยวิทยาเน้นว่า การศึกษาอัตลักษณ์ต้องอาศัยกระบวนการแบบหลากหลายมิติ เช่น มิติทางสังคม มิติระดับปัจเจก และมิติทางความเชื่อหรือจิตวิญญาณ ต้องพิจารณาภายใต้บริบททางวัฒนธรรมของโครงสร้างสังคม เหตุนี้ผลงานทางมานุษยวิทยาจำนวนมากจึงพิจารณาลักษณะอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมตะวันออกในฐานะอัตลักษณ์ร่วมของสังคม (Collective identities) มากกว่าปัจเจก (Person) และพยายามหาว่ามีสัญลักษณ์ใดในสังคมที่เป็นสิ่งกำหนดอัตลักษณ์หรือเป็นตัวเชื่อมอัตลักษณ์เข้ากับโครงสร้างของสังคม ทฤษฎีมาร์กซิสเป็นสังคมวิทยาคลาสสิกแห่งปลายศตวรรษที่ 19 กลุ่มแรกๆ ที่อธิบายว่าอัตลักษณ์ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับตำแหน่งแห่งที่ของบุคคลในกระบวนการผลิต กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ชนชั้น (Class) คือสิ่งกำหนดอัตลักษณ์ของปัจเจก และก่อให้เกิดอัตลักษณ์ทางชนชั้นซึ่งเป็นลักษณะของอัตลักษณ์

ร่วม แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ได้รับการอธิบายมากขึ้นโดย แมกซ์ เวเบอร์ ที่เจาะจงหน่วยการวิเคราะห์อยู่ที่ระดับกลุ่ม ในการศึกษาปัจจัยทางความเชื่อและศาสนาที่มีส่วนกำหนดแบบแผนทางอัตลักษณ์ของปัจเจก ในขณะเดียวกัน เวเบอร์ สนใจว่าอัตลักษณ์ระดับปัจเจกมีอิทธิพลกำหนดทิศทางและโครงสร้างอย่างไรด้วย

นักคิดในสายปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic interactionism) อธิบายอัตลักษณ์ในฐานะของสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม นั่นคือความรู้สึกหรือการให้ความหมายเกี่ยวกับตนเอง (Subjectivity) พัฒนาขึ้นมาจากปฏิกิริยาของ "เรา" ที่มีต่อการรับรู้ "ผู้อื่น" มองเราว่าอย่างไร หรือที่เรียกว่าเป็น "ตัวตนในกระจกเงา" (the looking glass self) ดังที่ดายเออร์ (1993) นักทฤษฎีสายวัฒนธรรมศึกษาได้ชี้ว่า การหลอมรวมของความรู้สึกว่าสังคมหรือผู้อื่นมีจินตภาพต่อเราอย่างไรนั้น เป็นผลก่อให้เกิดความภาคภูมิใจหรือความต่ำต้อยอัตลักษณ์ ด้วยเหตุนี้จึงต้องวิเคราะห์การใช้อำนาจของกลุ่มหรือโครงสร้างสังคม ตลอดจนบริบทที่แวดล้อมซึ่งมีส่วนสร้างอัตลักษณ์ระดับปัจเจก

นอกจากนี้ มีด (Mead 1934 อ้างแล้ว รัฐพงศ์ ปานเชื้อ, 2547 : 68) ผู้ซึ่งเป็นนักปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Interactionist) อีกผู้หนึ่งยังเชื่อว่า กลไกสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์คือการเรียนรู้ที่จะสวมบทบาทของผู้อื่นและภาษาคือช่องทางของการถ่ายทอดระบบสัญลักษณ์และกฎเกณฑ์ร่วมของสังคม แนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดการศึกษาในเชิงกระบวนการสร้างสัญลักษณ์หรือการให้ความหมาย และกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีผลต่อประสบการณ์ของบุคคลเกี่ยวกับความเป็นตัวเรา ในฐานะที่เป็นกลุ่มก้อนเดียวกับหน่วยทางกายภาพในสังคมหรืออัตลักษณ์ของตนในกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งนำไปสู่แนวคิดเรื่องของการปิดป้าย (Labelling) ที่เห็นว่าอัตลักษณ์คือสิ่งที่กระบวนการทางสังคมปิดป้ายไว้ให้แก่บุคคลหรือกลุ่ม มีผลทำให้บุคคลนั้นรับเอาอัตลักษณ์ตามป้ายนี้ หลอมรวมเข้าไปเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง ดังที่ กิดเดนส์ (Giddens 1991) นักสังคมวิทยาพร้อมสมัยอธิบายว่า เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวตนกับสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดว่า "เรา" ควรมองโลกภายนอกอย่างไร

ถึงแม้ว่าการอธิบายอัตลักษณ์ในฐานะของอัตลักษณ์ร่วมของสังคมได้ขยายความเข้าใจในเรื่องของความสัมพันธ์ของระดับปัจเจกกับสังคมมากขึ้น แต่ถึงกระนั้นการให้นำหน้าไปที่การ

“รวมกลุ่ม” ทำให้มิติทางสังคมและกลุ่มกลายเป็น “แกนกลาง” ของการเคลื่อนไหวทางอัตลักษณ์ มากเกินไป การก่อเกิดหรือการสร้างอัตลักษณ์ในระดับปัจเจกถูกอธิบายด้วยกระบวนการที่เป็น เหตุผลทางสังคมเพียงด้านเดียว นักคิดของกลุ่มทฤษฎีหลังสมัยใหม่จึงเสนอคำอธิบายอัตลักษณ์ที่ หลากหลายออกไป โดยพิจารณาอัตลักษณ์ในฐานะของ “ทางเลือก” และสิ่งที่ “ปรับเปลี่ยน” ได้ ตลอดเวลา

อัตลักษณ์ในฐานะสิ่งที่เลื่อนไหล

ทฤษฎีหลังสมัยใหม่มีจุดยืนอยู่ที่การทำทลายและปฏิเสธแนวคิดแบบอภิปราย (Grand narrative) ที่อธิบายอัตลักษณ์ในฐานะของสาระัตถะ (Essential) หรือแกนกลางของปัจเจกบุคคล ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่ให้ความสนใจมากขึ้นกับกระบวนการทางสังคมของการสร้างอัตลักษณ์ ที่อธิบายโดยนักสังคมวิทยาของกลุ่มอัตลักษณ์ร่วม นักทฤษฎีหลังสมัยใหม่ย้ายจุดสนใจของการอธิบาย กระบวนการสร้างอัตลักษณ์มาอยู่ที่ผู้กระทำ (Agency) มากกว่าโครงสร้างทางสังคม (Hall 1997 ; Woodward 1997 อ้างแล้ว รัฐพงศ์ ปานเชื้อ, 2547 : 68) นักทฤษฎีกลุ่มนี้มองเห็นว่าอัตลักษณ์ เป็นเพียงชิ้นส่วนหลายๆ ชิ้นที่ถูกประกอบรวมกันขึ้นมา บางครั้งชิ้นส่วนหรือองค์ประกอบย่อย เหล่านี้ ก็ประสานสัมพันธ์กันดี แต่บางครั้งก็เกิดการขัดแย้งกัน ในบริบทหนึ่งอาจมีการ เชื่อมต่อของชิ้นส่วนต่างๆ และการแสดงออกอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนไปอีกรูปแบบหนึ่งก็ได้ การ พิจารณาอัตลักษณ์จึงมุ่งไปที่การแสดงออก หรือในที่นี้คือการเชื่อมต่อของชิ้นส่วนต่างๆ ภายใต้ บริบทเฉพาะ เช่น คนที่เติบโตในสังคมที่ถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์แบบอำนาจนิยมหรือเผด็จการ นิยม เมื่อไปอยู่ในสังคมแบบเสรีนิยมก็อาจเปลี่ยนอัตลักษณ์เป็นปัจเจกชนเสรี หรือในทางกลับกัน อาจเคลื่อนย้ายอัตลักษณ์แบบเผด็จการนิยมมาอยู่บริบทเสรีนิยมจนกลายเป็นพวกที่ต่อต้านเสรีภาพ ก็ได้ นั่นคืออัตลักษณ์ตามคำนิยามแบบชิ้นส่วนหรือเลื่อนไหล (Fragmentation and fluidity) ไม่มี กรอบจำกัดที่แน่ชัดตายตัว และไม่สามารถอธิบายได้ด้วยโครงสร้างสังคมเพียงอย่างเดียว แต่ต้อง พิจารณาจากผู้กระทำด้วย

อัตลักษณ์และความแตกต่าง

คำนิยามของอัตลักษณ์ตามสองกลุ่มแนวคิดข้างต้น ทำให้เกิดมโนทัศน์สำคัญที่ช่วยให้อธิบาย เรื่องของอัตลักษณ์ได้ชัดเจนขึ้น สจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall, 1991) เสนอว่าอัตลักษณ์เป็นเรื่องของ ความไม่ถาวรและไม่คงที่ ซึ่งสามารถระบุหรือนิยามได้จากความแตกต่าง ปัจเจกบุคคลสามารถ กำหนดได้ว่าอัตลักษณ์ของตัวเองคืออะไร ด้วยการรับรู้ว่าตนเองเหมือนหรือแตกต่างจาก "คนอื่น" อย่างไร ด้วยเหตุนี้การนิยามอัตลักษณ์จึงเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งหมายความว่า กลุ่มที่มีอำนาจมากกว่าหรือเป็นกลุ่มหลักในสังคมย่อมมีโอกาสและกลไกในการสร้าง หรือผลิตซ้ำวาทกรรมที่ก่อให้เกิดการนิยามอัตลักษณ์ของกลุ่มคนที่ด้อยกว่า เป็นผลทำให้กลุ่มคน ที่อยู่ชายขอบของสังคมเหล่านี้กลายเป็นคนอ่อนด้อยถาวรและไร้อำนาจต่อรอง เช่นการนิยามอัตลักษณ์ ของคนจน คนในสลัมและคนกลุ่มน้อย เป็นต้น

การอธิบายเรื่องอัตลักษณ์ด้วยหลักความแตกต่าง ช่วยให้เข้าใจกระบวนการนิยามความเป็น "ชาติพันธุ์" ด้วยการอธิบายทางวาทกรรม และความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ งานศึกษาชาวสโลวักในภาคเหนือของไทยโดย ไมเคิล มอร์แมน (1965 อ้างแล้ว รัฐพงศ์ ปานเชื้อ, 2547 : 69) พบว่า อันเป็นศูนย์กลางเดิมและการเปรียบเทียบกับ "เมือง" ที่เป็นแหล่งพักพิงใหม่ มอร์แมน เสนอว่า การศึกษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไม่ควรผูกยึดอยู่กับตัวแปรเชิงวัตถุวิสัยทาง วัฒนธรรม เช่น ประเพณี ข้าวของเครื่องใช้ ฯลฯ แต่ควรศึกษาจากการแยกแยะจากมุมมอง และการให้ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำการศึกษา นอกจากนี้ การพิจารณาอัตลักษณ์จากผู้ที่ เป็นเจ้าของอัตลักษณ์นั้นยังช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการสร้าง "ความหมาย" ทางอัตลักษณ์จากการถูก แบ่งแยกและปิดป้ายโดยผู้ที่ถูกปิดป้ายว่าเป็นคนชายขอบ กฎเกณฑ์ของความแตกต่างนี้เองที่ทำให้ แวดวงวิชาการโดยเฉพาะสายวัฒนธรรมศึกษาและสตรีนิยมเปลี่ยนแปลงมุมมองของ การศึกษาอัตลักษณ์จากเดิม ที่พยายามตอบคำถามว่าอัตลักษณ์ถูกประกอบสร้างให้บิดเบือน (Distort) อย่างไร มาสู่การศึกษาในประเด็นของความเคลื่อนไหวและต่อสู้แบบการเมือง เพราะ เชื่อว่าอัตลักษณ์เป็นเรื่องของความหลากหลาย ความเคลื่อนไหว และการเป็นผลผลิตทางวาทกรรม

อัตลักษณ์ของบุคคลหนึ่งเป็นการมองตนเองเพื่อหาคำตอบว่า "ฉันคือใคร" และ "ฉันเหมือน หรือแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร" โดยที่ลักษณะนั้นดำรงอยู่ในตัวเองอย่างต่อเนื่อง อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ ไม่ตายตัวสามารถพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมที่บุคคลเผชิญอยู่ เช่น เมื่ออยู่บ้านเกิด

เป็นคนไทยเชื้อสายลาว เป็นสมาชิกของหมู่บ้าน เมื่อเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ มีสถานภาพเป็นลูกจ้าง แต่บางคนสอบได้เป็นปลัดอำเภอ ก็จะเลื่อนสภาพของตัวเองกลายเป็นชนชั้นปกครองในอำเภอนั้น (กรพนธ์ จารูวร, 2541, น. 27 - 28 อ้างถึงใน จักรนาท นาคทอง, 2548 : 22)

อัตลักษณ์เป็นกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ที่ซับซ้อนเกี่ยวกับตนเองโดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและการแยกแยะภาพลักษณ์เกี่ยวกับตัวเอง ซึ่งมนุษย์จะทำการปฏิสังสรรค์กันโดยใช้สัญลักษณ์ที่คนในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจร่วมกันได้ และยังก่อให้เกิดการประเมินคุณค่าของตนเอง อันเป็นผลมาจากการที่บุคคลมองตนเองเหมือนกับเป็นวัตถุทางสังคม (Social object) (กรพนธ์ จารูวร, 2541, น. 28 อ้างแล้ว จักรนาท นาคทอง, 2548 : 22)

อินเทอร์เน็ต พัฒนามาจากเครือข่ายอาร์พาเน็ตใน พ.ศ. 2512 เป็นเครือข่ายทดลองที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนงานวิจัยด้านการทหารและความมั่นคงปลอดภัยของประเทศสหรัฐอเมริกา ในยุคสงครามเย็น ตั้งแต่นั้นมา อินเทอร์เน็ตได้รับการพัฒนาและขยายเครือข่ายออกสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลก มีการประมาณการว่า มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 30 ล้านคน และอินเทอร์เน็ตกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน กรณีประเทศไทย อินเทอร์เน็ตได้เข้ามาสู่สังคมไทย เมื่อ พ.ศ. 2430 เริ่มจากการติดต่อด้วยอีเมล (ไปรษณีย์/จดหมายอิเล็กทรอนิกส์) และอีก 5 ปีต่อมา จึงมีระบบอินเทอร์เน็ตที่สมบูรณ์ และได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชนทั่วไป เพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยน (มาลี สิทธิเกรียงไกร, 2546, น. 124 อ้างแล้ว จักรนาท นาคทอง, 2548 : 23)

พื้นที่บนอินเทอร์เน็ต (Cyberspace) เป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน เป็นการสื่อสารด้วยข้อมูล ซึ่งทั้งผู้ให้และผู้ส่งข้อมูลไม่สามารถเห็นหน้าหรือน้ำเสียง ทั้งที่มีการสื่อสารแบบไป-กลับ (Two-way communication) อยู่ นั่นทำให้เราสามารถรับรู้อัตลักษณ์/ตัวตนบางอย่างที่ผู้นั้นนำเสนอเท่านั้น เช่น การนำเสนอว่า เป็นแพทย์หรือนักธุรกิจบนพื้นที่อินเทอร์เน็ต เราไม่สามารถรู้ได้ว่าเขาเป็นหญิงหรือชาย มีผิวขาวหรือดำ หรือมีเชื้อชาติอะไร เราจะรู้เฉพาะข้อมูล (อัตลักษณ์/ตัวตน) เท่าที่เขาต้องการบอกเท่านั้น (และไม่จำเป็นต้องเป็นความจริง) ซึ่งเราสามารถที่จะเลือกเชื่อหรือไม่เชื่อข้อมูลเหล่านี้ แต่สิ่งสำคัญก็คือ "สาระที่สื่อออกมา" ไม่ใช่ "ใครเป็นผู้พูด" เพราะฉะนั้น การสื่อสารในโลกอินเทอร์เน็ตจึงปราศจากอคติทางเชื้อชาติ เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ อายุ และระดับการศึกษา

นอกจากนี้ พื้นที่บนอินเทอร์เน็ตยังเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ คือ สามารถเชื่อมโยงคนทั่วโลกให้มาอยู่ที่เดียวกันได้ เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเหนือขอบเขตของเวลาและพื้นที่จริง (real space) เราสามารถพบปะพูดคุยสื่อสารกับคนที่เราไม่เคยรู้จักได้ตลอดเวลา และไม่จำกัดว่าคนที่เราต้องการสื่อสารด้วยจะอยู่บนพื้นที่ใด ครอบคลุมที่ยังอยู่บนโลก อย่างไรก็ตาม พื้นที่นี้ยังมีข้อจำกัดอยู่ที่จับต้องไม่ได้ ไม่สามารถวัดขนาดของพื้นที่ได้ แต่มีตัวตนอยู่จริง ครอบคลุมที่คอมพิวเตอร์และสายโทรศัพท์ยังทำงานได้ ซึ่งนั่นหมายความว่า คนที่จะใช้พื้นที่นี้ได้จะต้องมีความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์ และมีฐานะทางเศรษฐกิจ และมีการศึกษา

6. ทฤษฎีการสื่อสารกับโลกาภิวัตน์

สมสุข หินวิมาน (2548) สำหรับนักวิชาการที่สนใจในประเด็นเรื่อง "การย้ายถิ่นที่" นั้น พวกเขาจะมุ่งการศึกษาไปที่บทบาทอีกด้านหนึ่งของการสื่อสารในการ รื้อสร้าง และ ขำรงรักษา ชุมชนดั้งเดิมที่เกิดขึ้นมาแล้ว แต่ทว่าเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ดำรงอยู่อย่างกระจัดกระจายไปในสังคมใหญ่ต่างๆ หรือเป็น ชุมชนของคนที่ย้ายถิ่นที่ (diasporic communities) ในกรณีดังกล่าว นักวิชาการนายนี้จึงลงมือวิเคราะห์ความสัมพันธ์สามเส้าระหว่าง สื่อ อัตลักษณ์ และ มิติเรื่องพรมแดน โดยที่จุดยืนพื้นฐานของทฤษฎีกลุ่มนี้ก็คือ

- การมุ่งความสนใจไปที่ศักยภาพและการทำงานของสื่อในมุมที่เล็กลงไปกว่า "ระดับชาติ" (national)
- การปฏิเสธแนวคิดที่ว่า วัฒนธรรมทั่วโลกจะมีคุณลักษณะที่เหมือนกันหมด (cultural homogenization)
- การปฏิเสธแนวคิดที่เชื่อความเป็นสากลของทุกวัฒนธรรมในโลก (universalism)

ทั้งนี้เราอาจสรุปลักษณะสำคัญของแนวคิดเรื่อง การสื่อสาร กับ "การย้ายถิ่นที่" ได้ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 คำว่า การย้ายถิ่นที่ หรือที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า diaspora มีรากศัพท์มาจากคำในภาษากรีกว่า diaspeirein หรือ speirein ที่มีความหมายถึง การกระจัดกระจายไปทั่ว (disperse/scatter)

ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการกระจายของเมล็ดพืชที่แผ่ตัวไปอย่างกว้างขวาง แต่เดิมนั้น ปรากฏการณ์ของการย้ายถิ่นที่ จะหมายถึงเฉพาะกลุ่มคนยิวที่อพยพข้ามถิ่นฐานตั้งแต่ก่อนยุคคริสตกาล และมีความพยายามที่จะใช้สื่อความเชื่อหรือพิธีหรือพิธีกรรมในการรักษารากฐานทางวัฒนธรรมของตนเอาไว้ในถิ่นที่อยู่ใหม่ แต่มาถึงปัจจุบัน ในเชิงปริมาณแล้ว การอพยพย้ายถิ่นของผู้คนเป็นไปอย่างมากมายมหาศาลกว่าครั้งอดีต และไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในหมู่คนยิวเท่านั้น ในขณะเดียวกันด้วยการเกิดขึ้นของสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ ทำให้กลุ่มผู้อพยพย้ายถิ่นในยุคปัจจุบันมีช่องทางการสื่อสารที่สามารถเชื่อมร้อยวัฒนธรรมและความรู้สึกกับชุมชนบ้านเกิดได้หลายเส้นทางขึ้น

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ในปัจจุบันคำว่า การย้ายถิ่นนี้ ถูกใช้ในความหมายของกลุ่มคนที่มีสถานภาพเป็นคนชายขอบ (marginalised) และไปตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่นอกมาตุภูมิของตน แต่ก็ยังมีสายสัมพันธ์บางอย่างที่เชื่อมโยงกับสังคมดั้งเดิมอยู่ (อาทิ กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่กระจายรกรากไปทั่วทุกทวีป) โดยในบางครั้ง กลุ่มคนเหล่านี้ก็ยังหมายรวมถึง บรรดาผู้คนที่ย้ายถิ่นฐาน (expatriate) บุคคลที่ถูกเนรเทศไปจากถิ่นที่อยู่เดิม (Exile) กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic) ชนกลุ่มน้อย (Minority) ผู้อพยพลี้ภัย (Refugee) ผู้อพยพข้ามดินแดน (migrant) ผู้ย้ายถิ่นค้างอ้างแรม (sojourner) และชุมชนเล็กๆ ที่อาศัยอยู่ต่างแดน (over-seas community) ซึ่งเป็นไปได้ทั้งกลุ่มชนชาติที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม (อาทิ คนแขกหรือคนจีนโพ้นทะเล) และกลุ่มชาติอื่นๆ ที่อพยพข้ามพื้นที่ภูมิศาสตร์ (อาทิ กลุ่มชุมชนไทยในลอสแอนเจลิส หรือกลุ่มชุมชนลาวในกรุงปารีส)

หากพิจารณาในแง่ของ ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ และ ภูมิทัศน์การข้ามพรมแดน (Scape) ตามทัศนะของ อาร์จัน อับปาดูไร (Arjun Appadurai) แล้ว แนวความคิดเรื่อง การย้ายถิ่นที่ จะเกี่ยวพันกับ มิติการข้ามพรมแดนของผู้คน (Ethnoscape) เป็นหลัก ทั้งนี้ ในเชิงประวัติศาสตร์ นั้น กระบวนการย้ายถิ่นฐานของผู้คนมิได้ถือเป็นปรากฏการณ์ที่แปลกใหม่แต่อย่างใด หากทว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่โบราณกาลซึ่งแต่เดิมนั้น คำว่า การย้ายถิ่นที่ หรือ Diaspora จะอ้างอิงถึงเฉพาะการอพยพย้ายถิ่นของชาวยิว ภายหลังจากที่ชาวบาบิโลนและโรมันมีชัยชนะเหนือดินแดนปาเลสไตน์ในศตวรรษที่ 6-8 ก่อนคริสตกาล แต่มาถึงยุคโลกาภิวัตน์แล้ว การย้ายถิ่นที่กลายเป็นคำที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง และหมายรวมถึงปรากฏการณ์ผู้คนข้ามพรมแดน อันเป็นผลเนื่องมาจากเหตุปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่นสงคราม ความอดอยากแร้นแค้น ปัญหาการเมือง

การย้ายถิ่นฐานไปขายแรงงานต่างชาติ ความรุนแรงด้านเชื้อชาติ และภัยพิบัติต่างๆ ซึ่งแม้แต่ในกรณีของสังคมไทยก็มีรูปแบบการอพยพย้ายถิ่นฐานให้เห็นเช่นกัน ดังตัวอย่างของอพยพหนีภัยแล้งและความอดอยากของคนอีสาน เช่นที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ลูกอีสาน และนายฮ้อยทมิฬของ คำพูน บุญทวี หรือการอพยพข้ามพรมแดนเข้ามาของชาวจีนโพ้นทะเล ในนวนิยายเรื่อง ลอดลายมังกร ของ ประภัสสร เสวิกุล

ในขณะที่เดียวกัน หากมองในแง่ของเวลา แล้ว กลุ่มคนผู้ย้ายถิ่นที่มีทั้งที่เป็นแบบถาวร และชั่วคราว เช่น กลุ่มผู้ลี้ภัยสงครามหรือกลุ่มคนอินเดียที่ไปตั้งรกรากอยู่ในประเทศอังกฤษหลังยุคอาณานิคมก็มักจะเป็นผู้ที่ไปอาศัยในถิ่นอื่นแบบถาวร ในขณะที่กลุ่มของนักธุรกิจ นักศึกษาต่างชาติ หรือนักท่องเที่ยวจะมีสถานภาพเป็นเพียงผู้ที่ย้ายถิ่นฐานแค่ชั่วคราวชั่วครวเท่านั้น

2.2 ในด้านหนึ่ง แนวคิดเรื่อง การย้ายถิ่นที่นี้ ได้รับอิทธิพลมาจากทัศนะของ เบเนดิกท์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) เรื่อง ชุมชนในจินตนาการ (imagined community) ที่อธิบายว่า ผู้คนอยู่ในชาติหรือชาติพันธุ์เดียวกัน จะมีสำนึกหรือจินตนาการร่วมกันโดยผ่านกระบวนการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มนั้น อาทิ การพูดภาษาเดียวกัน การสร้างประวัติศาสตร์เพื่อสื่อสารถึงอดีตร่วมกันด้วยทัศนะของแอนเดอร์สันดังกล่าว เราอาจสรุปได้ว่า กลุ่มคนที่ย้ายถิ่นที่ถือเป็นอีกกลุ่มสังคมที่พยายามสร้าง ชุมชนในจินตนาการของคนย้ายถิ่นที่ (diasporic imagined community) ดังที่ จอห์น ฮาร์ทลีย์ (Hartley, 2002) ขยายความว่า ประสบการณ์ของการย้ายถิ่นที่เป็นความทรงจำร่วมกันที่อยากจะธำรงรักษาและสืบทอดภาษารสนิยม แบบแผนการใช้ชีวิต และพิธีกรรมของพวกเขาไว้ในพื้นที่ใหม่ทางสังคมที่ตนอยู่อาศัย เพราะฉะนั้น กิจกรรมการสื่อสารและวัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้จึงไม่เพียงแต่เป็นการมองย้อนกลับไปสู่อดีตของชุมชนที่ตนจากมา ยังรวมไปถึงการสร้างชุมชนใหม่ โดยอาศัยพื้นฐานมาจากรากเหง้าประเพณีดั้งเดิมของตน เช่น ชาวมอญเกาะเกร็ดและสามโคก ที่พยายามธำรงรักษาสำนึก/ความทรงจำร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์มอญผ่านสื่อประเพณีหลายอย่าง เช่น การเล่นสะบ้า การทำผลิตภัณฑ์ดินเผา อิฐมอญ โองมอญ การสืบทอดประเพณีตักบาตรดอกไม้ หรือการสืบทอดตำนานความเชื่อเกี่ยวกับผี เป็นต้น

2.3 แอนนาเบลล์ ซเรเบอร์นีย์ (Sreberny, 2000) ได้ทำการสำรวจคุณลักษณะของชุมชนหรือกลุ่มคนที่ย้ายถิ่นที่ และพบว่า ด้วยเหตุที่กลุ่มคนเหล่านี้เป็นชุมชนข้ามชาติที่เกิดขึ้นใหม่ แต่ยังคงร่องรอยวัฒนธรรมเดิม ซเรเบอร์นีย์จึงสรุปองค์ประกอบของความเป็น “ชุมชนที่ย้ายถิ่นที่”

1) เป็นชุมชนที่เกิดจากการกระจัดกระจายตัวออกมาตุนุมิ และมักมีเหตุปัจจัยที่เจ็บปวด จึงทำให้ต้องย้ายถิ่นฐาน เช่น ชาวยิวหรือชาวเขมรอพยพในอดีตที่ต้องลี้ภัยจากชุมชนบ้านเกิด เพราะเหตุปัจจัยจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (holocaust)

2) บางครั้ง เหตุผลของการย้ายถิ่นฐานอาจมาจากการแสวงหางานทำ ทั้งในแง่ของการค้าขาย หรือผลพวงที่มาจากยุคอาณานิคม อาทิ กรณีของคนอินเดียที่ตั้งรกรากในประเทศอังกฤษ หรือคนอินโดนีเซียที่อาศัยอยู่ในประเทศเนเธอร์แลนด์

3) คนกลุ่มนี้จะมีความทรงจำหรือสร้างตำนานร่วมกัน เพื่อรำลึกถึงมาตุนุมิเดิม เช่น คนไทยเชื้อสายจีนที่ตั้งอยู่ในจังหวัดปัตตานี จะเคารพในตำนานของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เช่นเดียวกันกรณีคนไทยเชื้อสายจีนอีกหลาย ๆ จังหวัด ที่นับถือลัทธิบูชาเจ้าแม่กวนอิม

4) ชุมชนข้ามถิ่นจะมีการสร้างอุดมคติที่สูงส่ง (idealization) ให้กับดินแดนของบรรพบุรุษ อาทิ การสืบทอดเรื่องเล่าของตัวละครในตำนานสามก๊กอย่างเล่าปี่ กวนอู และขงเบ้ง เพื่อบ่งบอกความยิ่งใหญ่ในการรวมชาติของบรรพชนจีน

5) กลุ่มคนย้ายถิ่นจะมีความพยายามหวนกลับคืนถิ่นฐานเดิม อาทิ การสร้างสำนักที่ว่า ลูกหลานจีนในเมืองไทยต้องไปเยือนกำแพงเมืองจีนสักครั้งในชีวิต หรือชาวมุสลิมทั่วโลกต้องแสวงหาหนทางที่จะไปเคารพสักการะกิบศักดิ์สิทธิ์ที่กรุงเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

6) ชุมชนข้ามถิ่นจะปลุกฝังสำนึกเรื่องชาติพันธุ์ไว้อย่างเข้มข้นและต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ดังตัวอย่างกรณีของภาพยนตร์ฮอลลีวู้ดเรื่อง *The Joy Luck Club* ที่สะท้อนถึงการบ่มเพาะสำนึกความเป็นคนจีนจากตัวละครรุ่นแม่สู่รุ่นลูกหลาน แม้ว่าคนจีนกลุ่มนี้จะตั้งรกรากอยู่ที่ต่างแดนอย่างไร ประเทศอเมริกาก็ตาม

7) ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนข้ามถิ่นกับเจ้าของประเทศจริง ๆ นั้น มักมีลักษณะดีไม่ค่อยลงรอยกัน เช่น พฤติกรรมในทำนองเลือกปฏิบัติ ในกรณีของชาวที่เด็กไทยเชื้อสายเวียดนาม ถูกกีดกันไม่ให้มีสิทธิ์เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐ หรือการสร้างวลีหรือคำเพื่อดูถูกผู้คนที่ย้ายถิ่นในทำนอง “เจออยู่กับเจอแขก ให้ตีแขกก่อน” หรือการเรียนคนจีนด้วยคำว่า “เจ๊ก” และเรียกคนเวียดนามว่า “แกว”

8) ผู้คนที่ย้ายถิ่นจะมีความรู้สึกผูกพันอย่างมากกับกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันที่อาศัยอยู่ในประเทศอื่น เช่น กรณีที่คนมุสลิมหลาย ๆ ประเทศนอกดินแดนตะวันออกกลาง

9) ชุมชนย้ายถิ่นมักจะสร้างวิถีชีวิตและธรรมเนียมบางอย่างเพื่อให้ตนเองแตกต่างจากเจ้าของประเทศจริง อาทิ กรณีของคนแขกย่านพหุรัด ที่ยังคงประเพณีปฏิบัติแบบชาวซิกข์ ใช้ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่นำเข้าจากประเทศอินเดีย มีสุเหร่าเป็นสัญลักษณ์ร่วมของชุมชน และยังคงใช้ภาษาปัญจาบี เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร (โดยจะมีเพียงกลุ่มเยาวชนรุ่นหลังบางคนเท่านั้นที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้)

2.4 โดยองค์ประกอบและปฏิบัติการทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนย้ายถิ่นที่นำเสนอมาในข้อ 2.3 นั้น สื่อ และการสื่อสาร ถือเป็นกลไกสำคัญทำหน้าที่ขับเคลื่อน “ชุมชนที่ย้ายถิ่นที่” ให้ดำเนินไปอย่างสืบเนื่องทั้งนี้ เราอาจสรุปกระบวนการทำงานของสื่อในประเด็นดังกล่าวได้หลายลักษณะด้วยกัน ดังนี้

1) สื่อเป็นกลไกที่ ต่อชีวิต ให้กับวัฒนธรรมของคนย้ายถิ่น เมื่อต้อง เผชิญหน้า (confrontation) หรือปะทะกับวัฒนธรรมหลักของชุมชนใหม่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ อาทิ กลุ่มแขกจามหรือมุสลิมที่บ้านครัว เมื่อต้องต่อสู้กับโครงการสร้างทางด่วนที่จะตัดผ่านกลางชุมชน พวกเขาอาศัยการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์เรื่องสถานที่พระราชทานจากรัชกาลที่ 1 หรือการอ้างอิงตำนานผ้าไหมของ จิมทอมป์สัน หรือ การใช้สื่อป้ายประกาศต่าง ๆ ที่ติดในชุมชน เพื่อต่อต้านการเวนคืนที่ดินของรัฐส่วนกลาง

2) สื่อจะเป็นกลไกในการเชื่อมร้อย (association) กลุ่มคนย้ายถิ่นที่กระจัดกระจายให้มีสำนึกหรือความรู้สึกร่วมกัน เช่น การใช้ศาสนาเป็นศูนย์กลางหรือสื่อในการเชื่อมคนไทยพุทธ ด้วยการสร้างวัดไทยหลาย ๆ แห่งในต่างแดน อาทิ ในลอสแอนเจลิส ลอนดอน และซิดนีย์

3) สื่อจะทำหน้าที่เป็นกลไกสร้าง สำนึกถวิลหาอดีต (nostalgia) ให้กับกลุ่มคนย้ายถิ่นที่ต้องไปตั้งรกรากต่างแดน เช่น การสร้างเรื่องเล่าของลูกหลานไทยจนถึงบรรพชนจีนที่อยู่โพ้นทะเล หรือแม้แต่สื่อละครโทรทัศน์ที่ผูกเนื้อเรื่องถึงลูกหลานไทยจีนอย่าง ดงดอกเหมย หงส์เหนือมังกร เสน่ห์นางงิ้ว เยาวราชในพายุฝน ซิ่งตั้ง ชาติมังกร ตลาดโรงเจลิเกความรัก แต่งสาส์นอาฉี และ มังกรเดียดตาย รวมไปถึงการชมละครจีนกำลังภายใน เหล่านี้ก็คือการกระตุ้น "สำนึกถวิลหาอดีต" ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์จีนในสังคมไทย

4) สื่อจะทำหน้าที่ สร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ (cultural invention) ด้วยการ ผสมผสาน (hybridization) ระหว่างวัฒนธรรมหลักกับความเป็นชุมชนย้ายถิ่น ดังกรณีของสื่อวัตถุประเภทอาหารญวนในเมืองไทย ก็คือภาพสะท้อนความพยายามธำรงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวญวน เช่น การใช้แป้งแบบญวนประกอบอาหาร การบริโภคอาหารกับผักจำนวนมาก หรือการใช้ชื่ออาหารในเมนูเป็นภาษาญวน เพื่อรักษาตัวตนดั้งเดิมเอาไว้ (อาทิ แหนมเนือง ผะอืด บั๊นกั๊ว) แต่ส่วนที่อาหารญวนสามารถเปลี่ยนแปลงหรือยอมรับให้เกิดการผสมผสานเข้ามาได้ ได้แก่ รสชาติที่ปรับให้คุ้นลิ้นคนไทย พ่อครัวแม่ครัวที่ไม่จำเป็นต้องเป็นชาวญวน สถานที่บริโภคอาหาร รวมไปถึงวัตถุประสงค์ของกระบวนการผสมผสานเช่นนี้ก็คือ การพยายามสืบทอดความหมาย / ตัวตนหลักๆ ของอารยธรรมดั้งเดิมเอาไว้ในบริบทของพื้นที่ทางสังคมแห่งใหม่

2.5 นอกจากการสื่อสารจะมีความสัมพันธ์หลาย ๆ ด้านกับการก่อกำเนิดและดำรงอยู่ของชุมชนย้ายถิ่นที่แล้ว สภาวะที่มีผู้คนเดินทางกระจัดกระจายจากท้องถิ่นหนึ่งไปยังอีกซีกโลกหนึ่งยังเกี่ยวพันกับประเด็นเรื่อง อัตลักษณ์ (identity) ที่จะสื่อสารบ่งบอกความเหมือน *ช/ ความต่างของชุมชนดังกล่าวกับชุมชนเจ้าของพื้นที่ทางวัฒนธรรมด้วย เนื่องจากชุมชนย้ายถิ่นที่เป็นสังคมซึ่งเกิดขึ้นใหม่ และเป็นชุมชนที่กลับไปสู่แหล่งที่มาเดิมก็ไม่ได้ หรือจะก้าวสู่สังคมใหม่ก็ไปไม่ถึงอย่างเต็มตัว ดังนั้น อัตลักษณ์ ของคนในกลุ่มสังคมนี้จึงกำกวม กึ่งๆ (in-between) หรือมีความกำกวม (ambivalent) เพราะด้านหนึ่ง พวกเขาก็ต้องพยายาม อ้างอิง (identify) ตัวตนเข้ากับวัฒนธรรมของ

กลุ่มสังคมดั้งเดิม แต่อีกด้านหนึ่ง ก็ต้องเรียนรู้ที่จะ ตอรอง/ ตีความหมาย (negotiate/ translate) กับวัฒนธรรมในสังคมใหม่ด้วยในเวลาเดียวกัน (HALL, 1990 และ Woodward, 2002) เช่น การเกิดขึ้นของย่านการค้าของชาวจีนหรือไชน่าทาวน์ (China Town) ตามเมืองใหญ่ ๆ ในยุโรป ด้านหนึ่งชุมชนแห่งนี้ก็มักจะใช้สื่อสารความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนระหว่างกันหรือออกสู่สังคมภายนอก (อาทิ การที่ชุมชนมักจะทำสัญลักษณ์สิงโตหรือเก้งจีนเอาไว้ใจกลางย่าน หรือการที่ไชน่าทาวน์ทุกแห่งมักมีร้านอาหารจีนจำนวนมากที่แขวนเปิดอย่างไว้น้ำร้าน) แต่อีกด้านหนึ่ง คนในชุมชนเองก็มักจะใช้การสื่อสารเพื่อปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมในสังคมแห่งใหม่ (อาทิ การใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศเพื่อสื่อสาร แม้ว่าคนกลุ่มนี้จะพูดภาษานั้นๆ ด้วยสำเนียงแบบจีนก็ตาม)

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยเรื่อง "การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร" ของชมพูนุท บุรณะสัมฤทธิ์ (2544) มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการใช้ประโยชน์ ความพึงพอใจ และความคิดเห็นของผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีจำนวน 260 คน ได้จากการสำรวจตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานที่ที่เปิดให้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะ โดยภาครัฐและสถานที่ที่เปิดให้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะโดยภาคเอกชน แล้วทำการประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ SPSS/PC + เพื่อหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย , ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test) ผลการวิจัยโดยภาพรวมพบว่า 1. ผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานครมีการใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ต สาธารณะของภาคเอกชนมากกว่าภาครัฐ 2. ผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร มีความพึงพอใจต่อการให้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะของภาคเอกชนมากกว่าภาครัฐ 3. ผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร มีคิดเห็นต่อการให้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะของภาครัฐดีกว่าภาคเอกชน 4. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อการเปิดให้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะระหว่างภาคเอกชนกับภาครัฐเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความแตกต่างกัน อาทิเช่น ด้านประเภทของการใช้บริการ WWWคือ Yahoo.com Jorjae.com

Catcha.com Kapook.com ด้านประเภทของการใช้บริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ Gopher ด้านการใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตสาธารณะ คือ ข่าวสารด้านกีฬา ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากอินเทอร์เน็ตสาธารณะ คือ ได้รับความสะดวกสบายในการใช้บริการ สามารถใช้ได้ตามความต้องการมีการใช้บริการหลายรูปแบบ และมีความบันเทิงหลายรูปแบบ และด้านปัญหาที่พบในการใช้บริการ คือ ทักษะพื้นฐานการใช้คอมพิวเตอร์ ความซ้ำของข้อมูลที่ต้องการเรียกใช้และอุปกรณ์ที่ให้บริการไม่พอจากการศึกษาครั้งนี้ ได้สรุปข้อเสนอแนะว่า ควรจะมีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำการเข้าสู่ระบบของอินเทอร์เน็ต มีอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกและมีความเป็นส่วนตัว ควรเพิ่มสถานที่ให้บริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะในแหล่งชุมชนและเปิดให้บริการ 24 ชั่วโมง ปรับปรุงมารยาทของพนักงาน อัตราค่าบริการที่ควรจะเป็นคือ 15 บาทต่อชั่วโมง

2. งานวิจัยเรื่อง "ปัจจัยจูงใจและพฤติกรรมการเปิดรับหนังสือพิมพ์ออนไลน์ของนักศึกษา: ศึกษาเฉพาะนักศึกษาปริญญาโทในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย" ของนิตยา ไชยเจริญ (2544) วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทางประชากร ของนักศึกษาปริญญาโทในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับหนังสือพิมพ์ออนไลน์ และปัจจัยจูงใจต่อการเปิดรับหนังสือพิมพ์ออนไลน์ของนักศึกษาปริญญาโท ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย ด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ 316 ราย ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทางประชากรของนักศึกษาปริญญาโท ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตยที่เปิดรับหนังสือพิมพ์ออนไลน์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 15,001 - 20,000 บาท และส่วนมากจะมีคอมพิวเตอร์ใช้ส่วนตัว พฤติกรรมการเปิดรับข่าวหนังสือพิมพ์ออนไลน์ของนักศึกษานั้นคือจะนิยมเปิดรับหนังสือพิมพ์ออนไลน์ โดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ 4 - 6 ครั้ง ในเวลาหลังเลิกงานระหว่าง 18.01 - 24.00 น. และมักจะใช้เวลาในการอ่าน 1- 1.30 ชั่วโมง จากที่บ้าน / ที่พัก ซึ่งจะเป็นการเปิดอ่านเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจเท่านั้น โดยเฉพาะข่าวด่วน ข่าวต่างประเทศ และข่าวการเมืองปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อการเปิดรับหนังสือพิมพ์ออนไลน์มากที่สุด คือ กลุ่มปัจจัยด้านสะดวกในการใช้ มีค่าเฉลี่ย 4.24 รองลงมา ได้แก่ กลุ่มปัจจัยด้านมีความสด ปัจจุบันทันที มีค่าเฉลี่ย 4.09 กลุ่มปัจจัยด้านมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบกับสื่ออื่น มีค่าเฉลี่ย 3.79 กลุ่มปัจจัยด้านมีประโยชน์เชิงการใช้งาน มีค่าเฉลี่ย 3.54 และน้อยที่สุด คือ กลุ่มปัจจัยด้านมีประโยชน์เชิงสนองความต้องการส่วนตัว มีค่าเฉลี่ย 3.40

3. งานวิจัยเรื่อง "การเปิดรับและการใช้ประโยชน์ข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร" ของวิศวัต ตรีกรุดแก้ว (2546) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา (1) พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร (2) พฤติกรรมการใช้ประโยชน์ข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร (3) ความสัมพันธ์ของลักษณะทางประชากรกับการเปิดรับข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร (4) ความสัมพันธ์ของการเปิดรับการใช้ประโยชน์ข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ในการวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ใช้บริการระบบเว็ลด์ไวด์เว็บ จำนวน 400 คน ซึ่งศึกษาในมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร 6 สถาบัน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ผลเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ ที-เทส การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการวิเคราะห์ด้วยสถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สันผลการวิจัยพบว่า 1. นักศึกษาที่มีความแตกต่างในเรื่อง เพศ อายุ จะมีการเปิดรับข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ต่างกัน โดยนักศึกษาเพศชาย จะมีการเปิดรับข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์มากกว่านักศึกษาเพศหญิง และนักศึกษาที่มีอายุมากกว่า 23 ปี จะมีการเปิดรับข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์มีมากที่สุด และในส่วนของนักศึกษาที่มีความแตกต่างในเรื่องชั้นปี สายวิชา และรายได้ต่อเดือน จะมีการเปิดรับข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ไม่ต่างกัน 2. นักศึกษาที่มีความแตกต่างกันในเรื่อง เพศ อายุ ชั้นปี สายวิชา และรายได้ต่อเดือนจะมีการใช้ประโยชน์ข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ไม่ต่างกัน 3. การเปิดรับข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ กล่าวคือ หากนักศึกษามีการเปิดรับข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์มากขึ้น ก็จะมีการใช้ประโยชน์มากขึ้นด้วย ในขณะเดียวกัน หากนักศึกษามีการเปิดรับข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์น้อยลงก็จะมีการใช้ประโยชน์น้อยลงเช่นกัน 4. โดยภาพรวมแล้ว นักศึกษาได้รับประโยชน์จากการเข้าชมเว็บไซต์ท่องเที่ยวในระดับปานกลาง

4. งานวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของชาวมุสลิมที่มีต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน กรณีศึกษาสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้" ของวันสนันท์ มะยูนู (2548) การศึกษาวิจัยเรื่อง ทัศนคติของชาวไทยมุสลิมที่มีต่อการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน กรณีศึกษาสถานการณ์ไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

(In-depth Interview) ชาวไทยมุสลิมผู้ที่ได้รับผลกระทบทางตรงและทางอ้อมต่อสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จ.ปัตตานี จ.ยะลา และ จ.นราธิวาส จำนวน 21 คน ซึ่งผลการศึกษาวิจัยพบว่า ชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีทัศนคติต่อการนำเสนอข่าวใน 2 หัวข้อ คือ 1. ทัศนคติเกี่ยวกับเนื้อหาข่าวที่สื่อมวลชนนำเสนอเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า สื่อมวลชนนำเสนอเนื้อหาข่าวในทิศทางลบมากกว่าทิศทางบวก คือ เน้นการนำเสนอเนื้อหาข่าวความรุนแรง ความเหี้ยมโหด ความสูญเสีย ความต้อยต่ำ ความลำหลัง และความเชื่องมภายในศาสนา 2. ทัศนคติเกี่ยวกับภาพข่าวที่สื่อมวลชนนำเสนอเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า สื่อมวลชนเน้นนำเสนอภาพข่าวความรุนแรงของเหตุการณ์ เช่น ภาพคนตาย-บาดเจ็บ ภาพการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ภาพการทำลายล้างของแรงระเบิด เป็นต้น และภาพข่าวที่เน้นความต้อยต่ำ ความลำหลัง การด้อยการศึกษา วิถีชีวิตและความเชื่อที่แตกต่างจากชนกลุ่มอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติดังกล่าวคือปัจจัยด้านศาสนา และปัจจัยด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมทั้งนี้ยังพบว่า ประเด็นข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สื่อมวลชนไม่ได้นำเสนอ ได้แก่ ประเด็นที่เปิดโอกาสให้ชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้แสดงออกซึ่งทัศนคติที่มีต่อเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และการแบ่งแยกดินแดน และประเด็นเกี่ยวกับความต่อเนื่องของเนื้อหาในเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งจากการศึกษานี้ชาวไทยมุสลิมยังเห็นว่า สื่อมวลชนมักเน้นนำเสนอเนื้อหาและภาพข่าวในประเด็นที่ทำให้เกิดทัศนคติด้านลบต่อชาวไทยมุสลิม เช่น ความรุนแรง ความเหี้ยมโหด ความสูญเสีย ความลำหลังความยากจน การด้อยการศึกษา ความเชื่องมภายใน เป็นต้น จึงต้องการให้สื่อมวลชนนำเสนอเนื้อหาและภาพข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบและชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในด้านบวก เช่น การพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ ความร่วมมือ ความสามัคคี ความก้าวหน้า เป็นต้น ควบคู่กับการนำเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น เพื่อลดภาพความรุนแรงและอคติที่มีต่อชาวมุสลิม

5. งานวิจัยเรื่อง "รูปแบบการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของกลุ่มวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร" ของ นุชรีรัตน์ ขวัญคำ (2549) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงลักษณะทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey

Research) มีขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 ราย โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics) – t-test สถิติวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One Way Analysis of Variance :ANOVA) และทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheff Test) รวมทั้งสถิติ Chi-square (x 2) ผลการวิจัยมีดังนี้ ลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 19-21 ปีและกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และมีค่าใช้จ่ายต่อเดือน ตั้งแต่ 4,001-5,000 บาท และลักษณะการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของกลุ่มวัยรุ่นนั้น มีการตอบสนองความต้องการของตนเองด้าน เช่น แสวงหาเพื่อต่างเพศ ความต้องการสุจินตนาการ ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม รวมถึงความต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นลักษณะการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตพบว่า กลุ่มวัยรุ่นใช้สื่ออินเทอร์เน็ต 1-7 ครั้งต่อสัปดาห์ มีระยะเวลาใช้สื่ออินเทอร์เน็ต 1-3 โมงต่อครั้ง โดยช่วงเวลาที่ใช้คือ ช่วงเช้า 18.00 น. - 24.00 น. เนื่องจากเป็นเวลากลางเลิกเรียน โดยใช้สื่ออินเทอร์เน็ตที่บ้านมากที่สุด เพราะเป็นสถานที่ที่สะดวก และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างอิสระและไม่จำกัดเวลาในการทำงาน จากลักษณะการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตทำให้ทราบถึงลักษณะเด่นทางสื่ออินเทอร์เน็ต ที่ดึงดูดใจกลุ่มวัยรุ่นพบว่า สื่ออินเทอร์เน็ตสามารถยืดหยุ่นในเรื่องเวลาและสถานที่ได้ และวิธีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตไม่ต้องระบุชื่อจริงของตนเอง ประกอบกับไม่ต้องเห็นหน้าซึ่งกันและกันทำให้รู้สึกดี มีสถานภาพเท่าเทียมกัน อีกทั้งยังสามารถปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเองได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังพบว่าความสามารถทางสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นการโต้ตอบสื่อสารแบบสองทาง และเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้ง่าย

ส่วนการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตพบว่า กลุ่มวัยรุ่นมีการตอบสนองความต้องการกับกิจกรรมต่างๆ บนสื่ออินเทอร์เน็ต ได้แก่ การร่วมแสดงความคิดเห็นในกลุ่มข่าวสารต่างๆ การติดตามข่าวสาร การเป็นสมาชิกในเว็บไซต์ การสั่งซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ต การใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) โดยกิจกรรมที่กลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่นิยมมากที่สุดคือ การค้นหาข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เพื่อสนับสนุนข้อมูลในการเรียนการศึกษา ในขณะที่เดียวกันสื่ออินเทอร์เน็ตยังมีกิจกรรมที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินได้อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเล่นเกมส์และการพูดคุยสนทนาหาเพื่อนทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งได้รับความนิยมรองลงมา สำหรับการศึกษาด้านรูปแบบการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตพบว่า กลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการศึกษาหาความรู้ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด รองลงมาคือ การชมทีวีหรือการฟังเพลงออนไลน์ นอกจากนี้ยังใช้สื่ออินเทอร์เน็ตผ่าน

โทรศัพท์มือถือ เช่น การดาวน์โหลดเพลง รูปภาพ และเกมส์ต่างๆ ได้รับตอบสนองเพียงบางส่วนเท่านั้น สำหรับการจองตั๋วชมภาพยนตร์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต และการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือ ด้วยการดาวน์โหลดคลิปวิดีโอ การค้นหาข้อมูลผ่านเว็บไซต์ต่างๆ การเช็คอีเมล และการ Chart ผ่านโทรศัพท์มือถือขึ้นอยู่กับระดับต่ำ เนื่องจากความไม่สะดวกในการใช้งาน รวมทั้งค่าใช้จ่ายเพื่อเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์มือถือซึ่งมีราคาแพงเกินไป

6. งานวิจัยเรื่อง "การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของนักศึกษาต่อเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต" ของวราภักดิ์ จิตชัย (2548) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจของนักศึกษาต่อเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาคณะ ปกติกและภาคสมทบของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ปีการศึกษา 2547 จำนวน 390 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามการใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจต่อเว็บไซต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีค่าความเชื่อมั่นตามวิธีของครอนบาค เท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จัดอันดับ และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาเปิดเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เพื่อดูข่าวสารทางวิชาการเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ เพื่อดูข่าวสารอื่นๆ ความบันเทิง เปิดเมลล์ และทำธุรกรรมทางอินเทอร์เน็ต
2. นักศึกษามีการใช้ประโยชน์ในเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยใช้ประโยชน์ตามลำดับ คือ ด้านวิชาการ และด้านสังคม และบันเทิง
3. นักศึกษามีความพึงพอใจต่อเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในภาพรวมในระดับมาก โดยพึงพอใจตามลำดับ คือ ด้านเนื้อหา ด้านโครงสร้างของเว็บไซต์ ด้านเทคนิคที่ใช้ และด้านการให้บริการ
4. เปรียบเทียบการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของนักศึกษาต่อเว็บไซต์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตในภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ

4.1 นักศึกษาหญิงมีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อเว็บไซต์ เป็นอันดับแรก รองลงมาคือนักศึกษาชาย

4.2 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อเว็บไซต์เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 ปีที่ 3 และปีที่ 4

4.3 นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อเว็บไซต์เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี 2 ปี หลังอนุปริญญา

4.4 นักศึกษาภาคปกติ มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อเว็บไซต์เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ นักศึกษาภาคสมทบ

4.5 นักศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อเว็บไซต์เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ นักศึกษาสาขาวิชาบริหารธุรกิจ การศึกษา และวิทยาศาสตร์

7. วิทยานิพนธ์เรื่อง "การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษาและจิตสำนึกทางสังคม: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์" ของจักรนาท นาคทอง (2548) ผลการศึกษา พบว่า ในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ มีรูปแบบกิจกรรมหลายอย่างทั้งที่เป็นชมรมต่างๆ และกลุ่มกิจกรรมที่นักศึกษาสร้างขึ้นมาเอง สำหรับชมรมการ์ตูนของมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมพบว่า สมาชิกของชมรมได้ทำการรวมกลุ่มกันอย่างหลวมๆ ไม่ได้มีการรวมตัวอย่างเหนียวแน่นเพื่อทำกิจกรรม โดยสมาชิกของชมรมการ์ตูนมีความสนใจในการ์ตูนอย่างมาก และจะคบกับเพื่อนสนิทเพียงไม่กี่คนที่สนใจในสิ่งเดียวกัน หรือมีสังคมในอินเทอร์เน็ต แต่ไม่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมอย่างจริงจังซึ่งกิจกรรมของสมาชิกชมรมการ์ตูนจะเป็นการดูหรือชมการ์ตูนร่วมกัน ร่วมกันวาดการ์ตูนเพื่อนำมาวิพากษ์วิจารณ์ และผลิตสินค้าของชมรม

อย่างไรก็ตามเมื่อได้ทำการกระตุ้นให้สมาชิกชมรมมีความสนใจในกิจกรรมชมรมมากขึ้นก็ได้ผลเป็นอย่างดี อาจกล่าวได้ว่าสมาชิกชมรมการ์ตูนมีความพร้อมที่จะทำกิจกรรม แต่ยังต้องการการกระตุ้น

2. สมาชิกชมรมการ์ตูนจะใช้อินเทอร์เน็ตเป็นประจำ ในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการ์ตูน วิพากษ์วิจารณ์การ์ตูนเรื่องต่างๆ และแลกเปลี่ยนผลงานซึ่งกันและกันในอินเทอร์เน็ต ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะมีการใช้นามแฝง และสร้างวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่ชื่นชอบการ์ตูนในอินเทอร์เน็ต เป็นการสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ในสังคมอินเทอร์เน็ตและใช้พื้นที่ในอินเทอร์เน็ตเป็นสถานที่แห่งที่ 3 (third place) สมาชิกชมรมการ์ตูนมีการปลีกตัวออกจากสังคมภายนอก

3. การสร้างเว็บไซต์ของชมรมการ์ตูนร่วมกับสมาชิกชมรม ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกันภายในชมรม สมาชิกแต่ละคนต้องการสร้างสรรค์ผลงานเป็นของตนเอง และต้องการแรงค้ำให้คนอื่น ๆ สามารถสร้างผลงานที่เป็นของตนเองและไม่ลอกเลียนแบบใคร ทำให้เกิดความต้องการที่จะทำชมรมให้ดีขึ้นหรือเกิดจิตสำนึกเพื่อสังคม

4. ประสิทธิภาพในการทำเว็บไซต์ร่วมกับนักศึกษา ได้เกิดเว็บไซต์ที่สมาชิกชมรมพึงพอใจในรูปร่างหน้าตาและศักยภาพของเว็บไซต์ แต่ยังคงอยู่ในขั้นพัฒนา อีกทั้งยังทำให้เกิดสถานที่แห่งที่ 3 (third place) ที่สมาชิกชมรมการ์ตูนจะได้ใช้พบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่ง

กันและกัน อันจะนำไปสู่การก่อเกิดกิจกรรมต่างๆ แต่ไป และในขณะที่ร่วมสร้างเว็บไซต์ ก็ยังสามารถกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกเพื่อสังคมด้วย

8. วิทยานิพนธ์เรื่อง "พฤติกรรมการเปิดรับ ความรู้และทัศนคติของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานคร ต่อการเสนอข่าวความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของสื่อมวลชน" ของพิมพ์ิตา โยธาสมุทร (2549) พบว่า กลุ่มผู้รับสาร มีลักษณะการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทางความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม และไม่ว่าจะเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธ หรืออิสลามนั้น ภายหลังจากที่มีการเสนอข่าวความรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของสื่อมวลชนสามารถก่อให้เกิดผลทางพฤติกรรมต่อคนในสังคมตามมา โดยที่ในส่วนของผู้รับสารที่นับถือศาสนาพุทธพบว่า 1. ทุกคนได้รับความรู้ข่าวสารเกี่ยวกับข่าวความรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงความรู้เกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรมประเพณีของคนใต้และคนมุสลิม จากสื่อมวลชนเป็นที่แรก และเป็นทีเดียวก่อน ซึ่งจะมีบางคนเท่านั้นที่มีการศึกษาหาความรู้ในเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติม ดังนั้น 2. เมื่อผู้รับสารได้รับความรู้จัดสื่อ ผนวกกับการสั่งสมประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลสามารถทำให้บุคคลเกิดทัศนคติต่อเรื่องราวสถานการณ์ดังกล่าวใน 2 ลักษณะ คือ ทัศนคติด้านบวก และทัศนคติด้านลบและ 3. จากความรู้ความคิดที่สั่งสมมาพบว่า บุคคลจะมีพฤติกรรมต่อบุคคล เรื่องราว สถานการณ์ดังกล่าวใน 3 ลักษณะ คือ (1) พฤติกรรมด้านบวก ที่รู้สึกเห็นใจ เข้าใจ (2) พฤติกรรมด้านลบ ที่ต่อต้าน เหยียดหยาม ไม่ไว้ใจ ฯลฯ และ (3) การไม่แสดงออกทางพฤติกรรม

ส่วนผู้รับสารที่นับถือศาสนาอิสลาม พบว่า 1. ความรู้เกี่ยวกับข่าวความรุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมาจากสื่อมวลชนเป็นส่วนหลัก แต่ความรู้เกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรมประเพณีของคนใต้และคนมุสลิม มาจากการศึกษาภาคศาสนาในวัยเด็ก และจากประสบการณ์แวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ 2. ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างพบว่ามักเป็นทัศนคติในเชิงบวก ในแง่การสงสารเห็นใจ แต่พบว่า 3. พฤติกรรมที่ได้รับจากคนในสังคมนั้น ทุกคนได้รับพฤติกรรมในด้านร้ายจากคนอื่นๆ ในสังคม โดยพฤติกรรมนี้ สามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะคือ

1. พฤติกรรมที่มีความรุนแรงระดับเบา คือ การแสดงออกทางสายตา หรือน้ำเสียง ทำทางที่แสดงออกถึงลักษณะการดูถูก

2. พฤติกรรมที่มีความรุนแรงระดับปานกลาง คือ ลักษณะการพูดจาที่ต้องแสดงออกให้คู่สนทนาทราบอย่างชัดเจนว่า ตนต้องการดูถูกเหยียดหยามคู่สนทนาที่เป็นชาวมุสลิมของตนรวมไปถึงการเหยียดหยามต่อศาสนาอิสลาม
3. พฤติกรรมที่มีความรุนแรงมาก คือ การจงใจที่จะใช้คำพหูพจน์ หรือคำที่มีความหมายที่หยาบคายออกมาโดยตรง การเข้าประชิดตัวเพื่อกระทำบางอย่างที่ต้องการให้เกิดความอับอาย หรือเหยียดหยาม รวมถึงมีการกระทบกระทั่งทางร่างกายเกิดขึ้น เช่น จงใจที่จะเดินชน เป็นต้น

ดังนั้น จากข้อมูลทั้งหมด เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาถึงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนนั้น ผู้ศึกษาพบปัญหาของสื่อมวลชนที่ส่งผลต่อการเสนอข่าว หลักๆ 2 ประการคือ

1. สื่อมวลชนปัจจุบัน เน้นในการเสนอเพียงข้อเท็จจริง (Fact) ที่เกิดขึ้นให้คนในสังคมรับรู้ โดยที่สื่อที่จะเสนอเรื่องราวที่ก่อให้เกิดความเข้าใจเพื่อป้องกันการตีความที่ผิดพลาดได้ง่ายของผู้รับสาร เช่น ควรมีพื้นที่ล้อมกรอบ เคียงข่าว หรือการอธิบายขยายความเรื่องราวที่มีความซับซ้อนให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น
2. สื่อมวลชนปัจจุบัน ยังขาดความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น เพราะเรื่องราวดังกล่าว มีรายละเอียดลึกซึ้งทั้งทางศาสนา อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ รวมถึงความหมายทางการกระทำโดยสัญลักษณ์ในเชิงลึก ที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์ตีความของผู้สื่อข่าวที่ชัดเจนแน่นอนก่อนการนำเสนอ ดังนั้น ผู้สื่อข่าวจึงควรที่ต้องทำการศึกษาให้เกิดความรู้อันมีความเข้าใจก่อนจะนำเสนอ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชน: กรณีศึกษา เครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีเก็บข้อมูลจากการสำรวจเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) รวม 20 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งผู้วิจัยเลือกอย่างเจาะจงจากชมรมมุสลิมของสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจิตสำนึกสาธารณะของเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของนักศึกษาชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา และการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อช่วยพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาชมรมมุสลิมจากนั้นจึงใช้วิธีการนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

3.1 วิธีการวิจัย

3.1.1 การสำรวจเอกสาร (Documentary Research) การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร และเอกสารจากสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสังเคราะห์ข้อมูลและข่าวสาร ซึ่งเผยแพร่และปรากฏทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ทั้งหมด 20 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งผู้วิจัยเลือกอย่างเจาะจงจากเครือข่ายชมรมมุสลิมสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

กลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

1. นายรุสตัน สอระบีน นักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ สาขาการตลาด ชั้นปีที่ 3

ตำแหน่ง ประธานชมรมปัจจุบัน

2. นายฮาเรส มะดากะ นักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขา BIT ชั้นปีที่ 4

ตำแหน่ง อดีตประธานชมรม

3. นางสาวมูนี่เราะห์ โยธาสุมุท นักศึกษาคณะบริหารธุรกิจระหว่างประเทศ ชั้นปีที่ 3

ตำแหน่ง รองประธานชมรม

4. นายมารุต เจริญพันธ์ นักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ ชั้นปีที่ 3

ตำแหน่ง ฝ่ายศาสนา

5. นางสาววรุณยุภา เจริญสุข นักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขา BIT ชั้นปีที่ 2

ตำแหน่ง ฝ่ายสวัสดิการ

6. นางสาวนาดยา อินเดริส นักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขา BIT ชั้นปีที่ 2

ตำแหน่ง ฝ่ายพัสดุ

7. นางสาวนาดยา เจริญพันธ์ นักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขา BIT ชั้นปีที่ 2

ตำแหน่ง ฝ่ายประชาสัมพันธ์

8. นายวีระพงศ์ บินเสาะ นักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขา BIT ชั้นปีที่ 2

ตำแหน่ง ฝ่ายประสานงานอาคารสถานที่

9. นางสาวกัญญา ศาสนะสันติวงศ์ นักศึกษาคณะการบัญชี ชั้นปีที่ 2

ตำแหน่ง เหนือญิก

10. นายสลาสุตดิน ลายามุง นักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขา BIT ชั้นปีที่ 4

ตำแหน่ง ฝ่ายประสานงานภายนอก

กลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

1. นายอิลยาส เจ๊ะแม นักศึกษาคณะครุศาสตร์ โปรแกรมวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา
ชั้นปีที่ 2 (สมาชิกในชมรม)

2. นายอับดุลมุฮ์ยิมิน ยานยา นักศึกษาคณะอุตสาหกรรม สาขาเทคโนโลยีการพิมพ์ ชั้นปีที่ 2

ตำแหน่ง ฝ่ายศาสนา

3. นายศราวุธ บุญมา นักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ สาขาการโฆษณา ชั้นปีที่ 3

ตำแหน่ง ประธานชมรมปัจจุบัน

4. นายอับดุลย์ ยะปาร์ นักศึกษาโปรแกรมเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ ชั้นปีที่ 3

ตำแหน่ง เลขานุการ

5. นางสาวนาดา ภูใหม่ทอง นักศึกษาคณะครุศาสตร์ โปรแกรมวิชาเทคโนโลยี ชั้นปีที่ 2

ตำแหน่ง ฝ่ายทะเบียน

นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

1. นางสาวมารีญา บินมาลี นักศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี สาขาวิชาวิทยาการ
คอมพิวเตอร์ประยุกต์มัลติมีเดีย ชั้นปีที่ 2 (สมาชิกในชมรม)

กลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

1. นายอับดุลเลาะ นิกือจิ สาขาวิศวกรรมเครื่องกล ปี 3

ตำแหน่ง ประธานชมรมปัจจุบัน

2. นางสาวเจ๊ะฟารีดี๊ะ เจ๊ะแวง คณะรัฐประศาสนศาสตร์ ปี 3

ตำแหน่ง ฝ่ายวิชาการ

3. นางสาววาทีกา รับประยูร คณะรัฐประศาสนศาสตร์ ปี 3

ตำแหน่ง ฝ่ายประชาสัมพันธ์

4. นางสาวฟาตีอะ สะหนิ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ ปี 3

ตำแหน่ง ฝ่ายกิจกรรม

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษางานวิจัยเรื่อง “สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศกับจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชน: กรณีศึกษา เครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา” ผู้วิจัยได้เริ่มจากการศึกษาข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา และกำหนดแนวทางในการตั้งคำถาม หลังจากนั้นจะเริ่มเก็บข้อมูลซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ โดยในการสัมภาษณ์จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - Depth) ซึ่งเป็นแนวคำถามปลายเปิด (Open - end Question) ที่สำคัญต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ชี้นำคำตอบ และใช้ความเป็นกันเองในระหว่างการสัมภาษณ์ นอกจากการจดบันทึกแล้ว ผู้วิจัยได้บันทึกเสียงโดยเครื่องบันทึกเสียงตลอดการสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพื่อช่วยในการเก็บข้อมูลไม่ผิดพลาด และได้ข้อมูลอย่าง

ครบถ้วน หลังจากนั้นผู้วิจัยจะทำการถอดเทป โดยจะดึงแต่ประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องที่สามารถตอบปัญหานำการวิจัยในการศึกษาเรื่องนี้ได้

แนวคำถามของกลุ่มนักศึกษา

1. ประวัตินักศึกษาชาวมุสลิม
2. เกี่ยวกับชาวมุสลิมและการจัดกิจกรรม
3. ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะ
4. การใช้สื่อของนักศึกษาชาวมุสลิม
5. การมองปัญหาของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และเมืองไทย
6. เป้าหมายและความหวังในอนาคตของนักศึกษา

3.3 ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

ระยะเวลาที่ทำการค้นคว้าวิจัยประมาณ 1 ปี (พ.ศ.2550-2551) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นสมาชิกเครือข่ายชาวมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา โดยเริ่มต้นจาก มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จากนั้นจึงขยายออกไปยังชมรมเครือข่ายในสถาบันอื่นๆ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มเยาวชน ทั้งในด้านลักษณะทางประชากร ลักษณะทางวัฒนธรรม

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบช่วยสัมภาษณ์ (Interview Guide)
2. สมุดบันทึก (Noted Book) ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล
3. เทปบันทึกเสียง (Recorded Tape) ใช้เป็นอุปกรณ์เสริมในการเก็บข้อมูล

3.5 การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลด้วยการบรรยายหรือพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยนำเสนอข้อมูลตามลำดับของปัญหาคำถามวิจัย คือ

ข้อที่ 1 จิตสำนึกสาธารณะของเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยอะไรบ้าง

ข้อที่ 2 การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของนักศึกษาชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษาเป็นอย่างไร

ข้อที่ 3 สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาชมรมมุสลิมอย่างไร

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง "การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชน: กรณีศึกษา เครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา" มีจุดประสงค์เพื่อตอบปัญหานำการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. จิตสำนึกสาธารณะของเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยอะไรบ้าง
2. การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา เป็นอย่างไร
3. สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาชมรมมุสลิมอย่างไร

ผลการวิจัยจากเอกสารและการสัมภาษณ์ได้ข้อมูล ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 จิตสำนึกสาธารณะของเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า จิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาในเครือข่ายชมรมมุสลิม ในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยสภาวะจิตใจในเชิงเกี่ยวเนื่องกับสังคม ความรู้สึกนึกคิด หรือ การกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนคนหมู่มาก ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นระดับได้ ดังนี้

(1.1) จิตสำนึกสาธารณะทั่วไป

ในที่นี้ กลุ่มนักศึกษามุสลิมตระหนักถึงการอยู่รวมกันภายในสังคม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในช่วงเวลาสุขและทุกข์ เพราะเข้าใจว่าถ้ามีจิตสำนึกในทางที่ดี ความเป็นอยู่ของบ้านเมืองก็จะดีตามไปด้วย การทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจทั้งทางตรงและทางอ้อม การตอบแทนชุมชน การแบ่งปันให้กับผู้ด้อยโอกาส สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งสัจย์ต่อตนเองและต่อองค์กร โดยที่ไม่ได้หวังผลตอบแทนใดๆ

“จิตสำนึกสาธารณะ ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน เป็นคนดีของสังคมครับ ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน เพราะถ้าทุกคนคิดอย่างนั้นผมว่าสังคมเราน่าจะอยู่เป็นสุขนะครับ ไม่เกิดปัญหา ไม่แก่งแย่งเป็นคนดีนะครับ” (อิลยาส เจ๊ะแม, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“ทำอะไรเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน” (เจ๊ะฟารีต๊ะ เจ๊ะแหว, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“การอยู่ร่วมกันของสังคมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีสุขก็สุขด้วยกัน มีทุกข์ก็ทุกข์ด้วยกัน ถ้าคนเรามีจิตสำนึกในทางที่ดี ความเป็นอยู่ของบ้านเมืองก็จะดี ใต้น้อยก็อยากได้มากไม่มีวันสิ้นสุด ถ้าเป็นจิตสำนึกที่ดี ได้มาแล้วก็ต้องตอบแทนชุมชน” (มารุต เจริญพันธ์, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“หัวใจที่บริการสาธารณะอย่างจริงจัง ทำโดยไม่หวังผลตอบแทน หรือหวังผลกำไรใดๆ ทั้งสิ้น ทำไปเราก็สบายใจ ประชาชนก็สบายใจ ชาวบ้าน หรือใครๆ ที่ร่วมทำกับเราก็สบายใจไปด้วย” (วาทิกา รัปประยูร, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“การที่เรามีจิตสำนึกที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทำให้คนในสังคมได้รับความรู้สึกที่ดีๆ การแบ่งปันต่างๆ ให้คน อาจจะมีคนด้อยโอกาส เราอาจจะมีสิ่งที่ดีๆ กว่าเขา เราสามารถให้อะไรเขาได้ เราก็ให้เขา “ชีวิตประจำวันทั่วไป เวลาเจอพวกขอทาน เขาลำบาก คือว่า ร่างกายไม่เหมือนเรา เขาไม่มีโอกาสมองเห็นโลก หรือมีโอกาที่จะเดินได้อย่างเรา เรามีโอกาสที่ดีกว่าเขามากหลายเท่ามากๆ ถึงเขาจะเดินไม่ได้ อย่างน้อยเขาก็มีเงินใช้มีข้าวกิน เราดีกว่าเขาเยอะเราแบ่งเขาได้ก็ควรให้เขา” (นาตยา เจริญพันธ์, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

ในชีวิตประจำวันทั่วไป การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แม้เพียงสิ่งเล็กๆ น้อย ตัวอย่างเช่น การให้ทาน การเก็บขยะ การเสียสละที่นั่งบนรถโดยสารให้กับคนชรา ฯลฯ ถือเป็นสิ่งน่าภูมิใจทั้งสิ้น

“เราทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจทั้งทางตรงและทางอ้อม เราทำได้หมด เราเต็มใจที่จะทำ หน้าชมรมจะมีขยะตั้งอยู่ตามเก้าอี้หน้าชมรมก็หยิบไปทิ้งบ้าง ตอนกลับบ้านเวลาขึ้นรถเมล์ถ้าเจอคนแก่ๆ ถือของมา ก็ลุกให้นั่ง” (วีระพงศ์ บินเสาะ, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“การขึ้นรถเมล์ลู่ให้คนแก่ที่นั่ง ก็เป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่ถึงขยะ” (นาตา ฎุโหมทอง, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ก็ถ้าเราเดินไปเห็นขยะ หรือเห็นของเกะกะ อะไรแบบนี้ ถ้าเราเก็บ เข้าที่เข้าทางได้ก็ดี หรือถ้าเราเจอหมา ลูกหมาโดนรถชน เราก็ช่วย เห็นคนแก่ข้ามถนน เพราะก็ช่วยพาข้าม อะไรแบบนี้ค่ะ” (มารีญา บินมาลี, สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2550)

“เอาขยะมารีไซเคิล ที่คลองขวาง อยู่ใกล้ๆ มหาวิทยาลัยค่ะ ถ้าเป็นที่บ้านก็จะไปช่วยงานของเด็กประถมค่ะ จะไปช่วยงานเขา” (เจ๊ะฟารีตะ เจ๊ะแฉ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“ไปออกค่ายชุมชน แล้วก็บำบัดขยะรีไซเคิล” (วาทิกา รับประยูร, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“การช่วยเหลือเผื่อแผ่ มีน้ำใจโอบอ้อมอารีค่ะ แล้วช่วยเหลือในเรื่องสาธารณะอย่างเช่นก็ทำความสะอาด” (นาตยา อินเดริส, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างบางส่วนยังให้ความเห็นว่าเรื่อง “จิตสำนึกสาธารณะ” เป็นเรื่องที่มีความผูกพันลึกซึ้งมากกว่าการบำเพ็ญกุศลธรรมใดๆ เนื่องจากว่าสิ่งนี้ยังบ่งบอกถึงความรู้สึกเป็นพี่เป็นน้อง ประหนึ่งครอบครัวเครือญาติเดียวกันระหว่างตัวผู้ปฏิบัติกับสังคมหรือองค์กรที่สังกัดอยู่

“ความเป็นพี่น้องช่วยเหลือกันนะคะ จิตสำนึกไม่ทอดทิ้งกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกันในสังคม อาจจะเป็นสังคมเล็กๆ สังคมหนึ่ง นำไปสู่สังคมใหญ่ๆ ครับ เริ่มจากจุดเล็กๆ จุดใกล้ตัว ครอบครัว พี่น้อง ญาติพี่น้องมีจิตสำนึกมีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ไม่ทอดทิ้งกัน” (อิลยาส เจ๊ะแม, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“การทำงาน แบบมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและต่อองค์กร แล้วก็มีความซื่อสัตย์ต่อสังคม” (วรณยุภา เจริญสุข, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

“การรับผิดชอบต่อสังคม ต่อส่วนรวม ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน” (ศราวุธ บุญมา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“ความเป็นพี่น้องช่วยเหลือกันนะครับ จิตสำนึกไม่ทอดทิ้งกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกันในสังคม อาจจะเป็นสังคมเล็กๆ สังคมหนึ่ง นำไปสู่สังคมใหญ่ๆ ครับ เริ่มจากจุดเล็กๆ จุดใกล้ตัว ครอบครัว พี่น้อง ญาติพี่น้องมีจิตสำนึกมีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ไม่ทอดทิ้งกัน” (อิลยาส เจ๊ะแม, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“จะเน้นทำเพื่อองค์กรมากกว่าครับ ถ้าส่วนตัวที่สุดเราจะรวบรวมเพื่อนแล้วสอนความเป็นอยู่ให้กับน้องๆ ในมหาวิทยาลัย” (อับดุลเลาะ นิกือจิ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“ทำเพื่อไม่หวังผลประโยชน์เข้าตัว ต้องทำเพื่อให้สังคมนั้นได้ผลประโยชน์ที่ดีที่สุดรวมทั้งแต่สังคมในชุมชนเรา ในจังหวัด แล้วก็ทั่วประเทศ คือเราไม่เห็นว่าต้องเป็นศาสนาเราอย่างเดียว” (อับดุลเลาะ นิกือจิ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“การทำงานเพื่อส่วนรวม ด้วยใจของเราเป็นความเที่ยงธรรม ทุกปีจะไปพัฒนาโรงเรียนอย่างนี้ไปทำงานเพื่อส่วนรวม” (ฎิญา ศาสนะสันติวงศ์, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“การทำกิจกรรมอะไรบางอย่างร่วมกัน ในวงกว้าง การทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่เป็นในของโดยรวม กิจกรรมในหลายๆ ที่ หลายๆ ความคิด” (ฮาริส มะดากะ, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“อยู่รวมกัน ทำโครงการร่วมกันอย่างเช่นเราทำโครงการช่วยเหลือ บ้านใกล้เรือนเคียงอะไรอย่างนี้” (มูนี่เราะห์ โยธาสมุทร, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“การที่เราอยู่ในสังคมให้ดี มีความร่วมมือในการทำงาน” (อับดุลมุฮัยมิน ยานยา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

กลุ่มตัวอย่างยกเหตุการณ์ที่ตนเองเคยมีประสบการณ์ ทั้งในด้านการแสดงบทบาทเชิงคุณธรรมและการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตรงตามความคาดหวังของสังคม เพื่อบ่งบอกถึงการทำความดีและป้องกันมิให้สิ่งร้ายเกิดขึ้นมาได้ โดยเริ่มต้นจากการคิด การตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง ซึ่งผลจากการปฏิบัตินั้นอาจเป็นแรงผลักดันนำไปสู่การยอมรับและการนำไปปฏิบัติต่อในวงกว้าง อันจะนำมาซึ่งผลดีต่อสังคมส่วนรวมต่อไป

“ถ้าเห็นเขาทำผิดเราต้องห้าม คือถ้าเขาไปกินเหล้า เราก็บอกเขาว่านี่กินไม่ได้” (อัปเดตมุฮัยมิน ยานยา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อสาธารณะ ช่วยเหลือเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ช่วยเหลือคนชรา คือมันเป็นจิตสำนึกของเราที่จะช่วยเหลือสังคมอย่างไร การที่จะช่วยเหลือสังคมเราต้องดูที่ตัวเราก่อน เราจะทำอย่างไร เราจะมีจิตสำนึกอย่างไรต่อสังคม คือตัวเราต้องปฏิบัติให้ได้ก่อน ก่อนจะให้คนอื่นมาปฏิบัติให้เหมือนเรา” (อิสมะแอณ สมานหมาน, สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2550)

กลุ่มนักศึกษามุสลิมยังนึกถึงการช่วยเหลือกันเองในเรื่องการศึกษาเล่าเรียน โดยวิธีแนะนำให้คำปรึกษาหรือ “ติว” ในหมู่เพื่อนสนิท กลุ่มรุ่นพี่รุ่นน้องและกลุ่มเพื่อนต่างสถาบันซึ่งบางครั้งอาจรวมถึงการนำความรู้ไปเผยแพร่ต่อสาธารณะ หรือการทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาอีกด้วย

“ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในมหาวิทยาลัย เราก็ทำร่วม ๆ กัน แต่ถ้าเราออกไปทำค่ายข้างนอกเราก็ทำเพื่อประชาชน ในหมู่บ้าน ถ้าเราไปทำให้กับส่วนรวม ไปสอนหนังสือ ก็หมายถึงเราไปทำให้เด็ก ๆ อะไรแบบนี้ละ” (ฟาตีสะ สะหนิ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“การที่เราอุทิศตัวให้กับสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น การช่วยเหลือไม่ว่าจะเพื่อน หรืออาจารย์ และคนอื่น ๆ โดยไม่หวังผลตอบแทนว่าเขาจะให้อะไรเรา เพื่อนจะให้ผมติวเขาโดยผมไม่หวังผลตอบแทนอะไร แนะนำการเรียน” (สลาฮุดดีน ลายามุง, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“อาจจะนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่กับสาธารณะ เมื่อวันอาทิตย์นี้ชมรมได้พานักศึกษาไปที่มัสยิดแห่งหนึ่ง เพื่อไปเผยแพร่ความรู้ศาสนาที่ซึ่คอน กลุ่มที่เราไปเผยแพร่เป็นกลุ่มต่างสถาบัน กลุ่มรุ่นเดียวกัน ชื่อโครงการจะเป็นรวมพลคนกลุ่มโศดมีสถาบันเข้าร่วม 4-5 สถาบัน” (สลาฮุดดีน ลายามุง, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถือเป็นจิตสำนึกสาธารณะที่มีต่อสังคมโดยทั่วไป ซึ่งกลุ่มนักศึกษามุสลิมส่วนใหญ่คิดว่าจำเป็นต้องปฏิบัติให้ได้ อย่างน้อยในฐานะตนเองเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมส่วนรวม ไม่ว่าจะระดับมหาวิทยาลัยหรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่

(1.2) จิตสำนึกสาธารณะมุสลิม

ด้วยฐานะของความเป็นมุสลิม กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาเล็งเห็นถึงความสำคัญของการกิจกรรมทางศาสนาของชมรม ทั้งการจัดค่ายอาสาพัฒนาเพื่อช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในภาคการศึกษาฤดูร้อน (เดิมเป็นโครงการเด็กกำพร้า) ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นนอกสถานที่ เพราะมีจุดประสงค์ในการช่วยเหลือชุมชนชาวมุสลิมที่ขาดแคลนหรือประสบกับความยากลำบาก ไม่ว่าจะอยู่ภาคใดของประเทศไทย โดยถือว่าผู้นับถือศาสนาอิสลามทุกคนเป็นพี่น้องกัน

สำหรับกิจกรรมภายในของชมรมฯ ทุกๆ ปี กลุ่มนักศึกษามุสลิมจัดให้มีการ “รับน้อง” เพื่อให้ข้อแนะนำในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมเมืองหลวง เพราะต่างเดินทางมาจากหลากหลายภูมิภาค ทั้งภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น รุ่นพี่จึงอยากช่วยเหลือรุ่นน้องในเรื่องการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตในกรุงเทพมหานคร

ส่วนกิจกรรมด้านศาสนาอิสลาม กลุ่มนักศึกษามุสลิมจัดงานรอมฎอนสัมพันธ์ การอบรมศาสนา การปฏิบัติศาสนกิจ เช่น ละหมาด การบริจาคทาน การสอนภาษาอาหรับ การพบปะชุมชนมุสลิมบริเวณรอบมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการต่อยอดให้เห็นถึงความสำคัญของหลักคำสอนทางศาสนา เพราะนักศึกษาบางส่วนคิดว่าอิสลามเริ่มเลือนหาย หรือย่อหย่อนลงไปบ้างแล้วในยุคปัจจุบัน

“มีกิจกรรมอบรมจริยธรรมมันเป็นการสอน ผมว่าเป็นการสอนอะไรหลายๆ อย่าง คนปี 1 ปี 2 ปี 3 ให้มีจริยธรรม คือมันจะมีการตั้งฐาน ส่วนฐานที่เราทำมาเล่นนะครับ อย่างเช่นปีที่แล้วช่วงวันแม่พอดีครับ ช่วงตอนกลางคืนนะครับ เราจะเอาเด็กมานั่งเป็นวงกลม แล้วก็จุดเทียนข้างหน้าครับ แล้วก็ผู้หญิงคนหนึ่งคอยกล่อมเด็ก และพูดถึงแม่เนอะครับ แล้วเด็กพวกนี้ก็จะมีน้ำตาไหล เพราะเด็กพวกนี้จะมาจากต่างจังหวัดนะครับ ก็คิดถึงแม่เนอะครับ น้ำตาไหล” (ศราวุธ บุญมา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“โครงการเลี้ยงเด็กกำพร้า เพราะว่าตามหลักศาสนาของเรา หมายถึง การบริจาคทาน เป็นการทำบุญ เราช่วยในเรื่องของเด็กกำพร้า ผู้ด้อยโอกาสอะไรอย่างนี้ ก็คิดว่าเป็นเรื่องของสาธารณะเหมือนกัน เพราะในด้านของคนไทยเขาก็มีสังคมในเรื่องของเด็กกำพร้า เด็กด้อยโอกาส อะไรอย่างนี้เนอะ” (นาตา ภูใหม่ทอง, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“การไปพบปะชุมชนมุสลิมบริเวณรอบมหาวิทยาลัย อย่างปีที่แล้วไปสามัคคี ชุมชนประเสริฐ การเข้าไปนี่ก็เข้าไปพบปะ สนทนาเกี่ยวกับชุมชน มัสยิด แล้วก็มีการละหมาด” (ฮาเรส มะตากะ, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“ในชมรมจะสอนให้เราอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะว่าต่างคนก็มาจากต่างถิ่นกันในพื้นที่นั้นๆ อย่างเช่น อีสาน ภาคเหนือ ก็มีครับ ให้มาอยู่ร่วมกันที่เป็นมุสลิมครับ ก็สอนมาให้อยู่ร่วมกัน มาใช้ปฏิบัติไปในทางเดียวกัน สอนให้รู้จักการช่วยเหลือ” (อิลยาส เจ๊ะแม, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของศาสนาอิสลามในชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เริ่มรู้สึกแล้วว่าชีวิตช่วงวัยรุ่นและการจากบ้านเกิดเมืองนอนมาพำนักอาศัยอยู่ห่างไกลจากบิดา มารดา ตลอดจนญาติพี่น้องทั้งหลาย บังคับตั้งกล่าวอาจกลายเป็นส่วนผลักดันทำให้เยาวชนทั้งหญิงและชายต้องอยู่ห่างไกลจากหลักคำสอนทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมีลักษณะแตกต่างจากเดิมที่ตนคุ้นเคย ด้วยเหตุนี้เอง กิจกรรมทางศาสนาและเพื่อนๆ ร่วมศาสนิกจึงเป็นหนทางหนึ่ง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเอาไว้ ในขณะที่เดียวกันยังเป็นโอกาสในการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มบุคคลอื่นๆ ถึงแม้ว่าอยู่ห่างไกลกันออกไปในต่างจังหวัด

“จิตสำนึกสาธารณะถ้าเป็นของชมรมนะครับ ทุกๆ ชัมเมอร์เขาจะจัดทำค่ายอาสาเนะครับ โดยไปช่วยเหลืออาจเป็นโครงการช่วยเด็กด้อยโอกาส เมื่อก่อนเป็นโครงการเด็กกำพร้า ช่วงหลังเปลี่ยนเป็นโครงการเด็กด้อยโอกาสเนะครับ เพราะช่วงชัมเมอร์ปิดภาคฤดูร้อน ก็จะเป็นโครงการค่ายอาสาพัฒนาครับ จะไปทุกๆ ภาคของประเทศไทยจะไปหาดูว่าส่วนไหนของประเทศไทยที่น้องๆ มุสลิม ตรงนั้นขาดแคลนยากลำบากบ้าง ได้รับความช่วยเหลือก็จะไปช่วยในตรงนั้นครับ เพราะพี่น้องอิสลามทุกคนเขาคิดว่าเป็นพี่น้องกันทุกคนครับ มีอะไรต้องช่วยเหลือกัน” (อิลยาส เจ๊ะแม, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“เพื่อส่วนรวมแล้ว คือ เราอยู่ชีวิตที่ห่างจากสิ่งไม่ดี ต้องดำเนินชีวิตให้อยู่ในหลักการของอิสลามที่ต้องการชีวิต ชีวิตเราถึงจะไปได้ถูกต้อง” (अबดุลมุฮัยมิน ยานยา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“กิจกรรมชมรมภายในก็มีรับน้อง และรวมภวอมสัมพันธ์ ถ้าเป็นนอกสถานที่ก็รับน้องช่วง
เมษา และก็รับงานเสิร์ฟของพวกสุเหร่า” (เจ๊ะฟารีตะ เจ๊ะแว, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“มีงานก็ไปช่วยเสิร์ฟคะ เป็นงานทำบุญ เข้าสุเหร่า” (ฟาตีฮะ สะหนิ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน
2550)

“ถ้าปีใดภาคฤดูร้อนคะ ก็จะมีอบรมศาสนา ดูแลเด็กกำพร้า และเป็นพี่เลี้ยงดูแลเด็กๆ ก็
เหมือนกับว่าพาเด็กมาเรียนรู้เรื่องศาสนา มากินมาอยู่ มานอน มาละหมาด” (ฎิญา ศาสนะสันติวงศ์,
สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“ตามหลักการของศาสนาอิสลามแล้ว การบริจาคทานนี่ก็เป็นหลักการของศาสนาที่สำคัญ
อย่างเช่น หนูมีเงินเก็บครบทุก 1 ปี หนูต้องมีการบริจาค 1 ครั้ง คือว่าต้องทำนะคะ” (นาตา ฎุโหม
ทอง, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

จากคำสัมภาษณ์ตามที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างพยายามปฏิบัติศาสนกิจและเข้าร่วม
งานของชมรมทั้งภายในและภายนอกสถานที่ นอกจากนี้ยังยึดหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็น
แนวทางในการดำเนินชีวิต ที่สำคัญ เยาวชนเหล่านี้ยังตระหนักดีถึงภาระหน้าที่ของความเป็นชาว
มุสลิม ซึ่งต้องช่วยกันทำนุบำรุงศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป โดยอาศัยการเผยแผ่และแนะนำ
“ภาษาอาหรับ” ควบคู่ไปกับหลักศาสนาอิสลาม เพื่อช่วยในการเข้าถึงแก่นแท้ของคำสอนได้ดียิ่งขึ้น
เพราะต่างก็เข้าใจดีว่าเรื่องเยาวชนกับศาสนา มักเกิดปัญหาในแง่ของการซาบซึ่งเข้าถึงอย่างจริงจัง
จนกระทั่งบางครั้งทำให้เกิดความหวุ่นวิตกว่าศาสนา ยังสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างแข็งแกร่งและ
มั่นคงหรือไม่ ในสภาวะการณ์ทางสังคมเช่นปัจจุบันนี้

“ช่วยสอนหนังสืออาหรับให้เด็กแถวบ้านคะ” (นาตยา อินเดริส, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน
2550)

“เดี๋ยวนี้คือว่า คำว่าอิสลามเริ่มเลือนหายเป็นปัจจัยแล้ว คือชมรมเราก็ต้องทำคือ อิสลามเรา
ต้องทำแบบนี้ให้เขากลับมาคืนสู่ความเป็นอิสลามที่แท้จริง” (นาตยา เจริญพันธ์, สัมภาษณ์ 22
มิถุนายน 2550)

(1.3) จิตสำนึกสาธารณะระหว่างศาสนา

นอกเหนือไปจากการความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคนรอบข้าง โดยเฉพาะญาติมิตรชาวมุสลิมด้วยกันแล้ว กลุ่มนักศึกษามุสลิมยังมีจิตสำนึกต่อสาธารณชนคนหมู่มาก ซึ่งครอบคลุมกลุ่มชนต่างศาสนาอีกด้วย เนื่องจากทัศนคติที่ว่าความเอื้ออาทร ความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยไม่เบียดเบียนกัน นับเป็นความรู้สึก เพื่อส่วนรวมที่ไม่ว่าศาสนาใด ย่อมมีหลักคำสอนสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

เพราะฉะนั้น กิจกรรมของชมรมนักศึกษามุสลิมในบางครั้ง จึงจัดให้มีการพบปะชาวบ้าน ชุมชนชาวพุทธเพื่อสร้างความสัมพันธ์และผูกมิตรไมตรีระหว่างกัน ด้วยวิธีการช่วยทำความสะอาด “วัด” ควบคู่ไปกับ “มัสยิด” การตัดหญ้า ถางหญ้า เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้คือการทำความดีเพื่อส่วนรวม ซึ่งก้าวข้ามเส้นแบ่งระหว่างเชื้อชาติและศาสนา โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความดี และเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยสร้างความเข้าใจและป้องกันมิให้เกิด ความรู้สึกดูหมิ่นเกลียดชังซึ่งกันและกันของคนต่างศาสนา

“ชมรมก็มีการไปช่วยเหลือศาสนาพุทธทำความสะอาดวัด มัสยิด ตัดหญ้า ถางหญ้า สร้าง ความสัมพันธ์ไมตรีว่าผมจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตนะ มาจัดกิจกรรมให้หน่อยๆ ได้พบปะ ชาวบ้าน” (มารุต เจริญพันธ์, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“จิตสำนึกสาธารณะของไทยมุสลิม กับจิตสำนึกสาธารณะต่างๆ ไปเนี่ย น่าจะสอดคล้องกันได้ เพราะมันก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่ดีๆ อยู่แล้ว” (มุณีเราะห์ โยธาสมุทร, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“ความเอื้ออาทร ความเข้าใจซึ่งกันและกัน คือไม่เบียดเบียนกัน ทุกศาสนาเข้าใจซึ่งกันและ กัน ไม่เบียดเบียน ไม่ดูหมิ่นซึ่งกันและกันครับ” (รุสตัน สอระบีน, สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2550)

“ก็รู้สึกดีครับ ก็ที่จริงประเทศไทยของเราศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ แต่เราเป็น มุสลิมก็เป็นมุสลิมที่สามารถมีหน้าที่การงานที่ใหญ่โตขนาดนี้ได้ รู้สึกดีมากกว่าครับ ผมว่าโชคดี นะครับ ที่ได้เกิดมาในประเทศไทย ก็เป็นประเทศที่ไม่ได้กีดกัน หรือแบ่งแยก หรือว่าอะไร คือ ทุกคนสามารถทำกิจกรรมของตัวเองได้ ในประเทศไทยครับ ไม่มีการกีดกันว่าห้ามแต่อย่างใด เป็นอิสระดีครับ” (นายอัब्ดุลย์ ยะปาร์, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

ผลกระทบจากปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

เนื่องจากระหว่างการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ สถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส กำลังเป็นปัญหาด้านความมั่นคงครั้งใหญ่ของประเทศ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2547 ดังนั้นการเก็บข้อมูลเรื่องจิตสำนึกสาธารณะของกลุ่มนักศึกษาชาวมุสลิม จึงมีประเด็นข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอยู่ด้วยเช่นกัน โดยคำตอบจากเยาวชนส่วนใหญ่สะท้อนถึงความเข้าใจว่าปัญหานี้เกิดขึ้นมาเนิ่นนาน จนกระทั่งบานปลายกลายเป็นหลายเรื่องหลายประเด็น ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับกองทัพและการเมืองท้องถิ่นภายในพื้นที่

“ปัญหา 3 จังหวัด ผมคิดว่ามันเป็นปัญหาเรื้อรัง ยืดเยื้อมานาน นานมากกว่า 50-60 ปี แล้วครับ รุ่นหลังๆ นี้ เป็นรุ่นหลานๆ มากๆ นะครับ อย่างเช่น พวกผมอย่างนี้ สมัยก่อนจะถูกกดขี่ข่มเหงมาก เขาก็เลยปลุกฝังจิตสำนึกมาว่า เมื่อก่อนเราโดนรังแกมากครับผม ยิ่งชาวบ้านไม่มีการศึกษาด้วยนะครับ ตอนนี่ก็จะทำให้ลูกหลานเข้าใจข้อเท็จจริงลำบาก” (นายอิลยาส เจ๊ะแม, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“เท่าที่ทราบมาเห็นว่าเป็นการเมืองท้องถิ่น อย่างที่เคยเล่ามาแล้ว เช่นการเลือกผู้ใหญ่บ้านมีสองคน อีกคนได้ ไ้คนที่ไม่ได้นี้อาจจะเป็นคนทำลายความสงบในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านคิดว่าผู้ใหญ่บ้านที่เราเลือกมาทำไมไม่ดูแลลูกบ้านเลย เท่าที่ทราบมามันบางครั้งมันก็ยากที่จะพูด อาจจะเป็นความคิดของแต่ละบุคคล เช่นอดีตกาลปัตตานี เป็นประเทศๆ หนึ่ง ซึ่งปัจจุบันก็มีกลุ่มคนที่ถูกปลุกฝังอยู่ไม่กี่คน ซึ่งไม่กี่คนนี้ก็พูดไปเรื่อยๆ เป็นยังไงผมก็ไม่ทราบ” (นายอิสมะแอฮมัด สมานหมาน, สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2550)

ในทัศนะของเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง สื่อมวลชนจากส่วนกลาง คือ กรุงเทพมหานคร มักเสนอข่าวสารที่ไม่ตรงกับความรู้สึกของคนท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งผู้นับถือศาสนาอิสลามนอกพื้นที่ ดังนั้นเยาวชนส่วนหนึ่งจึงอาศัยแหล่งข้อมูลจากกลุ่มคนรู้จัก เช่น เพื่อนฝูง ตลอดจนญาติพี่น้องและพ่อแม่ โดยใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลสนิทกัน รวมทั้งอาศัยเครื่องมือสื่อสาร คือ โทรศัพท์ เป็นสื่อกลางในการแสวงหาและแจ้งหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

“ปัญหาภาคใต้หรือครับ ผมว่าต้องทำความเข้าใจนะ ทั้งชาวบ้าน ผมเคยถามพวกเด็กใต้ นะครับ เขาจะบอกว่าพวกทหารเป็นคนทำ อะไรพวกนี้ ผมก็ไม่รู้ว่ามันคืออะไร อะไรคือเรื่องจริง อะไรคือเรื่องไม่จริง ชาวมันละอะนะครับ ชาวที่คนกรุงเทพฯ หรือคนทั่วไปได้ยินนะ จะแตกต่างกับคนในพื้นที่ ที่เขารับรู้ (นายศราวุธ บุญมา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“ที่ผมโทรไปหาพ่อ นะครับ พ่อก็บอกว่าปัญหามันมาจากการเมือง พ่อบอกอย่างเช่น ผู้ใหญ่บ้านเขาสัมครกนั้น อีกคนหนึ่งได้ อีกคนหนึ่งไม่ได้ ไอ้คนได้ก็ไม่มีปัญหา ไม่ทำอะไรลูกน้องในหมู่บ้าน แต่อีกคนไม่ได้ก็ไม่แน่ ผมเปรียบเทียบอย่างนี้ที่แล้วก็แล้วกัน ในสถานการณ์ปัจจุบัน พ่อบอกผมอย่างนี้ ผมก็ไม่รู้เหมือนกัน ผมก็อยู่ที่นั่นมาหลายปีแล้ว ก็สอบถามทางพ่อแม่บ้างว่าภาคใต้มันเกิดอะไรขึ้น คือบางครั้งสื่อ ในสิ่งที่ไม่เกิดก็ทำให้เกิด ทำให้ผู้ที่เป็นคนในท้องถิ่น มันไม่ใช่ก็ทำให้ใช่ ถ้าในความคิดของผม คือที่เขาจะสามารถพูดคุยได้ ซึ่งมันมีหลายขั้นตอนกระบวนการมากกว่าจะทำได้ ขนาดคนในหมู่บ้านยังไม่เชื่อใจ ต่างอะไรจากรัฐบาล ต่างอะไรกับข้าราชการ นักศึกษา คือกระบอกเสียงที่สามารถพูดคุยได้ แต่ในการประท้วงนี้ผมก็ไม่ค่อยชอบเท่าไร ทำให้ศาสนาไม่ค่อยดี บางคนเขาไปยังไม่รู้ว่าไปทำไม ไปทำอะไร เขาชักชวนกันไป ผมก็ไม่รู้ว่ามันคืออะไร” (นาย รุสตัน สอระป็น สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2550)

“ถ้าคนที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่จริง เขาไม่รู้หรอกว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร ถึงตัวไม่ได้อยู่ แต่ก็มีญาติอยู่ ประมาณว่า สื่อนี้ จะทำให้คนที่รับรู้เข้าใจผิด ชาวเป็นอีกอย่าง แต่ออกมาอีกอย่าง บางทีก็ความเป็นจริงกับสิ่งที่เสนอไปมันแตกต่างกัน ทำให้คนที่รับรู้รับแบบผิดเพี้ยนไปด้วยละ ก็มีปัญหามากมาย เช่น พวกประท้วง ถ้าเราทำความเข้าใจกับกลุ่มที่มีความขัดแย้งกัน เชื่อว่าปัญหาทุกอย่างจะคลี่คลายไปได้ ถ้ามีปัญหากันเราอาจหาคนกลางมาคุยกัน อย่าไปถือป้ายประท้วง มันเป็นการกระทำที่ไม่น่ากระทำ เพราะมีการเสนอข่าวออกไปทั่วประเทศ แล้วทุกประเทศเขาจะมองว่าประเทศไทยเป็นอย่างไร สู้เราหันหน้ามาคุย เจรจากันดีกว่าประเทศไทยคงสงบมากกว่านี้ละ” (วาทิกา รัป ประยูร, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

ความละเอียดอ่อนของประเด็น “ศาสนา” เป็นเรื่องในกลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่ต่างรู้สึกกังวลและกดดันกันพอสมควร จนกระทั่งไม่มั่นใจว่าควรให้คำตอบอย่างไร เพราะถึงแม้ไม่เชื่อว่าศาสนามีความเกี่ยวข้องด้วย แต่ก็มีกรยอมรับเช่นเดียวกันว่ามีการชักจูงคนกลุ่มหนึ่งด้วยเรื่องศาสนา

“ก็มันเหมือนกับว่า มันหาคำตอบไม่เจอค่ะว่า อะไรกันแน่ ดูวุ่นวายๆ อย่างหนูเข้าไปกระทู้ ดู เขาว่า 3 จังหวัดนี้เป็นเพราะมุสลิมนะ มุสลิมอยู่กันเยอะเยอะก่อให้เกิดความวุ่นวายค่ะ แต่โดย ส่วนตัวหนูว่ามันไม่เกี่ยวหรอกค่ะ เพราะว่าทุกศาสนาก็มีทั้งคนดีและคนเลว อย่างต่างจังหวัดถ้า เขาไม่มีความรู้มากในเรื่องของศาสนา อาจจะไม่โดนชักจูงจากคนที่ไม่หวังดีได้” (นางสาวมูนิเราะห์ โยธาสมุทร, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“มันต้องศึกษาก่อนว่ามันเกิดมาจากอะไร ใครเป็นคนชักชวน แล้วเขาชวนไปทำเพื่ออะไร จะไปสู้รบพันธกับเขามันก็คงเป็นไปไม่ได้ เพราะเราเป็นแค่ประชาชน เป็นแค่นักศึกษา ถ้าพูดถึง หลักศาสนาถ้าจะออกไปสู้รบกับเขา ออกไปพันธกัน มันก็ไม่ถูกหรอกครับ บางคนบอกไปพันธ ไปสู้รบกัน ผ่ากันตายเนี่ย จะได้ไปสวรรค์อะไรเนี่ย ที่ผมได้ศึกษาศาสนามาการตายในสาเหตุที่จะได้ ขึ้นสวรรค์ เช่น มีคนมาทำร้ายภรรยาแล้วเราเข้าขัดขวาง การตายนั้นจะได้ไปสวรรค์ แต่ไอ้การตาย ที่ไปพันธกับเขาแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ ผมว่ามันไม่ถูกหรอกครับ การจะฆ่าคนการทำร้ายคนๆ หนึ่ง มันไม่ใช่ง่ายๆ นะครับอาจารย์ อย่างกับฮาเรสกับมะ มะนี่เป็นเพื่อนผมแล้วมาฆ่าผมตาย นี่ผมตาย แบบไหน ก็ต้องล้างแค้นให้ตายเหมือนกัน หมดลมหายใจก็ไม่มี มันไม่ใช่ง่ายๆ นะครับอาจารย์ คือ ถ้าไปรวมตัวกันแบบนี้ จะไปปลุกระดมให้คนมาพันธกันนี้ ผมว่ามันขัด มันไม่ถูกหรอกครับศาสนา ผมบอกว่า ขณะออกสนามรบ ศาสดาบอกว่า คนแก่ เด็ก ผู้หญิง คนชรา ไม่ให้ฆ่า การต่อสู้กัน ถ้าคู่ ต่อสู้มีตาดาบหล่น ก็ต้องให้หยิบมีตาดาบขึ้นมาถึงจะสู้พันกันได้ คือมันไม่ใช่ยังไม่ให้ตัดเลยครับ อาจารย์ คือไอ้ที่บอกว่าตายเพื่อศาสนาๆ ผมว่ามันไม่ใช่หรอกครับในความคิดของผม” (นายมารุต เจริญพันธ์, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

นอกจากประเด็นต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ภาษาแตกต่างกันก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญด้วย

“บางที่บ้านเราภาคใต้ก็มีปัญหาเยอะ เรื่องภาษากลางอีก เพราะภาษากลางที่นั่นก็มีส่วนนะ ผมคิดเอง ผมวิเคราะห์เองในฐานะที่ชาวบ้านเขาพูดกัน คือถามว่าอุดมการณ์ที่เขาสร้างมานี้มันเป็น จริงไหม ตรงนี้ผมว่ายาก เป็นเชิงประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์นี้มันมีจริง มันเป็นพื้นฐานของ เด็กอยู่แล้ว พ่อแม่ถูกฆ่าตาย ลูกไปเรียนต่างประเทศรู้ประวัติศาสตร์มาแน่นอนอยู่แล้ว สิ่งของของ เราอยู่ที่คนอื่น แล้วเขาก็ไม่ดูแลรักษา แต่นั่นก็คืออุดมการณ์ของเขา ความคิดของผมนะว่ามันจะ แยกแยะจริงไหม ตรงนั้นนะ” (นายอับดุลมุฮัยมิน ยานยา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยิ่งกลายเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อนมากขึ้น ถ้าหากพิจารณาถึงความเป็นพหุวัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งถึงแม้มีความเป็นวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ภายในสังคมไทย แต่กลับมีความเกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้านผ่านภาษา ศาสนา ประเพณี ดังจะเห็นได้จากคำตอบที่เยาวชนเอ่ยถึง "การเปิดรับสื่อ" และ "การศึกษา" ตลอดจนการประกอบอาชีพของชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีความเชื่อมร้อยกันอยู่

"ถ้าดูส่วนใหญ่จะดูของอินโดฯ ของมาเลเซีย แล้วก็ของไทย ของมาเลเซีย ผมชอบรูปแบบของเขา เพราะเขาจะมีช่วงเวลา คือ ช่วงภาษาก็ภาษาอังกฤษ ชาวของอินเดียก็เป็นอินเดีย ส่วนของมาเลเซียก็เป็นมาเลย์ อย่างหนึ่งก็มีหนังไทย ก็จะมีพูดภาษาไทย ก็จะมีซับไตเติ้ลอยู่ข้างล่างเป็นภาษามาเลย์ ผมว่าถ้าเมืองไทยทำเป็นนี้จะได้เรียนรู้ภาษามากกว่า อย่างการ์ตูนถ้าเป็นภาษาอังกฤษก็เป็นภาษาอังกฤษไปเลย" (นายฮาริส มะดากะ, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

"แต่ในอนาคตกคนมุสลิมก็มีการศึกษามากขึ้น คนมุสลิมภาคใต้เนี่ยะ ที่เป็นความลับ ผมจะเปิดเผยข้อเท็จจริง คนที่มีการศึกษามีเยอะมาก จบดอกเตอร์ ปริญญาโท แต่ไม่ได้อยู่ในเมืองไทย ที่เขาเล่ามาเมืองไทยไม่เปิดโอกาสตรงนี้ เขาได้ไปเรียนแพทย์ที่ปากีสถาน ที่อินโดนีเซีย มาเมืองไทย คนไทยไม่ยอมรับการศึกษาของประเทศนั้น พอเขาไปอยู่ที่มาเลเซีย มาเลเซียยอมรับเขาก็เลยไม่กลับ มีญาติผมหลายคนที่อยู่มาเลเซียเป็น ดอกเตอร์ แกอัสมาเป็นอาจารย์คณิตศาสตร์มีหลายคน แล้วไปอยู่ที่ซาอุดีอาระเบีย เป็นสถานทูต ถามว่าทำไมไม่กลับมาเมืองไทย มาทำงานที่เมืองไทย เขาบอกว่าลำบาก อยู่ที่โน่นเขาสปอร์ต คือสบายใจกว่าอยู่เมืองไทย คือ ถึงเวลานี้แล้ว คือ คนที่อยู่ต่างประเทศ คนที่เรียนต่างประเทศ ตอนนี้โดนขี้ดคันแล้ว ถ้าคนมุสลิมภาคใต้ไปเรียนที่ปากีสถาน เขาบอกว่าชาวออกมาที่ช่องไอทีวีหรืออะไรเนี่ย ผมจำไม่ได้แล้ว เขาบอกว่าถ้าจะไปเรียนกฎหมายที่ปากีสถานให้คิดดีๆ ก่อน คือก็จะติดตามตลอด" (นายอับดุลมุฮัยมิน ยานยา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

แนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ เยาวชนกลุ่มตัวอย่างต่างเห็นพ้องต้องกันว่าการสร้างความเข้าใจในประเด็นด้านศาสนา ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ เพราะสามารถผลักดันนำไปสู่การลดความหวาดระแวงต่อกัน อันจะทำให้การจ้างงานและการประกอบอาชีพกับหน่วยงานภาครัฐเกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จากเดิมซึ่งเคยมีอคติหรือความเข้าใจผิดต่อกัน

“สิ่งแรกที่ยากทำ อยากให้นักศึกษาศาสนาต่างๆ ที่มองศาสนามุสลิมว่าไม่ดีต่างๆ จะให้เปลี่ยนความคิดของเขา ให้เขามองอย่างที่ไม่ใช่เขาคิด อย่างทุกวันที่เกิดเหตุการณ์ต่างๆ เข้ามา มุสลิมก่อการร้าย อันที่จริงมันไม่ใช่ ศาสนาของผมเค้าสอนแล้ว เขาออกไปสู้รบ จับเชลยศึกมาได้ ถ้าหากเป็นทหารฝ่ายอื่นผมไม่รู้ว่าจะทำยังไง ผมก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าจะเป็นเหมือนกันไหม แต่ถ้าเป็นทหารอิสลามเค้าจับตัวมาเสร็จปั๊บ เค้าถามคุณอยากเข้าศาสนาอิสลามไหม เขาก็จะสอน ถ้าคุณไม่เข้าเขาก็จะปล่อยกลับไปเลย เขาไม่เคยคิดที่จะเอาเงินเอาทอง ไม่คิดที่จะอะไรจากเขาเลย ไม่คิดที่จะฆ่า คือเขาปล่อยตัวไป เขาแค่มานำเสนอศาสนาของตัวเอง” (นายรุสตัน สอระบีน, สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2550)

“คือต้องแก้ปัญหาในระบบการทำงานของภาครัฐครับ ยกตัวอย่างคือ แถวๆ ชนบท แถว 3 จังหวัด ถ้าใครได้ทำงานอยู่ฝ่ายรัฐบาล เขาก็จะถูกประชาชนอะไรประมาณนี้ คือ ถ้าแต่งตัวแบบธรรมดาแบบใส่เสื้อ เขาจะถูก แต่ถ้าใส่สูท ผูกเนคไท เขาจะดูให้เกียรติ อะไรอย่างนี้ หากจะให้ประเทศไทยดีขึ้น เราต้องเปลี่ยนทัศนคติในแง่มุมมองของระบบภาครัฐ” (นายอัลดุลเลาะ นิกือจิ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

ผลจากเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันในกรุงเทพมหานครของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างอีกด้วย

“โดนอย่างเช่น ขึ้นรถเมล์ใช้เปล่านั้น ก็จะสังเกตเห็นพฤติกรรมว่าเวลาที่มีที่นั่งเนี่ย เขาจะรีบมานั่ง แต่เวลาเราไปนั่งก็จะมีใครไปนั่งด้วย” (นางสาวนาดา ภูใหม่ทอง, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

จากทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เยาวชนกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าความสามัคคีจะช่วยทำให้เกิดความสงบขึ้นในพื้นที่ รวมถึงประเทศไทยโดยรวม ซึ่งได้ประสบกับความสูญเสียไปแล้วอย่างมากมาย

“มองว่าปัญหาเยอะพอสมควรในหลายๆ ด้านค่ะ เช่นปัญหาเศรษฐกิจ เงินบาทก็แข็งตัว ด้านสังคมก็ปัญหาแถว 3 จังหวัดก็ยังเยอะอยู่ ถ้ามองรวมๆ ก็อยากให้ทุกคนสามัคคีกันมากกว่า รักกัน ไม่ต้องแยกกัน ไม่จำเป็น อยากให้มีความสามัคคีกันค่ะ” (นางสาวฟาตีฮะ สะหนิ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“รู้สึกว่ามันอยากทำให้ประเทศไทยสงบ เพราะรู้สึกว่าเลวร้ายขึ้นทุกวัน เราไม่รู้ว่าจะข้างหน้านี้ ยังเกิดอะไรขึ้นอีกเยอะ ประชาชนที่ว่าบริสุทธ์ เขาต้องตาย สงสารเขาเขาตายโดยไม่มีคามผิดอะไร ถ้าคนที่ผิดเขาก็รับกรรมไป” (นางสาววรุณยุภา เจริญสุข, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

“ก็อยากทำให้ประเทศไทยสงบคะ เพราะตอนนี้มันรุนแรงมากขึ้น บางทีสิ่งที่เกิดทางภาคใต้ขึ้น เขาบอกว่าคนมุสลิมทำ เท้าที่รู้ว่าไม่ใช่มุสลิม แบบว่าเขาใส่ร้ายมุสลิมคะ บางทีภาคใต้มุสลิม ทารุณหทหารคะ เพราะทหารไปทำร้ายเขาก่อน” (นางสาวนาตยา อินเดริส, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

“หนูก็อยากให้มันสงบคะ แล้วอยากจะทำมันเกิดขึ้นเพราะอะไร อยากให้มันหยุดได้แล้วคะ คนที่บริสุทธ์เขาสูญเสีย สิ่งที่เขาทำมันเยอะแล้ว แล้วคนที่อยู่ข้างหลังจะใช้ชีวิตยังไง คนที่พ่อแม่ตาย แล้วทิ้งลูกไว้ใช้ชีวิตโดดเดี่ยว เขาจะทำยังไง จะมีการศึกษา จะทำงานยังไง หนูอยากให้มันดีขึ้น” (นางสาวนาตยา เจริญพันธ์, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

แม้กระทั่งกลุ่มผู้ก่อการเอง เขาวชนกลุ่มตัวอย่างยังเห็นว่าอาจเป็นเพราะคิดแต่ประโยชน์ ส่วนตน จนละเลยหรือขาดซึ่ง “จิตสำนึกสาธารณะ” จึงส่งผลต่อเหตุการณ์ความเลวร้ายถึงปัจจุบัน

“มันก็ไม่ว่าคนที่ก่อเขาต้องการอะไรกันแน่ และเป็นคนกลุ่มเดิมๆ และเหมือนกับว่าเขาคง ไม่มีจิตสำนึกสาธารณะมั้งคะ ก็เลยยังไม่รู้ว่าเขาคิดอะไรกันบ้าง เหมือนกับว่าเขาเห็นแก่ตัวคะ คนที่ทำ เขาต้องการแค่ความต้องการของตัวเองอะไรสักอย่างแบบนี้คะ ถึงได้ทำให้คนอื่นเดือดร้อน บางทีก็รู้สึกว่ในบางสถานที่ เขายังแบ่งแยกเราอยู่ บางทีอาจจะเกี่ยวเนื่องกับสถานการณ์ภาคใต้วัยคะ เราก็คิดมากเหมือนกัน แต่โดยทั่วไปก็ปกติคะ” (นางสาวมารีญา บินมาลี, สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2550)

ตอนที่ 2 การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของนักศึกษาชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา

(2.1) การใช้สื่อคอมพิวเตอร์พื้นฐาน

กลุ่มนักศึกษามุสลิมที่ศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี โดยส่วนใหญ่มีความชำนาญในการใช้งานอุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมเกี่ยวกับการวาดรูปหรือออกแบบ ลวดลายต่างๆ อาทิ Photoshop, Java และ Animation ซึ่งในบางครั้งได้มีการนำมาใช้ในงานประชาสัมพันธ์ของชมรมด้วย

“ส่วนมากผมจะเน้นโปรแกรมเกี่ยวกับการวาดรูป Photoshop Java คอมพิวเตอร์ พวก Animation ใช้งานในชมรมก็จะมีสไลด์ จะมีโลโก้ แล้วก็ทำป้ายคณะกรรมการ ป้ายประชาสัมพันธ์” (ฮาริส มะดากะ, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“ที่ใช้เป็นประจำเลยที่ผมชอบ คือ Photoshop คือผมชอบงานวาดภาพ กราฟิก ชอบตกแต่งรูปภาพ” (วีระพงศ์ บินเสาะ, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

อย่างไรก็ตาม กลุ่มนักศึกษามุสลิมที่มีได้ศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีโดยตรง ส่วนใหญ่แล้วไม่มีความสามารถในการใช้งานอุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์มากนัก ยกเว้นโปรแกรมระดับพื้นฐานและการทำงานเอกสารต่างๆ ไป

(2.2) การใช้สื่อคอมพิวเตอร์เพื่อสืบค้นข้อมูล

กลุ่มนักศึกษามุสลิมเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งเติบโตขึ้นมาในยุคสมัยที่สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ ดังนั้น การใช้งานสื่อคอมพิวเตอร์จึงรวมถึงวิธีสืบค้นข้อมูล ข่าวสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและสื่อเว็บไซต์

การใช้งานในลักษณะนี้ กลุ่มนักศึกษาเริ่มจากการใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือ “อีเมล” การใช้เครื่องมือสืบค้น เช่น ยาฮูและกูเกิ้ล รวมถึงการเข้าไปอ่านข่าวสารเนื้อหาในเว็บไซต์หลักๆ เช่น สนุกดอทคอม กระจุกดอทคอม ฟันทิปดอทคอม ทีเน็ตดอทคอม เด็กดีดอทคอม เป็นต้น

“ส่วนใหญ่ผมชอบอ่านข่าวและกีฬา เว็บก็ประมาณว่ากระจุก สยามโฟน แล้วก็จะมีโหลดโปรแกรมกูเกิ้ล” (ฮาริส มะดากะ, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“ทุกครั้งที่มีโอกาสเข้าก็มี ที่นี้ดอทคอม มันมีทุกอย่างครับ บันเทิง กีฬา” (ศราวุธ บุญมา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“ส่วนใหญ่จะใช้หาข้อมูลมากกว่า เข้าเว็บกูเกิ้ล อะไรประมาณนี้ครับ เสิร์ชหาข้อมูล” (อัปเดตย์ ยะปาร์, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“เข้าพวกเทคโนโลยี เครื่องมือสื่อสาร พันทิปดอทคอม กูเกิ้ลดอทคอม เสิร์ชหาข้อมูล” (สลา สุดดีน ลายามุง, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“บางทีเข้าไปในเว็บไซต์ของพันทิปก็จะมีห้องศาสนา ก็จะมีกระทู้เหมือนกับว่าเถียง ๆ กันละ” (มูนี่เราะห์ โยธาสมุทร, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“ยาฮู กูเกิ้ล สนุก อะไรพวกนี้แหละครับ ผมใช้แบบธรรมดาธรรมดา ผมก็ไม่ได้ใช้อะไรแบบ อยากู้เกินไป ส่วนมากก็เกี่ยวกับหลักคำสอนต่าง ๆ ให้กับนักศึกษามุสลิม ในวันศุกร์เขาจะมีการ สอนช่วงเวลาประมาณเที่ยงครึ่งถึงบ่ายโมง เขาจะมีการสอนเกี่ยวกับศาสนา ผมก็พยายามเสิร์ช เกี่ยวกับความรู้ทางศาสนา วิธีการดำรงชีวิตในเมืองหลวง” (รุสตัน สอระบีน, สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2550)

อย่างไรก็ตาม เมื่อถามอย่างเฉพาะเจาะจงไปที่สื่อเว็บไซต์ทางด้านศาสนาโดยตรง เยาวชน กลุ่มตัวอย่างต่างเอ่ยถึงเว็บ “มุสลิมไทยดอทคอม” กันเป็นส่วนใหญ่ เพราะถือว่าเป็นสื่อออนไลน์ที่มี เนื้อหาข้อมูลข่าวสารตรงตามความพึงพอใจมากที่สุด

“มุสลิมไทยดอทคอม เขาจะแนะนำว่าชีวิตเราเนี่ยเปรียบเสมือนนกน้อยที่บินเข้ามาอยู่ในเมือง หลวง แล้วถ้าหากเราเป็นนกน้อยแล้วถ้าเราบินไม่สูง บินต่ำ ๆ ไม้รู้จะชนกับอะไรบ้าง แต่ถ้าเราบินสูง ก็ไม่ชนต้นไม้ ก็จะมีแต่ลม ก็จะไม่บอกเล่าความเป็นอยู่ว่าชีวิตจะเป็นอยู่อย่างไร ถ้าจะคบคนควรจะคบ คนแบบไหน การมีชีวิตอยู่ในแต่ละวันก็ต้องอยู่อย่างถูกต้อง อันเขาจะให้ข้อมูลเราเยอะทีเดียว” (รุ สตัน สอระบีน, สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2550)

“เว็บของมุสลิมไทยดอทคอม เข้าไปเปิดหาข่าวว่ามีเหตุการณ์อะไรบ้างตอนเนี่ย” (วรุณยุภา เจริญสุข, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

“เว็บบอร์ด ส่วนมากจะเข้ามุสลิมไทยดอทคอม เขาจะมีให้โหวตว่าคุณคิดยังไงกับสถานการณ์ภาคใต้ตอนนี้ ก็จะเข้าไปโหวต แล้วก็เขียนว่าเลวร้าย” (วรุณยุภา เจริญสุข, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

“ส่วนมากหนูจะเข้าเว็บมุสลิมไทยดอทคอม แล้วก็ของเมืองนอก เพราะว่ามีญาติที่ไปเรียนอยู่ที่ไคโรคะ แล้วก็รู้ความเคลื่อนไหวของเขาว่าเขาเป็นยังไงบ้างเรียนจบ รับปริญญา” (นาตยา เจริญพันธ์, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

“เว็บไซต์ศาสนา อิสลาม คือผมเรียนมหาลัยโอกาสจะได้เรียนศาสนาน้อย เวลาว่างก็เข้าเว็บศาสนาเข้าไปอ่าน เข้าไปถามเรื่องที่เราไม่เข้าใจ จะมีเจ้าหน้าที่คอยตอบคำถามมาให้ เช่นมุสลิมไทยดอทคอม” (วีระพงศ์ บินเสาะ, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

นอกจากนั้น เยาวชนกลุ่มตัวอย่างยังใช้เว็บไซต์อื่นๆ เพิ่มเติม ทั้งที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามและเรื่องการศึกษาโดยทั่วไป

“เว็บศาสนาเหมือนกันคะ ถ้าเข้าหลักๆ เลย ของอาจารย์มูรีดดอทคอม (mureed.com) คือชอบตัวอาจารย์เขา ชอบเพราะว่าตัวศาสนา แนวคิด แต่หลายๆ คนว่ารุนแรงไปแต่เราชอบ เพราะความคิดเขาจะเป๊ะในเรื่องศาสนา มันคือแนวคิดเขา ก็คือ เหมือนแนวคิดของหนูเอง” (ฎิญา ศาสนะสันติวงศ์, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“เว็บไซต์ ใช้ของมุสลิมฟังบรรยายเกี่ยวกับศาสนา เราจะอยู่อย่างไรในสังคมที่ไม่ถูกรังแก อยู่ให้ถูกทางในหลักของศาสนาอิสลาม อยู่ให้ถูกหลักการ ดูแลเวลา เราอยู่สังคมไม่ให้มีการทะเลาะวิวาทกัน ก็จะมีอาจารย์จากซาอุดีอาระเบีย จากอินเดียก็มี เขาเรียนวิชาการด้านกฎหมาย คือเขาแนะนำให้เราอยู่ในสังคม” (อับดุลมุฮัมมัด ยานยา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“มุสลิมไทยจะมีบทความเกี่ยวกับศาสนา แต่มุสลิมแคมป์สจะมีเมลล์เฉพาะที่ไว้ติดต่อกับเพื่อนคะ มากสุด 3 ชั่วโมงกว่า มันก็มีทั้งดีและไม่ดีคะ เช่นพวกที่เข้าร้านเน็ต ก็จะมีพวกเล่นเกม บางคนก็อ่านข่าววิชาการ บางคนก็ดูภาพไม่ดี ถ้าหาข้อมูล อ่านข่าว ติดต้อสื่อสาร จะใช้ที่นี่ดอทคอม กระจุก กูเกิ้ล” (เจ๊ะฟารีตะ เจ๊ะแหว, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“ถ้าฉันคว้า อ่านนี่จะเป็นประจำครับ ส่วนมากถ้าจะต้องทำรายงานก็จะเข้าไปกูเกิ้ล ถ้าหาข้อมูลเกี่ยวกับศาสนา ก็จะมีเว็บไซต์มุสลิมไทยดอทคอมเกี่ยวกับข้อมูลในศาสนา ซึ่งหาได้เร็วกว่ามาหาในหนังสือครับ เขาจะย่อมาเป็นหัวข้อๆ ทำให้หาได้เร็วครับ” (อับดุลเลาะ นิกือจิ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“ส่วนใหญ่จะเข้าไปที่เว็บเด็กดี เพราะว่าตอนนี้น้องหนูเรียนเอนทรานส์ก็จะช่วยกันหาข้อมูลว่าที่ไหน เพราะว่าตอนที่หนูเข้าเข้าไปถามรุ่นแรกก็จะมีปัญหาว่ามีคนเข้าไปใช้อินเตอร์เน็ตเยอะ ไข่เปล่านั้นแล้วเราก็เห็นว่ารุ่นใหม่เราไม่ค่อยรู้อะไรอย่างนี้ หนูก็เลยเสียโอกาสในเรื่องของแอดมิชชั่นไปในครั้งนี้แล้วเสียดายมาก หนูก็เลยไม่อยากให้น้องต้องเสียโอกาสอย่างหนู” (นาตา ภูโหมทอง, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“ถ้าประจำมีเยอะเลยก็คือ มุสลิมไทยดอทคอม สติวเด้นท์ดอทคอม ก็อันนี้จะหลักๆ ที่เปิดคอมพิวเตอร์เปิดเน็ตก็จะเข้าตัวนี้” (ฎิญา ศาสนะสันติวงศ์, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

เยาวชนกลุ่มตัวอย่างบางส่วน นอกจากใช้สื่อเว็บไซต์เพื่อการสืบค้นข้อมูลและการติดตามข่าวสารแล้ว ยังมีส่วนร่วมในการโต้ตอบเนื้อหาที่ตนเห็นว่าคลาดเคลื่อนหรือไม่ถูกต้องตามกระบวนวิธีต่างๆ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมุสลิม

“เวลาจะเข้าไปหาข้อมูลงาน ก็เสิร์ชในกูเกิ้ลคะ และบางทีก็เว็บของมหาวิทยาลัยคะ เข้าไปหาข้อมูล กิจกรรม และก็มีเข้าเว็บอื่นๆ บ้าง เช่น พวกเว็บบันเทิงคะ อย่างเย็นตาโฟ อะไรแบบนี้คะ” (มารียา บินมาลี, สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2550)

“กระปุกจะมีหมดเลยไม่ว่าบันเทิงหรือเรื่องอะไร บางทีเราอ่านก็มีทัศนคติให้กับเรา อย่างมุสลิมแคมป์ก็จะอัปเดตข่าวสารของมุสลิมทั่วโลกให้กับเราคะ” (ฟาตีฮะ สะหนิ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“หัวข้อที่ไปแสดงความเห็นก็ช่วงข่าว 3 จังหวัดคะ คือกระปุกแบบรุนแรง เราจับไม่ได้ เราก็จะเข้าไปบอกว่าไม่ได้เป็นอย่างที่พวกคุณคิดนะ เขียนอธิบายให้เขาเข้าใจคะ” (ฟาตีฮะ สะหนิ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

(2.3) การใช้สื่อคอมพิวเตอร์เพื่อสร้างเครือข่ายสังคม

กลุ่มนักศึกษามุสลิมมีวิธีติดต่อกันในหมู่ญาติสนิทมิตรสหาย โดยใช้ระบบ MSN ซึ่งช่วยให้ติดต่อพูดคุยกับเพื่อน ๆ รุ่นพี่และรุ่นน้องทั้งกลุ่มมหาวิทยาลัยและกลุ่มโรงเรียนมัธยมปลาย ตลอดจนบุคคลใกล้ชิดที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศได้ เช่น อียิปต์ โดยผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ที่สำคัญ กลุ่มนักศึกษามุสลิมยังได้เข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมออนไลน์ โดยการเข้าไปเขียนตั้งกระทู้ และตอบกระทู้ในเว็บไซต์สาธารณะ อาทิ ฟันทิปดอทคอม (ห้องศาสนา) มุสลิมไทยดอทคอม มุสลิมแคมป์ดอทคอม และมุริตดอทคอม เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายสังคมศาสนา อันประกอบด้วย การสื่อสารด้านหลักคำสอนและความรู้ทางศาสนา วิธีการดำรงชีวิตในเมืองหลวง

“ถ้าอย่างเป็นในชมรมมุสลิม ก็อย่างเช่นการตักเตือนซึ่งกันและกัน การที่เรามีความคิดอะไรคล้าย ๆ กันค่ะ ก็อยู่ในรูปแบบของกิจกรรมการช่วยเหลือกัน บางทีเข้าไปใน www.pantip.com ก็จะมีห้องศาสนาก็จะมีกระทู้เหมือนกับว่าเถียง ๆ กันค่ะ บางทีก็เข้า www.fiyah.com ก็จะเป็นคำถามเกี่ยวกับศาสนาไทยมุสลิม ใครมีคำถามอะไรก็เข้าไปถามได้ตลอดก็จะมีคนมาตอบกระทู้คนอื่นหลาย ๆ แห่งมาตอบให้กัน” (มูนี่เราะห์ โยธาสมุทร, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“เล่น MSN ส่วนมากจะเป็นอิสลามด้วยกัน ส่วนมากจะเป็นเพื่อนรุ่นพี่ค่ะ” (มูนี่เราะห์ โยธาสมุทร, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“อย่างผมเล่น MSN ครับ คือมีรุ่นพี่คนเขาเรียนที่อียิปต์ เรียนเกี่ยวกับเรื่องศาสนาโดยตรงถ้ามีปัญหา ก็จะถามเขาครับ เขาก็จะตอบถึงแม้จะอยู่ไกลก็ติดต่อสื่อสารกันได้” (วีระพงศ์ บินเสาะ, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“MSN จะคุยกับเพื่อน ๆ ทั่วไป เพื่อนแถว ๆ บ้าน เพื่อนในชมรมก็มี เพื่อนที่ห้อง” (ฎิญา ศาสนะสันติวงศ์, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“MSN อย่างนี้จะเล่นบ่อย กลุ่มเพื่อนเราในมหาลัย ที่มัธยมปลาย และเพื่อนรุ่นน้องที่โรงเรียนก็รู้จักกันโดยเข้ามาทักทาย อินเทอร์เน็ตจะเข้าไปใช้สอบถามข้อมูล” (นาตา ภูโหมทอง, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“ส่วนใหญ่คุยกับญาติ พี่น้อง เพื่อนก็ใช้ MSN คุย บอกว่าเราอยู่ที่ไหน กลับบ้านกี่ทุ่ม” (นาดา ฎุใหม่ทอง, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

นอกจากนี้ การรับส่งอีเมลและการเขียนบล็อกก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง ในการสร้างเครือข่ายสังคมของตนให้ขยายกว้างขวางออกไป โดยอาจเริ่มต้นจากกิจกรรมประกอบการเรียน ซึ่งต้องติดต่อสื่อสารกับอาจารย์และกลุ่มเพื่อนๆ

“อีเมลก็ใช้นะครับ ใช้เวลาส่งงานอาจารย์ก็ใช้อีเมล (อิลยาส เจ๊ะแม, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

ใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อในการเผยแพร่ไม่ว่าจะเป็นเผยแพร่ทางศาสนา หรืออื่นๆ ก็คือ การเรียนอะไรก็จะส่งเมลล์ไปให้เพื่อน เพื่อนต่างสถาบันโทรมาบอกว่าไม่เข้าใจในเรื่องนี้ บางทีเราก็ไม่เข้าใจก็จะส่งโจทย์ เป็นอีเมลล์ไปให้เขา และก็ให้เขาอธิบาย” (สลาฮุดดีน ลายามุง, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“ตอนนี้จะเล่น learners.net/blog/p-nada บ่อยจะต้องทำบ่อยๆ ต้องเข้าไปบ่อย เพราะตอนนี้ต้องทำงานส่งอาจารย์ในการเขียนข้อมูล วิชาที่ได้จากการเรียน ก็สามารถที่จะเลือกเป็นบล็อกหลายบล็อกได้ ข้อมูลหลายๆ เรื่องที่เราจะรู้จะคะ ตอนนี้หนูก็อยากจะเขียนข้อมูลของศาสนาลงไปเป็นบล็อกด้วย” (นาดา ฎุใหม่ทอง, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

(2.4) การใช้โทรศัพท์มือถือสื่อสารในและนอกกลุ่ม

กลุ่มนักศึกษามุสลิมใช้โทรศัพท์มือถือหรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นเครื่องมือสื่อสารชนิดหนึ่งในการติดต่อกัน ทั้งโดยการต่อสายพูดคุย การส่งข้อความสั้น SMS และการส่งรูปภาพ MMS

แต่สิ่งที่น่าสนใจคือการติดตั้งเสียงเรียกเข้า (Ring tone) และเสียงรอสาย (call waiting) ให้เป็นบทสวดของศาสนาอิสลาม ภาษาอาหรับ ซึ่งนำมาจากเครื่องเล่นซีดี ดาวน์โหลดจากเว็บไซต์ หรือ ใช้อัฒานุกรจากเครื่องโทรศัพท์ของเพื่อนๆ โดยบทสวดหรือเพลงเหล่านี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำความดี การใช้ชีวิตประจำวันแบบชาวมุสลิม

“มือถืออย่างของผมเปอร์เซ็นต์การใช้งาน อาจจะมีมากกว่าเพราะว่าต้อง CO งานกับแต่ละสถาบันว่ามีกิจกรรมตรงไหนก็จะโทรตลอด เพลงของศาสนา อันนี้ก็จากซีดี ส่วนมากจะเป็นเพลงที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการทำความดี การใช้ชีวิตประจำวัน เมื่อกี้เป็นภาษาอาหรับด้วย” (ฮาริส มะดากะ, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“ใช้ริงโทนในหมู่ของมุสลิม เวลาเข้าชมรมใช้เสียงนี้ แล้วทำๆ ไปใช้เสียงธรรมดา” (มูนี่เราะห์ โยธาสมุทร, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“ส่วนใหญ่จะเป็นเพลงทางศาสนา จะมีศาสนาจะใช้ทักทายก่อนจะพบปะเป็นภาษาอาหรับ โหลดมาครับ จากเพลงแล้วนำมาตัดต่อ ไอทีทั้งหลายช่วยมากเลยครับ อย่างโทรศัพท์ก็ช่วยประสานให้สะดวกขึ้น ก็ช่วยให้ประหยัดขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการไปหากัน” (สลาฮุดดีน ลายามุง, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“บางคนโทรเข้ามาแล้วก็กลัวๆ คิดว่าโทรผิดหรือเปล่า แต่ถ้าศาสนาเดียวกันเขาก็ชอบจะแบบว่าปลงได้ค่ะ” (มารีญา บินมาลี, สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2550)

อย่างไรก็ตาม มิใช่ว่าจะมีแต่บทสวดทางศาสนาและเสียงเพลงภาษาอาหรับเท่านั้น เพราะเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง ยังสนใจเลือกใช้เสียงเพลงอื่นๆ ทั้งเพลงไทย เพลงสากล โดยอาศัยการบันทึกหลากหลายวิธี เช่นเดียวกับกลุ่มวัยรุ่นหนุ่มสาวทั่วไป

“ส่วนมากเป็นบลูทูธมาจากเครื่อง หรือไม่ก็เอาแผ่นมาไรท์ ส่วนใหญ่ก็โหลดเพลงของ Linkinpark แล้วก็ Geamite” (วรุณยุภา เจริญสุข, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

“บลูทูธเพลงที่ฮิตๆ ในปัจจุบันค่ะ มือถือกับมือถือด้วยกัน แล้วก็คอมกับมือถือ” (นาตยา เจริญพันธ์, สัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2550)

“ผมใช้ทรูมูฟโหลดเพลงฟรีไม่คิดค่าบริการ เป็นดนตรี ไม่มีเนื้อเพลง” (วีระพงศ์ บินเสาะ, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มากกว่าใช้ในการพูดคุยกับเพื่อน ติดต่อที่บ้าน เพื่อนถ้าคุยก็กลุ่มในมหาวิทยาลัยจะคุยบ่อย ติดต่อเรื่องเรียน เรื่องงาน เรื่องอะไรอย่างนี้ครับ ก็ส่วนใหญ่จะใช้เกือบทุกวันครับ โหลดเพลง เป็นเสียงเรียกเข้าครับ แกรมมีมากกว่าจะเป็นแนวของซิลลี่ฟูลส์ อะไรประมาณนี้ครับ” (อับดุลย์ ยะปาร์, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม 2550)

“โทรศัพท์ที่จำเป็นมาก เพราะอย่างบางที่เราต้องติดต่อสื่อสาร เราต้องใช้โทรศัพท์ ส่วนมาก โหลดเพลงทางโบซ์วอร์ และ เป็นข้อความส่งมาให้โหลด” (อัปเดตเลาะ นิกโก้จิ, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

“อย่างโทรศัพท์มือถือ ก็ใช้ถ่ายรูป ฟังเพลงคะ โหลด Calling จาก U-nee.com ส่วนใหญ่เป็น เพลงสตริง และก็มีสากลด้วยคะ” (มารีญา บินมาลี, สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2550)

กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่าเยาวชนกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยและคล่องแคล่วในการใช้งานสื่อโทรศัพท์มือถือ ในขณะเดียวกัน ยังมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มเติม ด้วยการนำเอาคำสอนทางศาสนามาประยุกต์ใช้เป็น “เสียงเรียกเข้า” และ “เสียงรอสาย” โดยเฉพาะเมื่อติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มเยาวชนมุสลิมด้วยกันเอง

3. การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาชาวมุสลิมผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

(3.1) ช่วยขยายขอบเขตการรับรู้

กลุ่มนักศึกษามุสลิมใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ด้วยวิธีสืบค้นและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน อันถือได้ว่าเป็นการช่วยขยายขอบเขตการรับรู้ผ่านโลกออนไลน์ ซึ่งทำให้อุปสรรคด้านเวลาและระยะทางหายไป การศึกษาเรียนรู้ได้จำกัดอยู่แต่ในเฉพาะห้องเรียนหรือสถานที่ทางกายภาพ เพราะกลุ่มนักศึกษามุสลิมสามารถเขียนคำถามและหาคำตอบได้จากการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ต

“ไอทีช่วยในส่วนของจิตสำนึกสาธารณะบ้างไหม คิดว่ามีนะคะ เหมือนกับเป็นการบอกให้คนอื่นรู้ว่า มันเป็นอย่างนี้ กลุ่มนี้เขาคิดยังไงไม่ใช่ที่เราคิดอย่างนี้ถูกอย่างเดียว ไม่ใช่ว่าจะไปลงกระทู้ว่าความคิดของเราถูกอย่างเดียว บางทีหลาย ๆ คนก็หลายความคิดละคะ ความคิดของคนเราก็ตกต่างกัน” (มูนี่เราะห์ โยธาสมุทร, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“มีส่วนคะ คือ การใช้เว็บบอร์ดนะคะใครมีปัญหา หรืออะไรอย่างนี้ก็จะเข้ามาถาม อย่างพันทิปอย่างที่เกี่ยวข้องกับไอทีนะคะ ว่าใครโดนไวรัสอะไรอย่างนี้ก็จะมีความรู้เข้ามาช่วยตอบกัน เป็นการช่วยกัน” (ฎิญา ศาสนะสันติวงศ์, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

(3.2) ช่วยประกอบสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรม

กลุ่มนักศึกษามุสลิมมีโอกาสได้อ่าน เขียนและแลกเปลี่ยนข้อมูล โดยเฉพาะข่าวสารด้านการเมือง และศาสนาผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจในหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะวิธีการดำเนินชีวิตแบบชาวมุสลิมที่ดี

ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มนักศึกษามุสลิมได้ตระหนักถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง อย่างชัดเจน เนื่องจากบริบททางสังคมกายภาพและชุมชนเสมือนจริง เริ่มถกเถียงและตั้งคำถาม ต่อประเด็นความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ยกตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ความไม่สงบ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาการก่อการร้ายในต่างประเทศ เป็นต้น

“ในไอที มีทั้งบวกและลบ ถ้าเรามาใช้ในทางที่ดีก็จะดี ในไอทีมันมีมากเกี่ยวกับการ โฆษณาการประชาสัมพันธ์ มันมีเยอะ เพราะอินเทอร์เน็ตก็เปรียบเสมือนห้องสมุดที่เราเปิดได้ ข้อเสีย จะเป็นในส่วนของเว็บอาจารย์ หรือเว็บแคม เว็บแคมถ้าเราสื่อสารในส่วนเรื่องงานเรื่องเรียน ก็ดี แต่ถ้าสื่อสารในปัจจุบันจะไม่ค่อยคุยในส่วนที่มีสาระเท่าไร” (ฮาเรส มะดากะ, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“คือแรกๆ เข้ามาปี 1 ผมตั้งใจเรียนไอทีถ้าผมจบผมคิดไว้เลยว่าจำทำเว็บไซต์เกี่ยวกับศาสนา เพราะว่าที่บ้านผมมีอาจารย์หลายคนทั้งจะสอนโรงเรียนศาสนาโดยเฉพาะ ผมจะทำเว็บศาสนา ขึ้นมาจะได้นำความรู้ของอาจารย์เผยแพร่ทางเว็บที่ผมทำขึ้น จะโฆษณาเว็บไซต์ของผมให้รู้กันทั่ว นะครับ” (วีระพงศ์ บินเสาะ, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“ก็จะเป็นคำถามเกี่ยวกับศาสนา ใครมีคำถามอะไรก็เข้าไปถามได้ตลอดก็จะมีคนมาตอบกระทู้ คนอื่น หลายๆ แห่งมาตอบให้กัน ส่วนมากถ้าเป็นเว็บของมุสลิมก็จะเข้าไปอ่าน แต่ถ้าเป็นเว็บของ พันทิปก็จะเข้าไปอ่านแล้วก็มีแก้บ้าง” (มูนี่เราะห์ โยธาสมุทร, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2550)

“มุสลิมไทยดอทคอมจะเป็นข่าวเฉพาะในไทยคะ แต่ถ้าแคมป์สจะเป็นข่าวทั่วโลกคือมันกว้าง ค่ะ ชอบมุสลิมแคมป์สมากกว่าคะ เพราะเราได้เรียนรู้กว้างด้วย ว่าคนอื่นเขาอยู่กันอย่างไร” (วาทิกกา ธิปไตย, สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2550)

(3.3) ช่วยเสริมความตระหนักในบทบาทหน้าที่พลเมืองไทย

กลุ่มนักศึกษามุสลิมใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ โดยตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ความเป็นพลเมืองไทย ซึ่งถึงแม้มีประเด็นอ่อนไหวอันเกี่ยวเนื่องกับความแตกต่างทางเชื้อชาติและศาสนา แต่สิ่งสำคัญที่สุด คือ ความมุ่งหวังตั้งใจอยากให้ประเทศไทยเกิดความสงบสุขโดยไม่เกิดการแบ่งแยกหรือหวาดระแวง

ด้วยความตระหนักดังกล่าว ทำให้กลุ่มนักศึกษามุสลิมเกิดความกังวลใจที่บางครั้งถูกมองอย่างเข้าใจผิด เพียงเพราะนับถือศาสนาต่างกัน ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงพวกผู้ก่อการร้ายมีเพียงไม่กี่คน ขณะที่ศาสนาอิสลามให้เป็นคนดี รักสามัคคีและรู้จักช่วยประโยชน์สาธารณะ

“อยากให้เมืองไทยอยู่ด้วยกันโดยไม่มีปัญหาอะไรเลย สงสารค่ะ เพราะเขาเคยอยู่ด้วยกันอย่างสงบ ต้องคอยมาระแวง หรือระวังอยู่ตลอด” (ฎิญา ศาสนะสันติวงศ์, สัมภาษณ์ 29 มิถุนายน 2550)

“บางทีก็รู้สึกว่ในบางสถานที่ เขายังแบ่งแยกเราอยู่ บางทีอาจจะเกี่ยวเนื่องกับสถานการณ์ภาคใต้ด้วยค่ะ เราก็คิดมากเหมือนกัน แต่โดยทั่วไปก็ปกติค่ะ” (มารีญา บินมาลี, สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2550)

“สิ่งที่ผมหวังที่สุดคือ ผมต้องการให้ศาสนาอื่นมองศาสนาอิสลามไม่ใช่ศาสนาที่ไม่ดี มุสลิมไม่ใช่พวกผู้ก่อการร้าย อาจจะเป็นคนไม่กี่คน แต่เขามองเป็นคนส่วนใหญ่ ผมอยากสร้างแรงกระตุ้นยกย่องเชิดชูว่าศาสนาของผมไม่ใช่อย่างนี้ ศาสนาของผมเขาสอนคนให้เป็นคนดี รู้รักสามัคคี รู้จักช่วยสาธารณประโยชน์ต่างๆ เข้าใจในชุมชนต่างๆ ไม่อยากให้มองมุสลิมเป็นคนไม่ดี นี่คือเป้าหมายในอนาคตครับ” (รุสตัน สอระบีน, สัมภาษณ์ 25 พฤษภาคม 2550)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ทั้งหมดที่กล่าวมา จะเห็นว่าเยาวชนกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีความยึดมั่นในหลักศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด รวมทั้งมีความพยายามในการศึกษาและแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา โดยอาศัยสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการช่วยสืบค้นและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนงานสร้างสัมพันธ์และเครือข่ายสังคมให้กว้างขวางออกไปทั้งในและต่างประเทศ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยย่อยเรื่อง "การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชน: กรณีศึกษาเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา" สรุปได้ว่า จิตสำนึกสาธารณะของเครือข่ายชมรมมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย (1) จิตสำนึกสาธารณะทั่วไป (2) จิตสำนึกสาธารณะมุสลิม (3) จิตสำนึกสาธารณะระหว่างศาสนิก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรมย่อย (กาญจนา แก้วเทพ 2549) และแนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะ (กาญจนา แก้วเทพและคณะ 2543) เพราะวัฒนธรรมย่อยเป็นวิธีการที่กลุ่มย่อย ใช้จัดการกับชีวิตทางวัตถุและวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างอัตลักษณ์ วิธีการนี้เป็นปฏิบัติการที่กลุ่มดำเนินไปอย่างมีความหมายและมีสำนึก ไม่ว่าจะเป็วัตถุ ความสัมพันธ์ ระบบค่านิยม ระบบความเชื่อที่ผลิตออกมา และวิธีการผลิตล้วนมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง "วัฒนธรรมหลัก" และ "วัฒนธรรมย่อย" นั้นอาจมีหลากหลายรูปแบบ บางรูปแบบเกิดการปะทะกันอย่างเปิดเผย บางรูปแบบอาจอยู่ร่วมกันได้ หรือบางรูปแบบวัฒนธรรมย่อยต้องพยายามต่อรองเพื่อให้มีพื้นที่สาธารณะในการแสดงออก

การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศของเครือข่ายชมรมมุสลิมฯ ประกอบด้วย (1) การใช้สื่อคอมพิวเตอร์พื้นฐาน (2) การใช้สื่อคอมพิวเตอร์เพื่อสืบค้นข้อมูล (3) การใช้สื่อคอมพิวเตอร์เพื่อสร้างเครือข่ายสังคม (4) การใช้โทรศัพท์มือถือสื่อสารในและนอกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ (กิตติ กันภัย) ที่กล่าวว่าคอมพิวเตอร์เป็นสื่อใหม่สำหรับการสื่อสารมิติใหม่และรังสรรค์รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ชนิดใหม่ขึ้นมา

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (กมลรัฐ อินทรทัศน์ 2548) ที่กล่าวว่าเทคโนโลยีและการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับทุกชุมชน รวมทั้งชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากศักยภาพของเทคโนโลยี

สารสนเทศ และการสื่อสารที่เอาชนะเส้นแบ่งเขตแดนทางภูมิศาสตร์ได้ ทำให้ชุมชนด้วยโอกาสต่างๆ ที่อยู่ห่างไกลไม่ถูกทอดทิ้ง โดยก่อให้เกิดการเชื่อมโยงกันทางสังคมมากยิ่งขึ้น อาทิเช่น การสื่อสารเชื่อมโยงกันระหว่างครอบครัว เพื่อน พี่น้อง

สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาชาวมุสลิม โดย (1) ช่วยขยายขอบเขตการรับรู้ (2) ช่วยประกอบสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรม (3) ช่วยเสริมความตระหนักในบทบาทหน้าที่พลเมืองไทย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด (กาญจนา แก้วเทพ 2547) ที่กล่าวว่าเมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไป จะสร้างผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล เพราะเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวสาเหตุหลัก ในการขยายประสบการณ์ของมนุษย์และขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับสังคม รวมทั้งแนวคิดอัตลักษณ์ (สมสุข หินวิมาน 2548ก) ที่ระบุว่าอัตลักษณ์เป็นผลผลิตที่สำคัญของสังคมและความสัมพันธ์ระหว่าง "เรา" กับ "คนอื่น" กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการเชื่อมโยงกันระหว่างบุคคลกับโลกที่เขาอาศัยอยู่

นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารกับโลกาภิวัตน์ (สมสุข หินวิมาน 2548) ที่กล่าวว่าสื่อเป็นกลไกต่อชีวิตให้กับวัฒนธรรมของคนย้ายถิ่น เมื่อต้องเผชิญหน้าหรือปะทะกับวัฒนธรรมหลักของชุมชนใหม่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ และเป็นกลไกในการเชื่อมร้อยกลุ่มคนย้ายถิ่นที่กระจัดกระจายให้มีสำนึกหรือความรู้สึกร่วมกัน เช่น การใช้ศาสนาเป็นศูนย์กลางหรือสื่อในการเชื่อม รวมถึงการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ ด้วยการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมหลักกับชุมชนย้ายถิ่น

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. เยาวชนมุสลิมในสถาบันอุดมศึกษา ควรใช้ประโยชน์จากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น โดยขยายเชื่อมต่อข้อมูลข่าวสารเข้ากับสื่อสารมวลชน เพื่อช่วยพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ
2. สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ควรให้การส่งเสริมด้านอุปกรณ์ วิธีใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแก่เยาวชน เพื่อกระตุ้นการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยกลุ่มวัฒนธรรมย่อยอื่นๆ ในสังคม โดยพิจารณาจากจุดยืนความสนใจ
2. ควรเก็บข้อมูลการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ เช่น การวิจัยเชิงปริมาณ และการฝังตัว
3. ควรศึกษาบทบาทของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในมิติอื่นๆ เช่น การเมือง สังคม เศรษฐกิจ

กรม
การ
การ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัฐ อินทรทัศน์. "หน่วยที่ 14 เทคโนโลยีสารสนเทศและทฤษฎีการสื่อสาร" ปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548.
- กิตติ กันภัย. "การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ในสังคมสารสนเทศ" ใน กาญจนา แก้วเทพและคณะ. มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์, 2543.
- กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ Higher Press, 2547.
- กาญจนา แก้วเทพและคณะ. "การสื่อสารกับพื้นที่สาธารณะ: ทัศนะของ Habermas" มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์, 2543.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. "ความขัดแย้งเรื้อรังใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้," เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ทักษิณศึกษา: กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้, สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 17-19 สิงหาคม 2549.
- สมสุข หินวิมาน. "หน่วยที่ 11 ทฤษฎีการสื่อสารกับโลกาภิวัตน์" ปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548.
- _____ ก. "หน่วยที่ 13 ทฤษฎีสำนัควัฒนธรรมศึกษา" ปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548ก.
- อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต. "ปอเนาะกับการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้" ใน อุทัย ดุลยเกษมและเลิศชาย ศิริชัย (บรรณาธิการ), ความรู้กับการแก้ปัญหาความขัดแย้งกรณีวิกฤติการณ์ชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2548.
- กาจนา แก้วเทพ. เมื่อสื่อส่องและสร้างวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศาลาแดง, 2545.
- กาญจนา แก้วเทพ. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์, 2549.

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2541.

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสังคมวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มุขนิธิภูมิปัญญา, 2539.

ธิดารัตน์ รักประยูร. การเผยแพร่วัฒนธรรมวัยรุ่นผ่านสื่อในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

แนวคิดวัฒนธรรมสมัยนิยม[ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://cyberlab.lh1.ku.ac.th/elearn/faculty/social/soc65/11-2.html>[20 กันยายน 2550]

แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://72.14.235.104/search?q=cache:UpH5gqQmPE0J:cyberlab.lh1.ku.ac.th/elearn/faculty/social/soc65/13-2.html+personal+identity&hl=th&ct=clnk&cd=16&gl=th>[24 กันยายน 2550]

เพ็ญพรรณ รัชชิตสกุล. การวิเคราะห์วาทกรรมบนอินเทอร์เน็ต Bullentin Board ของเว็บไซต์พันทิพย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

วิภารัตน์ พันธุ์ฤทธิ์ดำ. อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างประเทศที่มีต่ออัตลักษณ์ของวัยรุ่นไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีดนตรีญี่ปุ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

วิภาวี วิโรจน์. การสร้างความหมายวัฒนธรรมวัยรุ่นในรายการปกิณกะบันเทิงทางโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

วัฒนธรรม[ออนไลน์], แหล่งที่มา:

<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1>[20 กันยายน 2550]

ศิริชัย ศิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ. ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ศุภรักษ์ ศรีใจ. การจัดทำนิตยสารวัยรุ่นแนวเอเชียตะวันออกนิยมของบริษัทศรีสยามการพิมพ์
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548

สินนภา ภู่ว่าง. การเปิดรับข่าวสาร ทักษะคิด และการแต่งกายตามแฟชั่น ของวัยรุ่นในเขต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะ
นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

เสถียร เขยประดับ. การสื่อสารงานนวัตกรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2525.

อัญชัน สันติไชยกุล. รูปแบบการดำเนินชีวิต การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และการรับนวัตกรรมสินค้า
แฟชั่นของวัยรุ่น วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะ
นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

อุบลรัตน์ ศิริยวสุศักดิ์. สื่อสารมวลชนเบื้องต้น : สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ภาษาอังกฤษ

Bell, D. (2001) **An Introduction to Cybercultures**, UK: Routledge.

Castells, M. (2000) **The Rise of Network Society**, vol.1 of The Information Age: Economy,
Society and Culture. Oxford: Blackwell.

----- (2004) **The Power of Identity**, vol.2 of The Information Age: Economy, Society
and Culture. Oxford: Blackwell.

Huntington, S.P. (1996) **The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order**,
UK: Simon & Schuster.

Webster, F. (ed.) (2004) **The Information Society Reader**, UK: Routledge.

May, C. (2002) **The Information Society: A Sceptical View**, UK: Polity Press.

- Computer-mediated communication[online], Wikipedia, Available from:
http://en.wikipedia.org/wiki/Computer-mediated_communication[2007, October 6]
- Diffusion of innovations[online], Available from:
http://en.wikipedia.org/wiki/Diffusion_of_innovations[2007, August 4]
- Everett M. Rogers. Communication Strategies for Family Planning. New York: The Free Press, 1973, p. 76.
- H.G., Barnett, Innovation. New York: McGraw Hill Co., 1953, p. 7.
- Katz Elihu, Jay G. Blumer and Michael Gurevitch. The Uses of Mass Communicaions : Current Perspectives on Gratifications Research. Beverly Hills, 1974.
- Mcquail, D. Mass Communication Theory. 3rd ed London. Sage Publishing, 1994.
- Merill, John C. and Lowenstein, Ralph L. Media, messages, and men : new perspectives in communication. New York: David Mckay Company, 1971.
- Subculture[online], Available from: <http://www.sociology.org.uk/p2d5.htm>[2007, September 20]
- Willis, Paul E. Common Culture : Symbolic work at play in the everyday cultures of the young. Open university, 1996.
- Youth Subculture[online], Available from:
http://en.wikipedia.org/wiki/Youth_subculture[2007, September 20]